

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

10.

1/2.

1813

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

<http://www.archive.org/details/historicalskech00szav>

Mengedak dalam Konyak

MAGYAR ANGOL TÖRTÉNETI RAJZOK

angol, magyar s francia

példák által felvilágosított nyelvtani jegyzetek- s történelmi
magyarázatokk l,

A nagyobbkoru ifjuság használatára

szerke zt é

SZAVÁRY ANTAL.

A „Magyar, francia, angol, olasz elemi szólamok s társalgási
beszélgetések,“ valamint a „Magyar francia történelmi
beszélyek“ sat. szerzője.

KÉT RÉSZBEN.

PEST.

Szerző saját kiadása

1863.

HISTORICAL SKETCHES

in Hungarian and English,

With explanatory grammatical notes, and English, Hungarian
and French examples, and with historical illustrations,

For

young people of a riper age

by

A. SZAVÁRY.

Author of the „Hungarian, French, English and Italian
Elementary Phrases and familiar dialogues“. „Nouvelles
Historiques en hongrois et en français“ etc.

In two parts.

PEST.

Printed for the Author.

1863.

Breve iter per exempla
Longum per praecepta.

Quintil.

Nyomatott az Első magyar egyesületi könyvnyomdában
(Fanda és társainál) Pest, 1863.

PE

129

27.7

11

1665919

ELŐSZÓ.

Mentől jobban fejlődik a nemzetek közti szellemi művelődés, ipar s kereskedelmi üzlet, — és könnyítetik a honok közti közlekedés : annál inkább érezzük a nyelv-ismeretek horderejét. Az egymástól távol fekvő országok — a sebes mozdonyok s távirati sodronyok által — mintegy szomszédokká válnak. A nemzetek versenyezve utánozzák egymást minden nagy vállalat-s új felfedezésekben ; de hogy ezeket saját honukban létrehozassák, a kölesönös nyelv-ismeret nélkülözhetlenül szükségessé válik. — A távirat idegen nyelven érkezik külföldről. A hirlap-szerkesztő külföldi lapok s iratok után közli a külhíreket. A tudományokban buvarkodó, idegen kutforrásokból meríti dús ismereteit. A kereskedelmi összeköttetés külfölddel, hasonlólag idegen nyelv által eszközöltetik : továbbá utazzék bárki önképezés, tapasztalatszerzés, üzlet vagy kéjkirándulás kedvéért, a honokban uralkodó nyelvek

PREFACE.

The more intellectual culture, industry and commerce are developed among nations, and the more the communications between countries are facilitated, the more do we feel the importance of the knowledge of languages. Countries, however distant from each other, are, by means of railways and electric telegraphs, become, as it were, near neighbours. The nations vie with each other in all great enterprises and new discoveries; but in order to introduce these into their own countries, a mutual knowledge of languages is indispensable. — A telegram in a foreign language arrives from another country. The editor of a newspaper communicates from foreign gazettes and letters the news of the world. The scientific scholar derives from foreign sources an ample store of information. Commercial connexions with foreign countries are likewise effected by means of a knowledge of foreign languages. And besi-

ismerete nélkül — siket-némíhoz hasonlítva — nem érheti el helyesen célját.

A magyar s angol — mint keleti s nyugati nyelvek — természetükre nézve egymástól lényegesen elütnek, mindazáltal az európai nyelvek között azon ritka tulajdonnal bírnak, miszerint nemet nem különböztetnek, kivéve az angol személyes névmás egyes harmadik személyét: *he, she, it*; s a birtokos névmást: *his, her, its*; ez utóbbiak mint egyes, mint többes birtokra vonatkoznak. Nem különben egynémely rokonértelmű s hangzatu szavakat is lehetne e két nyelvben felhozni, mint: *ewe* (jú) juh; *carpet* (kárpit) kárpit; *lock* (lak) lakat, zár; *coach* (kócs) koesi; mely szavakat valószínűbb, hogy a magyar vette az angoltól, mint viszont.

E munka főbb iránya nyelvészeti, mely által a két nyelvet, főleg az angolt tanulmányozó, gyors haladására vezettetik. A magyarajku, nyelvére nézve bár hangbőséggel bírjon, mindamellet egynémely angol hangzat tökélyes kiejtését — hason hangjele hiányában — egyedül hallás után teheti sajátjává; ilyen p. a magyar a—ö közti vegyes hangzat e szavakban: *colour*, szín; *church*, egyház; *blunt*, tompa; *run*, futni; *cut*, metszeni... Ugy szinte a *th* sziszegő ki-

des, travel where you will, whether it be in order to acquire polished manners, or experience of the world, or for the sake of business or of pleasure, you cannot properly attain your object, unless you conversant with the language of the country, but must wander from town to town like one on deaf dumb.

Hungarian and English, one of which is an oriental and the other a western language are essentially different from each other in their formation; nevertheless, they possess a peculiarity rare among European languages, namely that nouns have no gender, though some english personal and possessive pronouns have. For instance, *he, she, it*, in the singular number, and *his, her, its*, in both numbers. Some words, which have the same sound, are also synonymous in both languages, as : ewe, *juh*; lock, *lakat*; carpet, *kárpit*; coach, *kocsi*; which words it is more probable were borrowed by the Hungarians from the English than the contrary.

The chief object of this work is philological, whereby the acquisition of these two languages, especially of the english is greatly facilitated. Although the hungarian language is rich in sounds, still for want of proper letters, there are some sounds in the english language which cannot be accurately expressed; for instance the vowel sound between a—ö in the words : *colour, church, blunt, run, cut*... Likewise the lisping sound of *th* is to be found only in the

ejtése, csak az új görögben fordul elő oly módon, hogy a lány *th* a δ (dizelta) — a kemény *th*, ϑ (thzita) kiejtésének felelnek meg.

A könyv első része — jobbadán történelmi adatokból álló — magyar angol szöveget tartalmaz, mely részint Watts és Brispot angol beszélyei-, részint Goldsmith Angolhon történelméből vonatott ki. A második része — az angol szövegre vonatkozó, angol, magyar s franczia példákkal felvilágosított nyelvtani jegyzeteket és történelmi magyarázatokat foglal magában.

modern greek language; the soft *th* corresponding with δ (dhzelta) and the aspirated *th* with θ (thzita).

The first part of this work, consisting chiefly in historical sketches, contains the hungarian and english text, which is taken partly from Watts's and Brispot's english tales, and parly from Goldsmith's History of England. The second part contains grammatical notes illustrated by english, hungarian and french examples, with references to the english text, as also historical illustrations.

**MAGYAR ANGOL
TÖRTÉNETI RAJZOK.**

HISTORICAL SKETCHES

IN HUNGARIAN AND ENGLISH.

Első rész.

I.

A spanyol özvegynő s gyermekei.

„Boldogok az irgalmasok, mert
ők irgalmasságot nyernek.“

Örzsike s János egy — Sevilla Paula nevezetű — szegény spanyol özvegynő gyermekei valának, kik egy kisszerű kunyhóban laktak azon elszigetelt völgyek egyikén, melyek Spanyolhon hegyes vidékein találtnak.

A magányos lakhelyükre árnyatvető gesztenyefák terménye, kertjük esekély terén termesztett főzelék és tápgyökerek, valamint két vagy három kecskéből fejt tej, tevék Paula s az apátlan gyermekek egész táplálékát: de az elégtelenség, mely a legmostohább sorsot is enyhíti, nyújtá áldásait kunyhójokra, és az özvegynő s gyermekei soha nem szegék meg kenyerő-

 A nyelvtani jegyzetek s történelmi magyarázatok a második részben következnek.

Part the first.

I.

The Spanish widow and her children.

„Blessed are the merciful, for they
shall obtain mercy.“

Isabel¹⁾ and Juan¹⁾ were the children of a poor Spanish widow named Paula Sevilla, who²⁾ lived in a small cabin in one of those secluded valleys which²⁾ are to be found in the mountainous districts of Spain.

The produce of the chestnut trees that shaded their lonely dwelling, the vegetables and esculent roots that were cultivated in their small plot of garden ground, with the milk of two or thre goats³⁾, formed the whole subsistence of Paula and her fatherless children¹⁾: but contentment, which softens the hardest lot, shed its blessings over their cottage, and the widow

 The grammatical notes and historical illustrations will follow in the second part.

ket anélkül, hogy előbb kezeiket föl ne emelték volna, bensőleg hálát adva, annak, kinek jósága teremtményeit, — az ember fiaitól kezdve egész a legesekélyebb s porban fetrengő rovarokig lefelé, — ellátja tápszerével.

Sevilla Péter, Paula férje, szerény békés juhász- és pásztori életet vezet, míg Bonaparte Napoleon nem tévé Spanyolhont esatatér színhelyévé, mi által sok nő özvegységre jutta, s sok anya gyermekétől fosztatték meg.

Mig nyája a hegy távoli oldalán legelt, Péter a hazája védelmére fölkelt hadsereghezi esatlakozásra szélittaték; még azon búskomoly elégtétel sem engedteték meg neki, hogy neje- s gyermekeitől búcsút vehessen, hanem rögtön indulnia kelle a távol eső táborba.

A falka bégve tért haza azon este juhász nélkül a eserény-akolba, és Paula nem látá többé viszont férjét; ki — szülő hegyvidéke rejtekos útjait védve, — a túlnyomó esapat által legyőzve, elesék.

Örzsike s János siránkozának anyjokkal együtt, vagy is főrekrének ezt azon reménynyel vigasztalni, miszerint lehetséges leend még atyjok visszatérése; de Paula találkozik — s beszélé azokkal, kik szemtanúi valának férje halálának, s érzé hogy ő valóban özvegységre jutta, s gyermekei apa nélkül maradának. De sorsa közös vala; minden tanyában találtattak özvegynők, kik — a esatában elesett — szeretett hites-

and her children never broke bread without having first lifted up their hands, in silent gratitude, to Him whose bounty provideth food for his creatures, from the children of men¹), down to the humblest insect that crawleth in the dust.

Pedro Sevilla, the husband of Paula, had followed the humble and peaceable life of a shepherd and herdsman, till Napoleon Bonaparte⁵) caused Spain to become the seat of warfare, — making many a wife a widow, and many a mother childless.

While feeding his flocks on a distant part of the mountain, Pedro was summoned to join the troop which had been raised in the defence of his country; nor was he allowed the melancholy satisfaction of bidding farewell to his wife and children, but was instantly marched away to the distant camp.

The flock returned bleating to the fold that night without their shepherd, and Paula beheld her husband no more; he fell, defending one of the secret passes of his native mountains, overpowered by numbers.

Isabel and Juan wept⁶) with their mother; or strove to comfort her with hopes that it might yet be possible that their father would return; but Paula had seen and talked with those who had looked on the dead face of her husband, and she felt that she was indeed a widow, and her children fatherless. But hers was a common case; every hamlet contained widows that mourned for the beloved part-

társaikat gyászolák, s Paula szerényen aláveté magát a gyötrelmét fékező erőnek, s mondván: „ez az Ur akarata.“

Örsike és János, jószívű s engedelmes gyermekek valának anyjok iránt, s oly gyengéd ragaszkodással viseltetének egymás irányában, miszerint a legfőbb boldogságuk abban látszék helyezve lenni, ha egymás közelében levén sziveskedéseket tehettek, mik által kölcsönös gyengédségöket tanúsíthaták.

Együtt őrzék kis nyájukat; mind azt, mit az ellenség zsákmánylata után nekik hagyta. Nem volt oly szikla, melyre János föl ne mászott volna, ha Örsike csak egy figyelmes pillanatot is vete a hegyi virágokra, melyek a szikla ormán csüngtek. Fürtös mogyorót s hegyi szamoczát szede nővére kis kákafonat kosarát megtöltendő. Ha a kecskék elbarangoltak, János sietett azoknak összeterelésére, mi közben Örsike a gyepeken marada, vagy a mohos sziklára üle, — mellette egy kis patak esörgedezve folydogált a szirtes medrében, szökdécselve s ragyogva a nap sugarai által, — s ott folytatta ő kötését, vagyis tűjét munkás szorgalommal forgatta.

E gyermekek valamint alakjuk-, úgy lelkületükre nézve is hasonlítanak egymáshoz; ők egyforma szerénységgel bírnak, hasonló virágokat s sétákat — ugyanazon dalokat énekelni, s egyforma regéket hallgatni szerettek; és Paula arca mosolyra derült anyai gyengédségtől, midőn a kellemes s vidám szavok hangját a

ners who had fallen⁷) in the war, and Paula submitted herself humbly to the chastening hand of affliction, and said, it is the will of the Lord.⁴

Isabel and Juan were kind and dutiful children to their mother, and were so fondly attached to each other, that their chief happiness appeared to consist in being near one another, to render acts of kindness, by which they might give proofs of their mutual affection.

Together they tended the little flock; all that the rapacity of the enemy had left⁵) them. There was no crag so steep but Juan would climb it, if Isabel but cast a wistful look at the mountain flowers that hung upon its brow. The clustering hazelnuts or mountain berries he sought⁶) for to fill her little rush basket. If the goats strayed, it was Juan who hastened to recall them, while Isabel rested on the grass, or, seated on some mossy stone beside the little rill that flowed rippling ower its rocky bed, dancing and sparkling in the sun-beams, pursued her knitting or plied her needle with industrious zeal.

As these children resembled each other in features, so they appeared to be alike in mind; they loved the same pursuits, the same flowers, the same walks — to sing the same songs, and to listen to the same tales; and the countenance of Paula would brighten into smiles of maternal affection, as

völgyben meghallá; esatározásokról danolván, a régi mór dalkölteményekből, melyeket Paula boldogabb napjaiban szokott előttök énekelni. Néha a kunyhó ajtaja előtt fonván, gyermekei előtte állának, s kis kezeket gyengéden összekulesolva hallgaták hol könnyezve, hol mosolylyal anyjok elévült dalait vagy regéit.

Ez idő tájban felette el valának keseredve a szomszéd tanya lakosai, a közel fekvő hegyszorosok közt állomásoló francziák gyakori berontásaik végett; ők a hegymagaslatokról gyakran lefutának a pór nép kunyhóit kizsákmánylandó, elragadván gabnájokat s egyéb élelmi szerűket, miket még az előbbi prédáiktól megóvtak vala.

E kegyetlen cselekvények meggyűlölteték a valódi franczia-név hangzatát a spanyol fülek előtt; s mindazok, — kik szálnalmat mutatának a honukba könyörtelenül berontók iránt, — a felingerült testvérek által Spanyolhon árulói s ellenségeinek tekintettek.

Nines irtózatossb gyűlölet, a nemzeti gyűlöletnél, mely tekintet nélkül van azon átalános emberbaráti szeretet s türelmesség iránt, melyet keresztyénnek keresztyén irányában kellene gyakorolnia: az elfelejteti az emberekkel hogy ítélet hozás közben jó megemlékezni az irgalmasságról.

her ear caught the sound of their sweet joyous voices in the valley, chanting snatches of the old Moorish ballads which she had been accustomed to sing to them in happier days. Sometimes she turned her wheel at the cottage door, as they stood before her, their little hands fondly linked together, listening with alternate tears and smiles to her songs or tales of other times.

About this time the inhabitants of the neighbouring hamlets were greatly distressed by the frequent incursions of the French¹⁰), who were stationed among the passes of the adjacent mountains, from whose heights they made frequent descents to plunder the cottages of the peasantry, seizing the corn and food which had been preserved from their previous depredations.

These acts of cruelty rendered the very name of a Frenchman¹⁰) hateful to the ears of a Spaniard; and those who would have shewn mercy to the merciless invaders of their country, would have been regarded by their indignant brethren as traitors and enemies to Spain.

There is no hatred so terrible as national hatred, which is regardless of the universal love and forbearance that Christian should exercise towards Christian: it makes men forget, that in the midst of judgment it is good to remember mercy.

Egy este az özvegnő gyermekei, a mint a gesztenyekenyér- s keesketejből álló silány estelijöket anyjokkal megoszták, a nyugvó nap halványvörös fénysugárzata, — mely a nyílt rácsozaton köröszkül vette — valami sötét árnyék által hirtelen felfogatott, s föltekintvén ennek okáról meggyőződendő, ott egy halvány s rémes külsejű idegent pillantának meg szennyos s vérfoltos katona köpenybe burkolva. Szemei beesve, orcái bemélyedve valának, s az egész külseje véginiséget árula el. Töredezett spanyol nyelven egy falat kenyér- s egy ital vizért esedezék; de ő olyannak mutatkozott, mint a ki nem várja kérelme teljesülését.

Paula a francia hanglejtés hallatára szinte megdöbbenve hátravonula; a szenvedő hazájára-, elesett férjére- s mindazon szenvedésekrei visszaemlékezések — melyeknek nem rég tanúja volt — villantak fel agyában. „Hogy fogadhatnak el kezeinkből tápszert a gabna-földjeink, szölleink s falkáink pusztitói? s hogy kereshetnek nálunk pártfogolást férjeink és gyermekeink gyilkolói? — s tetőink alatt menhelyet, tanyáink könyörtelen feldúlói?” — ily módon készült már felkiáltani Paula, midőn a szerencsétlen katona reménytelen inségének kifejezése elérzékenyíté szivét, s visszatartá kegytelen szavait.

E pillanatban a kis Örzsike, ki könyvelt szemekkel szemlélgette a szegény idegent, hozzá közeledék, s kezébe adván a még érintetlen estelijét, mondá:

One evening, the widow's¹¹⁾ children were sharing with their mother the scanty supper of chestnut bread and goats'¹¹⁾ milk, when the ruddy gleam of light which the setting sun cast through the open lattice was suddenly intercepted by a dark shadow, and on looking up to ascertain the cause, they beheld a stranger of pale and ghastly countenance, wrapped in a soiled and blood-stained soldier's cloak. His eyes were sunken, his cheek hollow, and his whole appearance bespoke the extremes of misery and famine. In broken Spanish, he requested a morsel of bread and a cup of water; but it was with the look of one who did not expect to receive what he asked for.

Paula drew back with a feeling almost of dread as the French accent fell upon her ear; the remembrance of her suffering country, of her dead husband, and all the woes she had lately witnessed, rushed upon her mind. „How can the destroyer of our corn-fields, of our vineyards, and our flocks, ask food at our hands? the murderers of our husbands and children, seek our protection? the ruthless levellers of our hamlets, look for shelter beneath our roof?“ — thus was she about to exclaim; but touched by the expression of hopeless wretchedness in the unfortunate soldier, she checked the unkind words.

At this moment the young Isabel, who had been regarding the poor stranger with tearful eyes, approached him, and placing in his hands her yet untasted

„fogadja ezt ; mind az, mit a francziák nekünk hagytak.“

„Isten fizesse meg gyermekem,“ mormogá a katonára ; s a kapu melletti üres padra rogyván, s arcát tenyerével befogva könyekre fakada.

A valódi kegyes szív nem nézheti a véginséget megindulás nélkül ; s Paula feledvén most a népe közt létező nemzeti gyűlöletet, egyedül „annak“ szavaira emlékezék, ki ellenségeinket szeretni, és azokkal, — kik irányunkban gyűlölettel s rossz indulattal viseltetnek, — jót tenni parancsolá, és ki mondá: „ha ellenséged éhezik, adj neki kenyeret ; ha szomjazik, adj neki italt.“ „És megtagadhatom-e tőle a serleg hűvös vizet, melyet én tőlem kére, s melyet Megváltóm parancsola nyújtani mindazoknak, kik azt az ő nevében kéri? “ mondá Paula gondolatában, a mint közeledék a szerencsétlen vendégéhez, s ajánla ennek hajlékot, nyughelyet, s némi szegényes tápszert, mit az ellenség zsákmánylata, birtokában hagyta, nyújthatni.

Paula óvatos vala, mert egy franczia katonának — habár kevés órára — ajánlott menhely végett, kitevé ön-magát s gyermekeit a honpolgárok ingerültsége veszélyének, de ő inkább Isten, mint emberektől féle ; s mondá magában : „bizonyosan tőlem veendi számba Isten e kezeim közt levő idegen életét, ha megtagadom tőle a táplálékot s hajlékot e nyomasztó szükségében.

supper, said, „take this; it is all the French have left us.“

„God reward you, my child,“ murmured the soldier; and sinking upon a vacant bench by the cottage-door, and covering his face with¹²⁾ his hands, he burst into tears.

A really benevolent heart cannot look on distress unmoved; and Paula, now forgetting¹³⁾ the national hatred which existed among her people, remembered only the words of Him, who has commanded us to love our enemies, and to do good to those who hate and despitefully use us; who has said, „if thy enemy hunger, give him bread; if he thirst, give him drink.“ „And shall I refuse the cup of cold water which he has asked, and which my Redeemer has commanded me to bestow on all such as ask in his Name?“ she said, mentally, as she approached her unfortunate guest, and offered him shelter, rest, and such scanty food as the plunder of the enemy had left it in her power to bestow.

Paula was aware, that in affording an asylum to a French soldier, even of a few¹⁴⁾ hours, she was exposing herself and her children to danger from the indignation of her countrymen; but she feared God rather than man: and said in her heart, „surely at my hands will God require the life of this stranger, if I refuse to give him food and shelter in his dire necessity.“

A hadviselt katonának a töredezett s nehezen érthető köszönése s áldásai örömsugarat vetének a nemes szívű özvegynő s gyermekei sziveire, s ők egymás között vetélkedve mutatók sziveskedéseiket a gyengélkedő s búsongó vendégek irányában. Ki is, a mint tudósítá őket, az utóbbi ütközetből menekültek egyike vala, mely csatában ezrede majdnem felkonczoltatott, s ő több napot töltvén a szomszéd hegy rejtekessűrűiben, míg az éhség s szomjuság által a kétségbeesésig üzetve, ellenséges kunyhó ajtaja előtt tőn kísérletet táplálékot kéregetni.

E szegény idegen — részint a szenvedett nyomor, részint a felszaggatott sebe miatt, mely még nem hegedt egészen be — több napra igen beteg s gyöngé maradt. Paula némely hegyi növények orvosi tulajdonait ismervén, képes lőn szenvedését enyhíteni vendégének, ki is végre vidámabbnak kezdé mutatkozni.

Ő gyakran beszéle neje-, gyermekei- s szülőföldjéről, mely neveket legnagyobb gyöngédséggel látszott emlegetni.

„Ha visszatérendek hazámba, — mondá ő, — kisdéd gyermeikem megtanulandják Sevila Paula s gyermekei-, mint atyjok élete megmentőinek nevét áldani. És ha egykoron hatalmamban leend Paula, önt pártfogolásom alá vehetni,“ adá hozzá megható komolysággal, „én nem fogja Marcet Fülöpöt-megfeledkezettnek találni azon időről, melyben neki, mint beteg s sebesült-

The broken and hardly intelligible thanks and blessings of the war-worn soldier, sent a glow of joy to the hearts of the generous widow and her children, who seemed to vie with each other in shewing kindness to their sick and sorrowful guest. He was one of the fugitives, as he informed them, from a late conflict in which his regiment had been nearly cut to pieces; and had passed many¹⁴⁾ days among the secret recesses of the neighbouring mountains, till driven to desperation by hunger and thirst, he had ventured to ask for food at the door of an enemy's cabin.

For many days the poor foreigner remained extremely ill and weak, owing to the hardships he had endured, as well as from the breaking out of a wound which was not quite healed. Paula's knowledge of the medicinal properties of some of the mountain herbs, enabled her to administer to the sufferings of her guest, who at length began to appear more¹⁵⁾ cheerful.

He often spoke of a wife and children in his native country, on whose names he seemed to dwell with tender affection.

„If I return to my country“, he would say, „my little ones shall learn to bless the names of Paula Sevilla and her children, as the preservers of their father's life. And should I ever have it in my power to befriend you, Paula,“ he added, with impressive earnestness, „you shall not find Philippe Mareet unmindful of the time when he was sick and wounded and you gave

nek hajlékot ajánla, mint éhezőnek táplálékot ada, mint szomjazónak italt nyújta s mint ellenséget oltalma alá veve.

Némely alávalók által hirül vitetett a tanya lakosainak, hogy az özvegynő kunyhójának szomszédságában egy menekvőt láttak; mire Marcet, — a nemesszívű vendégszerető és családja biztonságát féltvén, — elhatározá őket elhagyni, miután egészségi állapota tetemesen javult.

Örzsike s János nagy barátságot csaptak a gyengélkedő vendégökkel, most siránkozva csüngtek mindkét oldala mellett, fájlalván, hogy a távozási ideje oly közel lenne, azalatt Paula — azon általa megmentett élet további megóvása felett aggódván, — rábirta a katonát, miszerint egyenruháját cserélné fel az egyszerű andalusiai juhász-öltönyre.

De a mint Paula megpillantá őt ugyanazon ruhába öltözködve, melyet szeretett férje hordozott, ki nek Marcet honosai ontották vérét, szívét a legkeserűbb bánat tölté el, s könyekre fakada. „Távozzék,” mondá Paula végre, elfordulván s sirván, mialatt Marcet érthetlen köszöneteit fejezé ki jószívüségéért; „távozzék, s ha egykoron a had fordulata kegyed önkényébe helyezne egy spanyol özvegynőt árváival, emlékezzék meg Paula- s gyermekeire.”

A harczfi szíve elérzékenyüle; az özvegynő kezét szóftlanul szorítá, s a kisdedeket gyengéden átkarolván, gyorsan elhagyá a házikót, s lépteit egy — a hegyeken

him shelter; hungry, and you fed him; thirsty, and you gave him drink; an enemy, and you befriended him."

A report had by some means reached the inhabitants of the hamlet, that a French refugee had been seen in the neighbourhood of the widow's cabin; and Marcet, alarmed for the safety of his generous hostess¹⁶⁾ and her family, now resolved to leave them, his health being much restored.

Isabel and Juan, who had contracted a great friendship for their sick guest, now hung weeping on either side of him, lamenting that the time of his departure was so near; while Paula, anxious for the further preservation of the life she had saved, prevailed on him to exchange his uniform for the simple habit of an Andalusian shepherd.

But when she saw him arrayed in the very dress that had been worn¹⁷⁾ by that beloved husband whose blood had been shed by Marcet's countrymen, her heart yielded to the bitterness of her grief, and she burst into tears, „Go," she said, at length, turning weeping away, as Marcet expressed his inarticulate thanks for her kindness; „go, and should the chance of war ever place the widow and orphans of a Spaniard at your mercy, remember Paula and her children."

The soldier's heart was full; he wrung the hand of the widow in silence; and tenderly embracing her little ones, hastily left the cottage, and bending his

keresztül vezető — távoli gyalogút felé kanyarítván, hirtelen eltűnt. Alig hogy a tova vonuló árnyéka a szirtek megett letűnt, Paula házikója körülvéteték a népség által, nagy zajongással követelvén tőle a szerencsétlen menekvő kiadatását. Az özvegy nő s reszkető gyermekei kivezettettek, míg a kunyhó minden zugja kikutattaték. De Paula szívét lelkiösmeretes erény bátoritá, s azon vádlatra, hogy házában egy ellenséget rejtett légyen el, hangnyomattal válaszolá: „miszerint ő valóban nyújtott segílyt, s adott ideiglenes menhelyet egy szerencsétlen idegennek, ki majd elveszett a nyomor- s beteges állapotában. Katonák és spanyolok!” folytatá ő, s bátor tekintettel hozzájuk fordulván, „nem pirultatok volna egy oly honleánytok végett, ki elég alávaló leendett egy haldokló menekvőt, — ki annak oltalmába veté magát, — ellenségének elárulni? Tudom hogy pirulnátok, vagy nem vagytok spanyolok, se követői Megváltónknak, ki különösen szívünkre köté, hogy bocsássunk meg ellenségeinknek.“

Helyeslési mormogás hallatott a néptömeg között és a nélkül hogy a esaládnak további alkalmatlanságot okoztak volna, lassacskán elszéledének az elszórt lakásaik felé.

A hosszadalmas rideg tél igen nehezen mulék el, s a tavasz visszatértével Spanyolhon ismét a esatater színhelyévé lön; nagy nyomort, szükséget s dúlást

steps towards a distant path that led through the mountains, speedily disappeared. Scarcely had his retreating shadow been lost among the rocks, before the cabin of Paula was surrounded by persons clamorously requiring her to give up the unhappy refugee. The widow and her trembling children were led out¹⁸) while every part of the cabin was searched. But there was a feeling of conscious virtue in the mind of Paula which supported her courage, as with firm voice she replied to the charge of having concealed an enemy in¹⁹) her house ; „that she had indeed afforded succour, and a temporary shelter to an unfortunate stranger, who was on the point of perishing from want and sickness. Soldiers and Spaniards!“ she continued, addressing herself to²⁰) them, with intrepid look, „should you not have blushed for your countrywoman, could she have been base enough to have betrayed to his enemies a dying fugitive, who threw himself on her protection ? I know ye would, or ye are not Spaniards ; nor the followers of that Redeemer, who has expressly charged us to forgive our enemies.“

A murmur of applause was heard from among the crowd ; and without offering any further molestation to the family, they slowly dispersed towards their several homes.

The long lonely winter passed heavily away, and the returning spring found Spain still the seat of warfare, and suffering from the miseries of want and ra-

szenvedvén. Az ellenséges csapatok megint jónak látták a szomszédság lapányaiban állomásolni, s gyakran csatározások állottak be a két ellenséges haderő között.

„Anyám, mikor szakad már vége e rettentő háborúnak?” kérdé a siránczó Örzsike, anyja nyakába csimpeszkedve, midőn az ágyú távoli dördülete megrendíté a szerény házikót. „Minden dolog végzete az Ur kezében van, gyermekem;” válaszolá anyja, kezét szendén keblére kulesolván.

„Hallod, anyám! az ütközet hangzata a magaslatokon,” kiálta fel János, ki benső lévvel hallgatá a távoli zajt.

A puska durrogás most ijesztőleg hallhatóvá lőn, s a kénes füst sötét körfellege a kunyhó ajtajából tökélyesen megkülönböztethető vala.

A megözvegyült anya keblére szorítá rémült gyermekeit, miközben gondolatait, bensőleg esedezve, az Urhoz emelé: mert jól tudá, hogy a verseny nem a sebes-futás-, s a esata nem az erőhatalomtól függ, hanem egyedül Isten adja a győzelmet.⁴

A esata eldöntése sokáig kétes marada, míg végre a franczia csapat, — erő nagyobbodása által, — részére dönté a győzelmet. A portyázok kényszerülve valának a hegyek rejtekes szurdokba menekülni; s az ellenség, — sikerei által vérszemet kapván, előre nyomult s a közelfekvő falvakat kizsámányolá s lerombolá, tüzzel vassal pusztítván a szerencsétlen parasztok lakásait.

pine. The troops of the enemy had again made good their station in the neighbouring plains, and frequent skirmishes took place between the two hostile forces.

„Mother, when will this frightful war be at an end?“ asked the weeping Isabel, clinging to her mother's arm, as the distant report of a cannon shook their lowly cabin. „The end of all things is in the hand of the Lord, my child;“ replied her mother, folding her hands meekly on her breast.

„Hark, mother! there is a sound of battle on the heights above,“ exclaimed Juan, who had been listening with intense eagerness to the distant tumult.

The roar of the musketry now became fearfully audible, and the dun wreaths of sulphurous smoke might plainly be discerned from the cottage door.

The widowed mother clasped her terrified children to her breast, while she raised her thoughts in silent supplication to the Lord: for she well knew, that the race is not to the swift, nor the battle to the strong; but that it is God that giveth the victory.“

The event of the battle remained for a long time doubtful; at length a reinforcement of French troops decided the victory in their favour. The Guerillas were obliged to retreat to their secret holds in the mountains; and the enemy, elated by their success, proceeded to plunder and lay waste the adjacent villages, destroying with fire and sword the habitations of the unfortunate peasants.

A spanyol özvegnő szerény lakhelye sem kerülé ki figyelmöket; egy csapat szívtelen katonaság körülvévé azt, s már a földre teríteni készüle, midőn egy dörgő hang parancsolá nekik, hogy azzal felhagyjanak s egy francia katonatiszt sebesen közeledék a helyhez, hol az özvegnő, — térdeit átkaroló rémült gyermekeivel állá.

Örömkialtások hangzottak Örzsike s János ajkain, midőn a nagyon is emlékezetes szó hangja hatott füleikhez; és Marcet Fülöp felé futván, — mert ő csakugyan a francia menekült vala, kit hajlékukba fogadtak, s oltalmaztak, — előtte esedezének, hogy mentené meg őket e kegyetlen emberektől.

„Katonák!“ mondá ő, „megtiltom ez özvegnő s gyermekei holmijét érinteni. E nő menté meg életét századostoknak, ki elveszett volna annak nemesszívű segedelme nélkül. El ne vegyetek egy falat kenyeret tőle, se tűzhelyéből ne engedjete egyetlen egy követ is elmozdítani, különben éltetekkel felelendtek érte.“

„Sevilla Paula,“ adá hozzá, feléje fordulván, „boldog vagyok hogy azon élet, melyet ön egykor megóvott, oltalmi-eszközöket nyújthatott ön és gyermekei védelmére ezen emberek korlátlan bántalmai ellenében. Nem kell félnie ezentúl, mert Marcet Fülöp névének említése elegendő lesz, hogy ön minden további abajgatás ellen megvédessék.“ Azalatt míg ő beszélgete jajveszékléseket hallá Paula a szomszéd tanya felől, s a gyermekek orczái elsápadtak.

Nor did the humble dwelling of the Spanish widow escape their notice; a band of the ruthless soldiery had surrounded it and were already on the point of levelling it to the ground, when a stern voice commanded them to desist, and a French officer hastily approached the spot where stood the widow, with her children clinging in terror to her knees.

A cry of joy burst from²¹⁾ the lips of Isabel and Juan, as the sounds of that well-remembered voice reached their ears; and springing towards Philippe Marcet — for it was indeed the French fugitive, whom they had sheltered and befriended — they implored him to save them from²¹⁾ these cruel men.

„Soldiers!“ he said, „touch not, I command, any thing belonging to this widow and her children. She saved the life of your captain, when he must have perished but for her generous aid. Take not a morsel of bread from her, nor let one single stone be removed from her hearth, as you would answer for it with your lives.“

„Paula Sevilla,“ he added, turning towards her, „happy am I, that the life you once preserved, has proved the means of protecting you and your children from the lawless violence of these men; nor need you fear, for the name of Philippe Marcet²²⁾ will be sufficient to protect you from any further molestation.“ While he yet spoke, the cries of distress from the neighbouring hamlet smote on the ears of Paula, and blanched the cheeks of her children.

„Ön megmenté barátai életét, nagylelkű ur,“
mondá az özvegynő, „terjessze tovább is kegyeit, ol-
talmába véve ama falu lakosait a katonák dühe ellen.“

A francia katonatiszt nem hallgatá tovább, hanem
sietett befolyása által a tanyát, rombolásától megmen-
teni; — nem is hangzottak el szavai hasztalanul; s a
hálás parasztok most elismerék, hogy mennyi okuk
lenne áldani azon órát, melyben Paula s gyermekei
hajlékot és segélyt nyújtának az inséggel küzdő ellen-
ségnek.

II.

Arc Johanna.*)

Wocouleurs közelében, s Lorrain partjain fekvő
Donremi faluban lakék egy,—körülbelől huszonhét éves
pórhölgy, ki Arc Johannának nevezteték. E hölgy egy
kis vendéglőben szolgált, s ez alacson állásában alávété
magát azon zord foglalkozásoknak, melyek a harez
fáradalmihoz törődött egyénekhez illenek.

Ő feddtelen életű vala, s mindaddig nem tanusított
semmi oly vállalkozó tulajdonokat, melyek nála nem
sokkal későbbben fejlődtek. Lelkében mindazáltal bús-

*). Goldsmith: Angolhon történelméből.

„You have saved the lives²³⁾ of your friends, generous Signor,” said the widow, „add yet further to your goodness, by shielding from the vengeance of the soldiers, the inhabitants of yon village.“

The French officer heard no more, but hastened to use his influence to save the hamlet from destruction, — nor was his voice heard in vain; and the grateful peasants now acknowledged they had reason to bless the hour when Paula and her children gave shelter and succour to a distressed enemy!

II.

Joan of Arc.*)

In the village of Domreni, near Vaucouleurs, on the borders of Lorrain, there lived a country girl, about twenty-seven years of age, called Joan of Arc.¹⁾ This girl had been a servant at a small inn; and in that humble station had submitted to those hardy employments which fit²⁾ the body for the fatigues of war.

She was of an irreproachable life, and had hitherto testified none of those enterprising qualities which displayed themselves soon after. Her mind, however,

*) From Goldsmith's History of England.

komoly határozottságot rejtegetvén, hazája siralmas állapota felett, — többszörös sugalatot kezdé érzeni, mit hajlandó volt Ég ihletésének félreismerni.

Meggyőződven saját ösztönérzelme valóságán bizonyos Baudricourt vaucouleursi kormányzóhoz folyamodék, s értesíté őt az ég általi rendeltetéséről szülőföldjét az adáz berontóktól megszabadítandó.

Baudricourt eleinte hanyagon vette ügyét; de annak tolakodásai végre horderővel bírának; tehát ki akarván hallgattatni Johanna állításait, adván melléje néhány kísérőt, s őt a francia udvarba vezetteté, mely azon időben Chinonban tartaték.

A francia udvar valószínűleg meggyőződék Johanna állításának gyarlóságán; mindazáltal hajlandó lévén minden eselt felhasználni hanyatló szerencsésének elviselésére. Tehát kihíresztelék hogy Johanna jelenben az ég által ihlett lenne; hogy ő a számos udvaroncok között is képes vala a királyt fölfedezni, jóllehet ez, tekintélyének minden megkülönböztető jeleit félrereté; hogy ő mondott a királynak némely — egyedül vele közlendő titkokat; s hogy a fireboisi sz. Katalin-egyházban levő kardot, — melyet ő sohasem látott, — elő kérette s tüzetesen leirta vala.

Ily módon a köznép véleménye előkészítették Johanna megjelenésére, ő tetőtől talpig fölfegyverkezve egy hadi lovon üle, s ily harcziás öltözetben mutattaték be a népnek. Azután az egyetem tudorai elé vezetteték

brooding with melancholy stedfastness upon the miserable situation of her country, began³⁾ to feel several impulses which she was willing to mistake⁴⁾ for the inspiration of Heaven.

Convinced of the reality of her own admonitions, she had recourse to one Baudricourt, governor of Vaucouleurs, and informed him of her destination by Heaven to free her native country from its fierce invaders.

Baudricourt treated her at first with some neglect; but her importunities at length prevailed; and willing to make⁵⁾ a trial of her pretensions, he gave her some attendants, who conducted her to the French court, which at that time resided at Chinon.

The French court were probably sensible of the weakness of her pretensions; but they were willing to make use of every artifice to support their declining fortunes. It was therefore given out, that Joan was actually inspired; that she was able to discover the king among⁶⁾ the number of his courtiers, although he had laid aside all the distinctions of his authority; that she had told him some secrets, which were only known to himself; and that she had demanded and minutely described a sword in the church of St. Catherine de Firebois, which she had never seen.

In this manner the minds of the vulgar being prepared for her appearance, she was armed cap-à-pee, mounted on a charger, and shewn in that martial dress to the people. She was then brought⁷⁾ before the doc-

s ezek azon kor hiedékenységének engedvén, vagy az ámitást gyámolítani akarván, kinyilatkoztaták, hogy Johanna a jeleni feladatát felülről nyeré.

Midőn az előkészületek, — küldetésére teljesen kiállítottak legközelebbi czéljok vala őt az ellenség elé küldeni. Az angolok már Orleans városát — Károly utolsó menhelyét — ostromlák, és minden dolog a gyors megadásra mutatott. Johanna magára vállalá az ostrom-zár felszabadítását s hogy magát még feltünőbbé tegye, felköté azon esodás kardot, melyről előbb oly rendkívüli ismeretekkel birt

Igy fölszerelve, meghagyá minden katonának hogy gyonjék meg mielőtt csatára indulna; s kezében egy fölszentelt zászlót lobogtatván, biztosítá a hadsereget a bizonyos győzelmi sikerről. Ily biztonság ő részéről, csakhamar föllelkesíté a francia hadsereget; s még az angolok is, — kik Johanna törekvéseit megvetni állították, — ennek küldetése által titkos félelemmel teltek el, és buzgalmaikban lankadván, az ostromzár nagy gyorsasággal fölmentetett.

A támadtatás helyett, a francziák most viszont támadók lőnek. Egyik győzelem a másikat követte, mig végre a francia király Rheimsben ünnepélyesen megkoronáztatott, a mi úgy történék, mikép Johanna annak teljesülését megigéré.

Ez ünnepélyesség véghezvitele után, változatos

tors of the university; and they, tinctured with the credulity of the times, or willing to second the imposture, declared that she had actually received her commission from above.

When the preparations for her mission were completely blazoned, their next aim was to send her against the enemy. The English were at that time besieging the city of Orleans, the last resource of Charles, and every thing promised them a speedy surrender. Joan undertook to raise the siege; and to render herself still more remarkable, girded herself with the miraculous sword, of which she had before such extraordinary notices.

Thus equipped, she ordered all the soldiers to confess themselves before they set out; she displayed in her hand a consecrated banner, and assured the troops of certain success. Such confidence on her side soon raised the spirits of the French army; and even the English, who pretended to despise her efforts, felt themselves secretly influenced with the terrors of her mission, and, relaxing in their endeavours, the siege was raised with great precipitation.

From being attacked, the French now in turn became the aggressors. One victory followed another, and at length the French king was solemnly crowned at Rheims, which was what Joan had promised should come to pass.

A tide of success followed the performance of

siker következett ; de a mint Johanna egy esapat katonával Compiégne városába vonula, mely akkoron Burgundy herezeg által ostromlaték, egy kitörés alkalmával, melyet Johanna az ellenség ellen vezetett, — a kormányzó bezáratván megette a kapukat — elfogott.

Bedford herezeg, alighogy Johanna elfogatásáról értesülvén, azonnal megvásárlá őt Vendome gróftól, foglyává tette, s börtönbe záratni paranesolá. Azon időkben mind a két nemzetnek oly nagy vala hiedékenysége, hogy nem volt oly képtelenség, mely hitelt ne érdemlett volna előttök, ha az, szenvedélyeikkel öszhangzott.

Valamint Johanna kevéssel előbb, — győzelmei által szentnek tekinteték, úgy most fogságában boszorkánynak tartaték, elhagyatva az ördögtől, ki csalfa s ideiglenes segélyt nyújta neki ; s következőleg Rouenben tárgyalás alá vétetvén, eretnekség- s büvölési vétsége miatt életbeni megégetésre ítéltetett, a mi következőkép végre is hajtatott a legesztelenebb gonossággal.

this solemnity; but Joan having thrown herself with a body of troops into the city of Compiégne, that was then besieging by the duke of Burgundy, she was taken prisoner in a sally which she headed against the enemy, the governor shutting the gates behind.

The duke of Bedford was no sooner informed of her being taken, than he purchased her of the count Vendome, who had made her his prisoner, and ordered her to be committed to close confinement. The credulity of both nations was at that time so great, that nothing was too absurd to gain belief that coincided with their passions.

As Joan, but a little before, from her successes, was regarded as a saint, she was now, upon her captivity, considered as a sorceress, forsaken by the demon who had granted her a fallacious and temporary assistance; and accordingly, being tried at Rouen, she was found guilty of heresy and witchcraft, and sentenced to be burnt alive, which was executed accordingly, with the most ignorant malignity.

III.

A kora házasság és kora halál.

Több fejedelem s főúr, kik fényes palotában bibor s patyolat közt ápoltattak s minden méltósággal kegyeltettek, keserves bánatnak valának kitéve mint a pór, kunyhójában; mindazáltal közülök kevésnek története gerjeszt az ifju kebelben nagyobb szájalmat mint a két fejedelmi gyermek-, IV. Ede, Angolhon szép királyának fiaié.

Towton mezején vivott csatában—mely Ede trónját biztosítá — woodwile Erzsébet urhölgy szerencsétlenségére elveszíté férjét. De ő miután megnyeré a király vonzalmát, s mint királynő két figyermek anyja lőn, boldogabb napoknak nézett elébe, s a király minden reményét vele megosztani látszék. Ő Rikárdot a ketejük ifjabbikát, még mint anyja karjaiban levő kisedet yorki herczegnek nevezé ki. És négy éves korában midőn először tőn kísérletet egy agarat szíjánál megtartani s bátyja solymát ezüst sipja fütytyentésével öklére lehíni, a király őt lovaggá nevezteté ki, mely ünnepély — több báró fiainak hason érdemezim osztásával emeltetett. Azok egyike névszerint Norfolk herczeg — ropant vagyon- s érdemmel bíró főúr meghalálózván urodalmi öröklését csupán egyetlen leánygyermekére

III.

The early wed and early dead.

There have been many princes and gentlemen nursed in purple and fine linen, and cherished with all honour in gay palaces, who have been exposed to heavier¹⁾ sorrows than the peasant in his shed; but there have been few whose tale will excite in the bosoms of the young more tender pity, than that of the two infant princes, sons of Edward IV. , ²⁾ the handsome king of England.

In the battle of Towton field, which secured the throne to Edward, the lady Elizabeth Wodville had the misfortune to lose³⁾ her husband. But after she had engaged the affections of the king, and become the queenly mother of two sons, she looked forward to happier days, and the king appeared to share in all her hopes. He created Richard, the younger of the two, Duke of York, when he was yet an infant in his mother's arms. And at four years old, when he had first tried to hold a greyhound in leash, and reclaim his elder⁴⁾ brother's falcon to the fist, by the sound of his silver whistle, he caused him to be knighted, with a solemnity that was heightened by his bestowing the same honour on the sons of many of his barons. Upon the death of one of these, namely, the Duke of Norfolk, a

hagyá, s a király Rikárd jólétének biztosítását keresvén, őt házassági szerződés által a dúsgazdag örökösnohéhoz köté, s minthogy a családi villongások s a viharos idők háborui nagy bizonytalanságot hozhatnának mind terveire, mind az előkelő egyének élete- s vagyonára; azért nem akará elmulasztani az uralkodóhoz illő nyilvános kezességet a szándokolt rokonság kötését illetőleg; s ohajtván hogy az, az eljegyzési ünnepélylyel egyszerre vitessék végbe.

Következőleg a legfényesb előkészületek tétettek ezen eseményre, könnyen felfogható hogy a két gyermek (minthogy a kis vőlegény alig vala hat éves s Mowbray Anna urhölgy még ifjabb) nagyobb örömet mutata a szerződés kötésre sereglett tanuk drága öltözkéinek szemlélgetésében, — mint érzékenységet e nagy fontosságu kötelesség felett, melynek csak akkor lenne hordereje ama felett, midőn a gyermekkort az ifjuság váltja fel, s mikoron hivatkozhatnának azon kötelékre, mely ünnepélyesb eskü által egyíté kezeiket. De tapasztaltott, hogy ők, midőn Westminsterben a király s királynő termeiből tiszteletteljesen a sz. István kápolnájába indulának, útközben a kis herczeg valódi lovagiaszággal üdvözlé Anna urhölgyet, ki is őt viszont színt oly mosolylyal fogadá, mit az ifjúkorabeli művelt hölgyek, betanittatásuk következtében mutathatnak, midőn valamely új s szívesen látott játszó társhoz vezettetnek. Több urnő s nemes hölgyek örködének Anna

nobleman of great wealth and dignity, who left only an infant daughter to inherit his domains, the king sought farther to secure his future welfare, by contracting him in marriage with so rich an heiress. And as the strife of families, and the battles of those stormy times, gave much insecurity to the plans, as well as to the lives and fortunes of distinguished individuals, he would not defer the public pledge which it became a monarch to give of the intended alliance, but desired that the ceremony of betrothment should at once take place.

The most splendid preparations were accordingly made for this event. It will readily be conceived that the two children, (for the little bridegroom was scarce six years old, and the Lady Anne Mowbray, younger still) were more pleased in noticing the sumptuous dresses of the crowd assembled to witness their contract, than sensible⁵) of the important duties which this would impose, when childhood should give way to youth, and when they should be called on to cement by a more solemn vow the compact of their hands. But it was remarked as they came respectively out of the chambers of the king and queen at Westminster, on their way to the chapel of St. Stephen, that the prince bestowed upon Lady Anne a very chivalric salutation, which she acknowledged with such a smile as gentle ladies in their youth may be instructed to give, when introduced to a new and very welcome playmate. Upon her, attended many ladies⁶) and gentlewomen of con-

mellett, kit is Lincoln gróf jobb, s Rivers gróf bal kezénél fogva vezetének.

A kápolna virágos szövet- s leggazdagabb aranykelmével vala bevonva, s a nagy oltár közelében egy mennyezetes trón készítették, melyen a többi követőkkel együtt a király s királynő ülének, s ez utóbbi oly nyájas, komoly s bájolólag tekintélyes alakkal birt vala, hogy elragadának bennünket még azon kor kontár művészei által festett arczképek is, melyek — jótékonyága által gazdagított egyházak ablakaiba rakattak. A kápolna ajtajánál a norvichi püspök fogadta a kis menyasszonyt.

Gyönyörű látvány volt az, oly kis koru s ártatlan párt szende hódolattal az oltárhoz járulva szemlélhetni; s míg a királyi kápolna dékánja nyájas szívvvel előlvasá a kellő válaszokat, s a jószívű öreg püspök térdele a kised pár kezeit összekötendő s engesztelő áldását rájuk adandó, — sok fő hajlongott előre, s sok nyak nyúladozott, hogy valamely egyszerű hangot is felfoghatnának a válaszban: minden anya szeme a köny, rokonszenv vagy diesűségtől égett, sőt a legmogorvább harezfi is elsusogott magában egy imát a gyülekezetben, hogy szerenesés legyen ez egybekelés Angolhonra nézve.

A nagy mise bevégeztével arany melenczék hozattak be, melyekből Gloucester herceg, a király fivére, arany s ezüst pénzt bőven szórt a nép között; s miután bor s fűszerekkel szolgáltak — a menyasszony az egyházból

dition ; she was led by the Earl of Lincoln on the right hand, and Earl Rivers on the left.

The chapel was hung with damask and the richest cloth of gold, and a canopy of state was prepared near the high altar, under which, with their other offspring, sat the king and the queen, with that gentle, earnest, and beautifully serious face of hers, which charms us still in the traceries, consigned by rude painters of that period to the windows of churches which she enriched by her beneficence. The little bride was received by the Bishop of Norwich at the chapel door.

It was a beautiful sight, to see so^y young and innocent a pair take their place before the altar with composed reverence ; and whilst the dean of the royal chapel, with a graceful benignity, dictated the due responses, and the good old bishop knelt to join the hands of the young couple, and bestow on them his placid benediction, many a head was bent, and many a neck stretched out, to catch their simple voices in reply : the eye of every mother glistened with a tear of sympathy or pride ; and the most rugged warrior in the assembly whispered a prayer that the union might be fortunate for England.

Then when high mass was over, golden basins were brought in, from which the Duke of Gloucester, brother of the king, scattered gold and silver coin amongst the people in profusion ; and after wine and spices were

tiszteletteljes figyelemmel kikésértették. Sz. Ede termének tükreiből, — a nászi ünnepély tartásakor, — úgy véljük, csak vidám arczok sugárzottak vissza. A királynő Norfolk herezegnö-, és az őt követő urhölgyekkel késő éjjel vonult el. Egy percznyi csend állt be a diszmenetnél. A távolból egyszerű zene hangja hallaték: a királynő arra, évek lefolytával mély megindulással emlékezők gyakran vissza. Az alanti teremben pedig egy dalár énekele.

Ez eljegyzés után hat év körül, akkoron Yorkban tartózkodó Gloucester herezegnek hirül vitették fivérének, a királynak halála, s a király idősb fiának — V. Ede név alatti kiáltványa. E herezeg még csak tizenkét éves vala; s Gloucester nagyravágyó lelke, ha álnokabb szándékot nem táplált, azonnal eltökélé magában hogy minden tehetségével a királynő hatalma, s irántai bizalom ellen törekvendik, és magát, a királyfi kiskorúsága alatt az ország Védnökévé fogja kineveztetni.

A királynőnek, szerencsétlenségére — némely személyes barátain kívül, kiket szende erényei csatoltak érdekéhez, — nem csekély számu ellenei valának nevezetesen a régi nemesek között, kiknek büszkeségét az által sérté meg a királynő, hogy az előnyt a boldogult király által választott országnagyainak adá. A herezeg részéről azonban, nem volt felette nehéz erős pártot gyűjteni, igényei gyámolítására. S ez, habár minden erejéből palástolgatá ezélját, mindazáltal a királynő

served up, led the bride from chapel with all worshipful regard. The mirrors in St Edward's Chamber, where the marriage-feast was held,⁸⁾ reflected none we will imagine, but delighted faces. At a late hour the queen retired with the Duchess of Norfolk, and the ladies in their train. There was a momentary pause in the procession. In the distance was heard a strain of simple music : the queen, in after years often thought of it with deep emotion. A minstrel was singing in a hall bellow.

About six years after this betrothment, word was brought to the Duke of Gloucester, then at York, of the king his brother's death, and of the proclamation of his eldest son king, under the name of Edward the Fifth⁹⁾. This prince was yet but twelve years old ; and the ambitious spirit of Gloucester, if it did not then cherish any deeper design, immediately adopted the resolution to counteract, by all the means he could, the power and credit which the queen possessed, and cause himself to be named Protector of the realm during her son's minority.

The queen, unfortunately, with many personal friends whom her mild virtues had attached to her interests, had enemies not a few ; more especially amongst the old nobility, whose pride she had offended, by the preference which she had extended to the peers of the late king's creation. For the duke, therefore, it was no hard matter to gather a strong party for the support of his pretensions. But although he tried to disguise his aims with the greatest craft, the queen had penetration

eléggé behatott sejtelmeivel Gloucester terveibe, s nem vesztett semmi időt ennek szándoka megghiúsítására ; a királynő ira Rivers grófnak, ki az ifju uralkodóval Walesben tartózkodék, hogy őt haladéktalanul fegyveres erő élén Londonba kísérje.

De Gloucester herczeg a király-, mint unokaöcséséhez ragaszkodásának nyilvánítása — s az anyakirálynő tekintélye iránti leereszkedő hódolata által, eloszlatta ennek gyanúját, sőt — az udvari politika különféle okai végett — rávette a királynőt, hogy ő a grófot, a felállított hadseregének felosztására birja. Alighogy az végrehajtaték, a herczeg nemes párthiveivel Northamptonba a király elébe indult, ki is csekély számu főur, s szolgálók által őriztetett. S ott, részint esel, részint kényszer által hatalmába kerité a király személyét ; kinek hű kísérőit, egy vagy más vádlat végett, szigoru fogságba ejtvén, a király körül saját kíséretét alkalmazta, mely a látszólagos hódolat s tisztelet minden jelével halada London felé.

Misem hasonlíthata a királynő rémületéhez, midőn következő éjszakán hirülviteték neki e balesemény. Ő nem láta részéről egyéb biztonságot a futásnál a másik fia-, yorki herczeggel, s a királynő a westminsteri palotájából a legnagyobb sietséggel az apátság szentélyébe meneküle. Midőn a yorki érsek, akkori királyi kanczellár, meghallá ezen ujságot, szintén nagy zavarba jött ; haladék nélkül a királynő látogatására

enough to suspect what were his plans, and lost no time in endeavouring to defeat his purpose; she wrote to the Earl Rivers, who was in Wales with the young monarch, to escort him instantly to London, with an armed force.

But the duke, by professions of attachment to the king, his nephew, and submissive respect for her authority, contrived to dissipate her jealousy, and even prevailed upon her, by various reasons of court policy, to induce the earl to disband the army he had raised. This was no sooner accomplished than, with his noble partisans, he proceeded to meet the king at Northampton, who was attended only by a few lords and their domestics. There, partly by artifice and in part by force, he obtained possessions of the king's person; his faithful attendants, upon one plea or another, he put under rigorous arrest, and placing around him only his own escort, with every mark of seeming deference and respect, proceeded toward London.

Nothing could equal the consternation of the queen, when word was brought her on the following midnight, of this ominous event. She saw no safety for herself, but flying with her other son, the Duke of York, and the princesses, from her palace at Westminster to the sanctuary of the Abbey, which she did in all haste. When the Archbishop of York, then Chancellor of the kingdom, heard the tidings, great also was his trouble; he lost no time in visiting the

siete, fegyveres szolgálai kíséretében, jóllehet alig volt még napviradat.

A mint odaérkezék, a családi körben mindnyájukat komorkedvűség- s zürzavarban találá; egyik jött, másik ment málhák- s bőröndökkel a hátukon; és némelyek a falat törvén keresztül magoknak kényelmesb útat eszközzendő. A királynő leveretten s magányosan a legnagyobb kesergés s aggság között a padlat káka-szőnyegén üle. Az érsek, jobb reményt sugaló szavakkal kísérlé őt bátorítani: de „jaj nekem“ jóslói valósággal válaszolá a királynő, „ők életem s véremkiírtásán törekesznek.“

A londoni polgárok közül, némelyek fegyvereikhez rohantak, mások nyugottabban várák a herczeg jövetelét. Ő megérkezék: s a határtalan hódolat, melyet álnok szíve a közönség előtt a király iránt tanúsított, nem csak megnyugtató félelmöket, s eloszlatá gyanújokat, hanem rábirta a tanácsot a következő gyűlés alkalmával, hogy ő Védnök-urnak neveztessek ki, „sigy“ monda azon zavaros idők egyik történet írója, „a bárány farkas őrizetére bízott.

De a gonosz Gloucester herczeg szándoka csak félig ment teljesedésbe, minthogy az ifjabb unokaöcscse, még a királynő kezei közt maradt; azt pedig jól tudá hogy ha sikerülend is neki a fivérek egyikét megbuktatni az utánna következőnek joga lenne a koronára. Tehát ő a rendek legközelebbi gyűlése alkalmával a tanácsban, a királynő részéről nagy vétségnek nevezé, mely-

queen, although it was but scarcely break of day, and armed his servants to attend him.

As he went, he found that all was heaviness and hurry in her household; some going, some returning with chests and coffers on their backs; and others breaking down the walls, to gain a readier way. She herself was sitting low and lonely on the rushes of the floor, in utter desolation and dismay. He sought to cheer her with words inspiring better hopes: but „woe is me!“ she answered with prophetic truth, „for me and my blood do they labour to destroy.“

Of the citizens of London, some rushed to their arms, and some, more quietly awaited the arrival of the duke. He came¹⁰⁾: and the unbounded reverence which his false heart paid the king in public, not only quieted their fears, and cleared off their suspicions, but induced the Council at their next meeting to name him Lord Protector; „and thus“, says an historian of those troublous times, „the lamb was betaken to the wolf to keep.“

But the purpose of the wicked Duke of Gloucester was only half in train for its accomplishment whilst the younger of his nephews remained in the queen's hands; for he well knew, that if he succeeded in deposing the one brother, the next would still have a title to the crown. So that, at the next meeting of the lords in council, he called it a great trespass of the

ben egy gonosz tény is rejlenék, miszerint a nép zúgolódását igyekszik előidézni az által, hogy a királytól saját fivérét távol tartja. Indítványozá hogy egy nemes bibornok menne a szentélybe, a királynőt rábírando, hogy fiát — gondviselésükre bízva — adná át; sőt nyíltan kifejezé szándékát, miszerint ha a királynő megtagadná fia kiadását, a király nevében küldenének érte, s őt erőhatalommal nyernék meg.

Elfogadtaték az indítvány, hogy ő menne érte. Mindazáltal mindnyájan legjobbnak gondolák hogy a bibornok kevésbé erőszak, hanem inkább rábeszélés következtében, a királynő jóakaratával, törekednék fiát kinyerni. Több főúr kíséré a bibornokot a szentélybe, sokan közülök, ő vele együtt jól vélekedének a védnök iránt. A királynő méltósággal fogadá őket: de minden családi büszkesége s minden anyai félelme és érzelmei fellobbantak szívében, midőn a tudósítóizenet elébe terjesztették.

„Nagyon csodálom,“ mondá a királynő haraggal, „hogy a védnök ur oly annyira s oly sürgetve vágyódik a herezeg fiam gondviseletére. A gyermek, ő tudja, hogy gyengélkedő; s ha majdan a természet folyamában valami baja történnék, tudnia kell, hogy az gyanút s rágalmat támasztana. Azután Rivers ur s a többi barátim a börtönbe ülnek. Ha ezek oly nagyon meggyöltettek elveim végett, mi védend meg engem, vagy a kised gyermekeim mindegyikét?“

Hosszadalmas lenne elbeszélni, hogy mennyire

queen, and an act of malice also unto them, as tending to excite the murmur of the people — her keeping the king's brother from the king. He proposed that a noble Cardinal should go to her in the sanctuary, and persuade her to deliver him into their keeping; and even hinted his opinion, that if she should refuse to give him up, they should send in the king's name, and forcibly obtain him.

It was agreed that he should go. But all thought it best that the Cardinal should endeavour to obtain him less by force than by persuasion, with the queen's good will. Several lords accompanied the Cardinal to the sanctuary, some of whom, like himself, thought well of the Protector. She received them with dignity: but all the pride of her house, and all a mother's fears and feelings stirred in her heart, when the message was proposed.

„I marvel much,“ said she in anger, „that my Lord Protector is so desirous to have the prince my son so instantly in his keeping. The child, he knows, is sick¹¹⁾; and if even in the course of nature any harm should happen to him, suspicions, he must know, and slander will arise. Then there are the Lord Rivers and my other friends, in prison. When these are hated so deeply for my sake, what is to save me, or the young infant either?“

It were long to tell how much was urged to in-

erőltették a királynőt, őt beleegyezésére birandó; de midőn a bibornok egy kissé hevesen kelt volna ki, az oknélküli félelme ellen, nehogy ez, ugymond arra bírná a királynőt, hogy fiát más kezekre bizza, mert ha a király abbeli szándokát kinyilatkoztatá, oly esetben a szentély se segítene rajta; — a királynő arczsine gúnyra lobbant.

„A védnök ur,“ ugymond, „oly gyengéd buzgalommal lenne fiam iránt (kérem az Istent hogy bizonyítaná be) miszerint egyedül attól tart, nehogy őt elszalassza? azt véli ő, hogy gyermekemet innen elvitetendem? minő palotában gondolhatuám őt nagyobb biztosságban, mint e szentélyben? nem létezék soha oly szentségtelen zsarnok, ki az ide betörésre gondolni is merészelt volna. Nem tudja ő, hogy én jól látom, hova czéloznak eljárásai? „Nagyon kellemes lenne,“ mondá a bibornok, „hogy a herceg, fivérével együtt lenne, mert az ifju királynak játszó pajtásra van szüksége!“ „Én kérem az Istent, hogy mindkettőjüknek jobb játszó pajtást küldjön a védnök urnál: s jöllehet a hercegek csak hason rendüekkel, a gyermekek csak rokonaikkal játszhatnak, kikkel többnyire sokkal kevésbbé férnek össze, mint idegenekkel. Boesássanak meg, jó bibornokom, s önök jó uraim; én anyja s ápoló-örje vagyok a hercegnek, s innen nem fog kimozdulni!“

A bibornok haragra gyúlt, midőn őt a védnök felől oly elkeseredve szólni hallá, s neheztelni látszék egy-

duce her to consent ; but when the Cardinal somewhat warmly blamed her causeless fear, lest, as he said, it should induce her to convey her son away to other hands, and when he hinted the opinion of some, that in such a case, even the sanctuary should not avail her ; the colour rose to her countenance in scorn.

„Hath then,“ she said, „my Lord Protector (I pray God he may prove one!) so tender a zeal, that he fears only lest he should escape him? thinketh he that I would send him hence? in what place could I think him sure, if not within this sanctuary? never was there tyrant so unholy, that durst presume to break it. Wots he not that I well see whereto this process tends? It were comfortable,“ says he, „that the prince were with his brother, because the young king wanteth a play-fellow!“ I pray God to send them both better playfellows than he: as though princes could¹²) play only with their peers, and children with their kin, with whom, for the most part, they agree much worse than strangers. Excuse me, my good Cardinal, and you my good lords ; I am his mother and his guardian, and he stirs not hence!“

The Cardinal waxed wroth, to hear the Protector spoken of so bitterly, and seemed for a while disposed

darabig mint egy bántalom felett. Ő hátat fordítva a királynőt elhagyandó s néhány lépéssel tova halad ; midőn gyengédebb érzelmek szállá őt meg, neheztelését mérséklendő ; mert megint hozzá közeledék s nyájasabban szóla hozzá : „Nem akarok, urnőm ez ügy felett tovább vitatkozni, mert nem illik hozzám. De testem- s lelkemmel kezeskedem a herczeg biztos épségeért. Azt véli ön, hogy én s ezen urak oly balgák vagyunk, miszerint nem vehetjük észre, hogy a védnök ur minden javaslatában csak jól vélekedik ?“

A királynő egy darabig bánatos gondolatokba merült helyzetben áll. De attól tartja hogy az apát el lenne fogulva; több főúr felől meg vala győződve, — jóllehet vélekedése szerint ők esalatva volnának, — hogy tudtával nem lennének megvesztegetve ; s jobb lenne, gondolá, őket jóakaratóval hűségökben bizva, lekötölezní, mint kényszernek engedni. Főlemelé fejét, kezénél fogván kisfiát, s a főurakhoz vezeté : „Nem vagyok,“ mondá ő „oly oktalan, hogy önök eszélyében bizalmatlankodjam, de vannak többen kik ártalmunkat keresik.“

„Míg a gyermekek távol tartatnak egymástól, addig biztonságban vannak. Engedné bár sz. Anyánk hogy együtt létők alkalmával az unokafivérek bizhassanak nagybátyjokban ; imént fivér fivérének vesztét okozta. Mindannak ellenére fiamat ezennel átadom önöknek, kiktől Isten s ember előtt követelendem mindkettőjüket. Irántami hűségöket jól ismerem, erőhatalomra nem löend szükségök; ha őket oltalmazni akarják, vannak

to resent it as a wrong. He turned his back to leave her, and took some few steps away ; but it seemed that kinder feelings came in to temper his resentment ; for he again advanced, and said to her more kindly : „I will¹³⁾ no longer, madam, dispute the matter with you, for it beseems me not. But I will lay both my body and my soul in pledge for the prince's safety. Am I, and are these lords, think you, so dull of wit, that we cannot perceive that the Protector means but good, in all that he proposes ?“

The queen stood for a while in an attitude of painful thought. — But she feared that the abbey was beset ; some of the lords, whom she had proved, though she thought they were deceived, she knew were not corrupted ; and it was better, she imagined, to engage them by her willing trust in their loyalty, than to yield upon compulsion. She raised her head, took the young child by the hand, and led him to the lords : „I am not,“ said she, „so unwise, as to mistrust your wit ; but there are some, we know, that seek our hurt.“

„Whilst the children are asunder, they are safe. Our Lady grant that, when together, the nephews may be certain of their uncle ; for brother, before now, has been the brother's bane. Here, notwithstanding, I deliver the one son unto you, of whom, before God and man, I shall require both. Faithful are ye, I wot well ; power to preserve them, if you will, ye want not ; ye have swords ; or if ye shall in very deed want it, ye

kardjaik ; vagy ha valóban arra szorulnának feltalálánd-ják megint oltalmukat e szentélyben. Csakhogy korántsem félek, mint önök gondolják oly szerfölött, legyenek önök jól biztosítva, hogy mitől se kelljen tartaniok. „Isten veled,“ mondá ő lehajolva, „Isten veled! — saját édes gyermekem ; csókolj meg még egyszer mielőtt eltávoznál, mert egyedül Isten tudja mikor találkoznunk megint!“ — s megcsókolá és megáldá őt egyszersmind ; e cselekvénye után elfordulván s sirt. A gyermek szinte fájdalmasan sira, midőn anyja kezét elereszté. És — susoghatnak magok közt nyájas olvasóim. „Ah ! úgy kelle hát lennie ; — ők soha sem találkoznak többé!“

A védnök roszul színlelé örömét, midőn a másik unokaöcsese személyét így megnyeré. Most már határozottabban kezde a koronára vágyódni, és tervezeteit baráti előtt ki is nyilatkoztatá. Az ifju herezegek a fogvárba küldettek, a király koronáztatását előző általános szokás igazlásürügye alatt. Rivers gróf s a királynő egyéb párthivei a pontefraeti várkastélyba küldettek, s ott lefejeztettek. Hasonló sors vára Hastings főúrra nézve is, midőn rábizonyodott, hogy a királynőnek bár ellensége, de az ifju király irányában tántoríthatlan hűséggel viselteték. Künn állítólagos hírek terjesztettek a herezegek törvényes születése ellen, — s midőn minden dolog megérett tervezete kivitelére, a herezeg nyíltan felkarolá a koronát, s a bünteljes bitorlását a szomorujáték azon zárjelenetével végzé,

will find it again within this sanctuary. Only, far as ye think I fear too much, be ye well assured that ye fear far to little. Farewell," said she, stooping, „farewell, — mine own sweet son; let me kiss you yet once more before you go, for God only knoweth when we meet again!" — and therewithal, she kissed and blessed him; and when she had done this, she turned her back, and wept. The child wept sorely also, as he left his mother's hand. And, — well may ye whisper to yourselves, my gentle readers. „Ah! it must then be so; — they never met again!"

The Protector could ill disguise his joy, when he had thus obtained the person of his other nephew. He now began more decidedly to aspire to the crown, and to open his projects to his friends. The young princes were sent¹⁴) to the Tower, under excuse of a general custom previous to the coronation of a king. The Earl Rivers, and other of the queen's partisans, who had been sent to Pontefract castle, were beheaded. The like fate attended the Lord Hastings, when it was found that, though an enemy of the queen, he shewed an uncorrupted loyalty to the young king. Reports were busily spread abroad against the legitimacy of the princes, — and when all things were ripe for the design, the duke openly assumed the crown, and finished his criminal usurpation by the last act of a tragedy, at

mely felett a természet, becsület s emberiség mindenkoron iszonyodni fognak.

A fogvárba zárva, s minden illendő felügyelettől megfosztva, a kiskoru Ede sejteni látszék, hogy az emberiségből kivetkezett nagybátyja az épségbeni bebörtönözés nyomoru vigaszát sem akarná nekik sokáig engedni, mert midőn hirül viteték neki hogy a bitorló megragadá koronáját, állítás szerint, sóhajjal mondá: — „Hah! bár életemet hagyná meg nagybátyám, ha már királyságotól megfoszta!”

De annak nem úgy kelle lennie. Halotti esendes éjszakán, míg a kised hercegek nyugalom s csendben szűnyadoznak, két orgyilkos lappangott lakosztályukba. Meglehet, hogy a korábbi gyermekkorukról álmadának, midőn kised sziveik még oly vidámak voltak, mint a reggeli pacsirta, s nem vala bánatuk, mely arcukat könnyekkel áztatná, hanem csupán egy mosolygó anya örködék kényelmök felett. — A gyengéd szépségek s a szende ártatlan külsejök látásán az ádáz berontók feltartattak — de csak egy pillanatra; a nyugágyhoz közeledvén, megragadák takarószőnyegeiket s vánkosaikat, melyekkel gyorsan megfojták őket, behívák a gonosz Tyrrelt, — ki őket felfogadá s a szobán kívül állá, — minekutána a büntény végbevitetett. Az élettelen hullák a lakosztályból lehurezoltattak a lépcsőzetén, melynek talapzata előtt eltemettettek.

Igy mulék ki szájalomra méltón, az ifjuság zsenge

which nature, honour, and humanity will for ever shudder.

Shut up in the Tower, and deprived of all suitable attendance, the youthful Edward¹⁵⁾ appears to have had a presentiment that his unnatural uncle would not long leave him even the miserable solace of a safe imprisonment; for when word was brought him that the usurper had just seized his crown, he is stated to have said, with a sigh. — „Alas; I would that my uncle would still let me have my life, although he dispossess me of my kingdom!“

But it was not so to be. In the dead of night, whilst the princely infants were in calm and silent slumber, two ruffians entered their apartment. It might be, that they were dreaming of their earlier boyhood, when their little hearts were merry as the morning lark, and they had no sorrow to stain their face with tears, and none but a smiling mother to watch over their comforts. At the sight of their meek beauty and placid innocence of aspect, the fierce intruders paused — but it was only for a moment; approaching the couch, they seized the clothes and bolsters, and quickly stifling them, called out to the wicked Tyrrell,¹⁵⁾ who employed them, and stood outside the room, — that the deed was done. The lifeless bodies were then lowered down the stairs of the apartment, and buried at the foot.

Thus piteously perished, in the earliest bloom of

virágában, a két kedves gyermek; kik nyári virágként törettek le lételökből, mielőtt kinyilhattak volna szép vagyonuk napvilágánál. De a kegyetlen gyilkoltatásuk nem marada látogatlanul az ég által. Gloucester herceg, harmadik Rikárd király ezime alatt megkoronáztatván, csupán két év- s néhány hóig uralkodék; de korántsem nyugalmasan, hanem zűrzavarok s összeesküvések között a bosworth-fieldi csatában megöletett; — erőszak által halván meg, valamint erőszak által emelkedék a hatalomra.

Egyébként apródja által tapasztaltaték, hogy azon iszonyatos gyilkosság után, melyet ő követtetett el, bensőleg annyira gyötörteték a lélekismeret furdalása által; hogy sohasem vélte magát biztonságban; ha kimént, titkos vért által levén védve, s kezét mindig töre felett tartá, — magatartása s modora elárulá gyanúját, mely őt bensőleg gyötré. Éjjelenként pedig azt vevék észre, hogy soká s késő éjig virasztott, — s ha a fáradalmak erőt vőnek rajta, inkább szűnyadozott mint aludt; gyakran felriadván, s gyötrő félelmek közt ugrik ki ágyából, hasonlítván ahhoz, kit komor emlékezetek gyötrőnek, vagy ki ijesztő agyrém jelenetétől iszonyodik. Szintén a történelem tárgyává lőn, hogy Tyrrel Jakab ur, s a szomorújátékban résztvett két adáz ügynöke, részint nyomorultan, részint árulói halállal veszték el.

Az anya-királynő gyötrelmének, — évek mulva e üntény után, mely megrablá őt ártatlan szép gyerme-

youth, these two sweet children, cut off from existence like two summer flowers, before they had time to expand to the sunshine of fair fortune. But their cruel murder was not unvisited by Heaven. The Duke of Gloucester, crowned under the title of king Richard the Third, reigned only two years and as many months, and that not peacefully, but in the midst of trouble and conspiracy. He was slain in the battle of Bosworth Field, — dying by violence, as by violence he rose to power.

And it was observed by his chamberlain, that after the horrible murder which he caused to be committed, he was inwardly tormented by an accusing conscience; that he never thought himself secure; when he went abroad he was fenced with secret armour, and had his hand ever on his dagger, — his countenance and manner betraying the suspicion that tormented him within. And at night, it was remarked, that he watched long and late, — and when overpowered with fatigue, rather slumbered than slept¹⁶); frequently starting up, and leaping from his bed in anguish, like one harassed with some black remembrance, or seared by the presentment of some frightful vision. It is also matter of history, that Sir James Tyrrell and his two ferocious agents in the tragedy, either perished miserably, or died the death of traitors.

To the anguish of the queen-mother, for years after the deed that robbed her of her innocent fair

keitől — mily hatáság szolgáltatata igazságot?.. Ő leányaival a szentélyben vagy annak körletében marada azon évig, melyben a bosworth-földi csata foglalta helyet; és csak egyszer, úgy mondatik, egyedül egyszer véteték észre azon időszakban, hogy sirt volna; — mert elmélyedt gondolatai s emlékezete távol tarták őt könyeitől.

Az is egy gyászdal hallgatása alkalmával történt, midőn az apátság zárdájában, némely párthivei által mély s búskomoly hangon fiairól énekeltek, — mely hangra, fájdalom! nagyon is jól emlékezék.

IV.

A kisdéd gyermekek az erdőben.

Magyarország egyik terjedelmesb erdejében, nem messze a körmöczi aranybányától, az erdő sarkán elrejtve fekszik a legesinosb házak egyike.

Ez, egy alacsony sár és mész gyurmából idomult házikó; de oly esinosan van náddal tetézve, s oly gondosan fehérítve, hogy a fenyűfák sötét árnyai alól kibukva, gyönyörűen mutatkozik.

A kis ház, jöllehet a küldiszítményektől meg-

children, what representation can do justice? She remained, with her daughters, in the sanctuary or its precincts, till the year in which the battle of Bosworth Field took place; and was once, it is said, and only once during that period, observed to weep; — for her thoughts and her memories lay too deep for tears.’

This was whilst listening to a dirge, chaunted to himself in a low and melancholy voice, within the cloisters of the abbey, by some one of her retainers, — a voice which she, alas, remembered but too well!

IV.

The little children in the wood.

In one of the extensive forests of Hungary, not very far from the gold-mines of Kremnitz¹⁾ there stands, close upon the edge of the wood, one of the prettiest of these lodges.

It is a low building, formed of a mixture of mud and lime; but it is so neatly thatched with reeds, and so carefully whitened, that it has a cheerful appearance, peeping from out the dark shadows of the pine trees.

But although destitute of external ornaments, the

fosztva, tiszta s szellős, és kellemes lakhelyül szolgál. A kikövezett konyha bükkfa-állványai jól fölszerelvek ón-kannák- s csillogó eserépedényekkel; az előcsarnok előtt egy — kergétől megfosztott fiatal erdei fenyő áll, melynek kiterjesztett számos ágai — a szárításra kiaggatott s a fejéshez szükségeltető fazekasmű-edények- s köesögökkel fedvék.

A konyha egyik részében, a tágas s csuesos kémény alatt, téglából rakott tűzhely emelkedik, melyen erdei gyantás tuskók bősége halmoztatik folytonosan a lángoló tűzre: s ez, sokkal vidámabb látványt nyújt, mint a mázas eseréptáblákból rakott szélyes kálbák, melyek Magyarország házainak melegítésére szolgálnak.

E villogó s pattagó tűz mellett, egy őszi késő este, Hideghavy az erdőmester, neje s a két kis gyermeke a napi dolog által lankadtan ülének, s szorgosan őrködvén a eserépedény felett, mely forrdogált s párologott a tűzes parázs között, bizonyos készlet vadhus-levet tartalmazván estelijökre.

„A nap fölkelte után azonnal el kell távoznom“, jegyzé meg Erzsébet, az erdőmester neje; „oly sokáig halogattam a mult téli fonalamat a vásárra vinni, hogy attól tarthatok, miszerint kevés szerencsém leend vőre akadni a nyugati szatóesok között, ha csak magam nem mozdulok ki holnap kora reggel.“

„Arra nem gondoltam“ válaszolá Hideghavy, gondolatokba merülve. „s nagyon röstelem hogy azt most

little lodge is neat and airy, and pleasant to dwell in. The beechen shelves of the paved kitchen, are well garnished with pewter flagons and crockery of flaunting colours; and a young fir-tree, stripped of its bark, is re-planted beside the porch, and extends its numerous branches, covered with vessels and jugs of pottery-ware, hung out to dry, for the use of the dairy.

Under a vast conical chimney, on one side the kitchen, rises a platform of brick, on which a profusion of resinous logs from the forest, are constantly heaped into a blazing fire; and this affords a far more cheerful spectacle than the huge stoves of glazed tile, which serve to warm the houses of the Hungarians.

Beside this bright and crackling fire, late on an evening in autumn, sate Hideghavy, the forest-master, his wife, and his two little children; weary from the labours of the day, and anxiously watching the earthen vessel, that simmered and steamed among the embers, containing a mess of venison broth for their supper.

„I must be off soon after sun-rise,“ observed Elizabeth the forest-master's wife; „I have so long delayed taking my last winter's yarn to market, that I fear I have little chance of finding a purchaser among the Western peddlars, unless I stir myself betimes on the morrow's morn.“

„I had not considered that,“ replied Hideghavy, thoughtfully, „and I am vexed²) to hear of it now; for

hallom; mert három erdész társomnak megigértem, hogy a szomszéd erdőben hozzájuk csatlakozom a vadászatra, s nem akarom a gyermekeket egész nap hosszat magokra hagyni. Ők kicsatangolhatnak a mezőkre s veszély érhetné őket.“

„Veszély érhetne, apám?“ kiálta fel a kis leány, a két gyermek idősbike; „Mért féltesz — az év minden napjai közül — épen holnap a veszélytől? Hisz mi, azelőtt már sok vásár-napon hagyattunk saját őrizetűnkre; — s aztán vigyázni fogok Miksára.“

„Irma,“ mondá atyja feddő hangon, „nem szokás ily koru gyermeknek, mint te vagy, véleményem okát adni; s igazi vakmerőség- s önbizottságra mutat beszéded, mely engem bizalmatlanná teszen felügyeleted irányában.“

„Apám,“ szakítá félbe Miksa, komoly s bánatos tekintettel, hallván nővérét így dorgáltatni, „megelégszik azzal, ha megigérem hogy parancsát megtartandom? Bizzék bennem, kedves apám, én nem fogom átlépni az ajtó küszöbét hazajövele előtt.“

„Jól van fiam!“ válaszolá Hideghavy kezével gyengéden szorítván Miksa hajfürtjét, mely homloka körül esüggött: „jól van Miksám, megelégszem adott szavaddal, anyád s enmagam is, viradatkor különböző dolgaink után indulandunk; — gyermekem, te a napot a magvak kiszedésével töltended a fenyő-tobozokból, melyeket ő fensége rendelete folytán szedtem; —

I have promised three of my fellow-foresters to join a chase in the neighbouring wood, and I am unwilling that the children should be left alone for the whole of the day. They will be idling out into the fields, and getting into danger."

"Into danger, father?" exclaimed the little girl; the elder of the two children; "Why should you fear danger for us to-morrow, of all the days in the year? We have many a market-day been left to our own guidance before; — and I will take care of Max."

"Mary," said her father, in a reproving voice, "it is not usual with me to give reasons for my opinions to a child of your years; and it is the very boldness and self-confidence implied in your speech, which renders me apprehensive of mischief at your hands."

"Father," interrupted Max, looking grave and sorrowful, at hearing his sister thus reproved, "will it satisfy you, if I promise you to be mindful of your commands? Trust me, dear father, I will not pass the threshold till your return."

"It is well, my boy!" answered Hideghavy, pressing down the thick curls that clustered round Max's forehead, with the hand of tenderness: "it is well, Max. Satisfied by your assurances, your mother and myself will sally forth at day-dawn, on our several errands; — you, child, will employ your day in sorting out the seeds of the pine cones I have been collecting by his Highness's orders; — and you, Mary, will find

és te Irma, anyád lenkészletével bőven el leszen látva rokkád.“

Ezeket mondván, az asztal felé fordula, melyen neje, Erzsébet, az esteli kiosztásával vala elfoglalva; gyengéden s eléggé ellátta a két gyermek kíválmait; letérdelteté aztán őket, s rájuk adván az esti áldást, mielőtt az ágyba vonulnának. Egy óra mulva a házban mindnyájan mély álomba szenderültek.

Alighogy a homályos szürkület az ablakszárnyakon körösztil lopódzék, s a korán ébredő erdei madarak az előcsarnok mellett esieseregni kezdnének, a kis család már mozgásban vala.

Miksa a mint a vadász-kürtöt, táskát, s a galaesövet tartá atyja részére, hogy ő magát a vadászatra felszerelje, — különféle kisebb fogásokat kísérelt meg, azon reményben, hogy utitársul menni, neki megengedtetnék: de Hideghavy komolyan, mindamelllett nyájassággal mondá neki, hogy az lehetetlen; mert az erdészeknek igen fáradságos s némi veszélylyel összekötött napjok leend; szóval, különös okai volnának tőle, az ígéréthezi ragaszkodást s a honn maradást kívánni.

E felvilágosítás után Miksa illedelmesen megcsókolá atyja kezét s elégűlten nézé elutazását. Ő jobban szereté atyját, mintsem akaratos vagy engedetlen lett volna.

De nem úgy Irma, ki fivérénél idősb lévén, oly durezza s rakonezátlan vala, a milyen szende s hajlé-

in your mother's flax store, an ample provision for²) your distaff."

So saying, he turned towards the table, on which Elizabeth, his wife, had been busy in spreading their supper; and having fondly and fully supplied the wants of the two children, he bade them kneel down to receive their nightly blessing, ere they retired to bed. In another hour, all was sleep and silence in the lodge.

As soon as the grey twilight began to steal through the casement, and the early forest birds to chirp beside the porch, the little household was astir again.

Max, as he held the hunting horn, pouch, and shot-belt, for his father to accoutre himself for the chase, tried various little manoeuvres in hopes of being admitted to bear him company; but Hideghavy told him plainly, although kindly, that the thing was impossible; that the foresters had a day of hard toil, and some danger before them; and, in short, that he had especial reasons for wishing him to adhere to his promise, and remain at home.

After this explanation, Max kissed his father's hand with reverence, and was satisfied¹) to see him depart; — he loved him too well, to be refractory or disobedient.

Not so Mary. Her brother's elder in years, she was as wayward and ungoverned as he was mild and

kony volt fivére; ha nem vala is Irma elmés, nemes lelkű s különös szép külsővel bíró kis hölgy, idegenek mindazáltal nehezen számolhattak volna azon előnyről, melylyel birónak tekinteték szülei által.

Mig anyja előkészületeket tőn kirándulására, — selyem kendőjét fejére kötvén, s ezüst gombos bőrködménét begombolván, azalatt Irma alkudozásival háborgatta s gyötörte, hogy elkísérendi őt a városba. Ellenvetéseket s kifogásokat tevén, s még sirt is, — de Erzsébet hajthatlan marada.

„Fivéred nem fog egyedül hagyatni konokságod kedvéért,“ mondá anyja; „igyekezzél fivérednek előzékeny társa lenni, Irma! veszélybe ne vezesd őt, könnyelmű leány, a szeles élénkséged által. Isten áldja mindkettőtöket, gyermekeim. Legyetek jók, legyetek szófogadók, s ő megáldand benneteket!“

Es Erzsébet a fonál-kötélékkel tömötten megrakott puttonát hátára tevén, — Hideghavy pedig vontfegyverét vállára akasztván, együtt távoznak a házról; — s így a két kis gyermek egészen magára hagyaték.

Alig hogy a kapu a szülők után bezáratott vala, a tűzhely mellé helyezék kis karatlan székeiket, azon vélekedéssel mulaták magokat, vajjon mért vala atyjok oly nagyon szigoru honn maradásuk iránt.

Irma azt vélé, hogy atyja engedelmességüket

tractable; and had she not been an intelligent little girl, with a generous spirit, and a singularly beautiful countenance, strangers might have found it difficult to account for the preference with which she was regarded by her parents.

While her mother prepared herself for her expedition, by knotting a silken kerchief upon her head, and fastening the silver buttons of her leather jerkin, Mary perplexed and tormented her with intreaties that she might accompany her to the town. She pleaded, she remonstrated, she even wept, — but Elizabeth was inflexible.

„Thy brother shall not be left alone to pleasure thy wilfulness,“ said she; „see thou bear him faithful company, Mary! and do not betray him into danger, giddy girl, by thine own impetuous vivacity. God bless ye both, my children. Be good, be obedient, and He will bless ye!“

And Elizabeth, with the hod upon her back, closely packed with hanks of yarn, — and Hideghavy with his rifle upon his shoulder, departed together from the lodge; — and thus the two little children were left quite alone.

As soon as the door was closed upon their parents, they took their little stools to the fire-side, and amused themselves with conjecturing why their father had been so much averse to their leaving their home.

Mary thought it was his design to make a trial of

akarát próbára tenni; Miksa ellenben hitte, hogy valami valódi veszélynek kell léteznie; „mert“ úgymond, „atyám sokkal igazságosb s előrelátóbb, mintsem hogy szeszélye kedvéért bennünket egész napra fogságba tegyen.“

„Veszély!“ viszonzá Irma, mintegy megvető nevetéssel. „Ez a szó gyakrabban van szádon Miksa, mint az enyémen lehetne, mintha ujjas-mellényed fűzővállommal lenne kieserélve.

Miksa sokkal kegyesb s nyájasb vala, mintsem e pajkos megjegyzés végett neheztelt volna; mind a mellett ő ismétlé teljes meggyőződését atyja szilárd határozatának valósága felett, s tüstént hozzálátott a kitűzött feladatához; mialatt Irma, szégyenlőn lomhaságát tovább is folytatni, kezébe vevé rokkáját, s azt egészen az asztal mellé helyezte, melyen fivére a magvakat szedé a tobozokból, azon módra, hogy társalgásukat folytathatták.

De Irma szorgalma alig tartott ki egy egész óráig. Eszébe juta, hogy fekete rigóját elmulasztá reggel megetetni, s sietvén a vesszős kalitkáját levenni, a kis kedvenczének füttyörészni s csiripelni kezdé, hasonló örömmel, mint ki a feladott kötelessége elől menekülni iparkodik.

Most elszomorodék egyszerre, — nem volt tejás anyja eleség-kosarában madara számára, s a tyukólnál közelebb nem is volt található a kis udvarban.

their obedience; Max, on the contrary, believed that some real danger must exist; „for,“ said he, „my father is too just and considerate, to make us prisoners during a whole day to gratify a whim.“

„Danger! retorted Mary, with something of a disdainful laugh. „That is a word which is oftener in thy mouth, Max, than it should be in mine, were my bodice exchanged for thy doublet.“

Max was too kind⁵⁾ and gentle⁵⁾ to resent this ill-natured suggestion; but he repeated his entire conviction of the justice of his father's decision, and immediately proceeded to his appointed task; while Mary, who felt⁶⁾ ashamed to prolong her idleness, took her distaff in her hand, and stationed herself close beside the table on which he was sorting the seed boxes, so that they might continue their conversation.

But her diligence scarcely held out during a whole hour. She remembered that she had neglected to give her young blackbird its morning's food, and hastening to take down its wicker cage, began whistling and chirruping to her little favourite, with all the delight of one who is eager to escape from an appointed duty.

A distress now occurred to her, — there was⁷⁾ not an egg left in her mother's store-basket for the use of her bird, nor one to be found nearer than the poultry-shed in the little court.

„Ne próbálj kimenni, Irma,“ jegyzé meg Miksa, „emlékezel arra, miszerint mindketten megígértük, hogy nem nyitjuk fel az ajtót.“

„Nézz az ember!“ kiálta fel Irma kacagással; „még az udvaron sem szabad keresztül mennem, mondja a félénk nagysága! Nem, fivérem, nekem ki kell, s ki akarok menni; s így most indulok,“ mondá a szófogadatlan leány, s kezét a kilinesre tevén.

„Ne menj, kedves Irma,“ mondá a kis Miksa biráskodva, „kérlek ne menj el. Atyám erősen állítá, hogy künn veszély van.“

„Veszély-veszély-veszély!“ kiálta fel a könnyelmű Irma, s nevetésre fakadván; te fürj s fogolyként csak mindig egy hangon szólsz, Miksa. Hisz én idősb vagyok s azt jobban megítélhetem, mint te; végre szegény madaram csak nem veszhet el éhen, hogy apám képzelődésének eleget tegyek.“ Erre megnyomván a kilinest s az udvaron köröszül szalada, s pár percz múlva visszatérvén, lihegve lélezkéz, s zsákmányát kezében tartván.

A mint készítgeté a tápszert; melyért madara már nyujtogatni kezdé tátongó sárga csőrét, Irma ismét felvidámult, s újra kezdé tréfáit, fivére rettegését illetőleg.

„Látod hogy ép bőrömben tértem vissza merényletemből: se (keleti) szörnynyel se farkassal nem találkoztam; de az örkutyák nem kevésbé morogtak midőn előttük mentem.“

„You must not venture out, Mary,“ observed Max, „remember,“ we have both given our promise that we will not undo the wicket.“

„Hear him!“ shouted Mary, in derision ; „I may not even cross the court, quoth his timorous highness ! Nay brother, that I both must and will ; so, here goes,“ said the disobedient girl, laying her hand upon the latch.

„Do not, dearest Mary,“ said little Max. pleadingly, „pray do not go forth. My father assured us there was⁷⁾ danger.“

„Danger — danger — danger!“ exclaimed the giddy Mary, with a peal of laughter ; like the quail and the partridge, thou hast but a single call, Max. But I am older than thou art, and can better judge ; beside, my poor bird must not starve, to gratify my father’s fancies.“ So, lifting the latch, she flew across the court, and returned in a couple of minutes, panting for breath, and holding her prize in her hand.

As she proceeded to prepare the food, for which her bird now began to extend his gaping yellow beak, she renewed her mirth, and her jests on the subject of her brother’s alarms.

„Thou see’st I am come back in a whole skin from my enterprise : I met neither ogre nor wolf ; and had not the watchdogs growled a little as I passed.“

„Azok te reád morogtak? sohasem hallottam őket úgy tenni azelőtt, s az nem jót jelent.“

„Te azt hiszed, hogy azok képesek lennének engem szófogadatlanságom végett dorgálni?“

Miksa, nővérét sokkal hegykébbnek találá, mintsem ez a józan észre hallgatna; tehát hallgatva folytatá dolgát egész délig, — mely szokás szerint ebéd órájuk lévén.

A mint a gyermekek, — Erzsébet által ebédjökre hagyott kolbász-, kenyér- s száraz szőlőfürttel magukat üdíteni akarván, egy gondolat villant fel hirtelen Irma agyában.

„Fivérem.“ mondá ő „az óra épen most ütött csak tizenkettőt; atyám nem jöhet haza napnyugat előtt, anyám még későbbben fog visszaérkezni. Gondold csak, mi ebédünket a tarisznyába tesszük, s az erdőség árnya alá kivisszük. A nap már forrón kezd sütni az ablak-szárnyakon keresztül, — s e zárt szoba fulasztó. Kérlek kedves Miksám, töltsük óránkat az erdő hűvös árnya alatt,“

Miksa szilárdan ellenzé a tervezetet; s még szülei tekintélye iránti tiszteletet is felhozván indokul.

„De nővéred, Miksa — nővéred örömére, bizonyosan fogsz valamit adni?“

Miksa átkarolá nővére kis nyakát, s megcsókolá mosolygó arczát: „Minden dologban, de ebben kedves Irma — nem; én nem lehetek utitársad.“

„Szép barátság, tehát egyedül fogok menni,“ ki-

„They growled at thee? I never heard them do so before. and it bodeh not good.“

„Thou thinkest they were apt to reprove my disobedience?“

Max found his sister was too much elated to listen to reason; and he therefore silently continued his occupation until noontide, — their usual hour of dinner.

As the children were about to refresh themselves with the sausage, and bread, and dried grapes, left by Elizabeth for their meal, a sudden thought struck the fancy of Mary.

„Brother,“ said she, „the clock has but just stricken^s) twelve; my father cannot be home till sunset, my mother will be still later. Suppose we put our dinner into the wallet, and take it into the shade of the woods. The sun begins to shine scorchingly through the casement — this close room is suffocating. Pr’y thee, dear Max, let us pass our hour in the shadow of the forest.“

Max steadily declined the proposal; still alleging as his motive, his reverence of his parent’s authority.

„But thy sister, Max, — surely thy sister’s pleasure will somewhat weigh with thee?“

He threw⁹) his arms round her little neck, and kissed her smiling face: „In every thing but this, dear Mary! — no; I may not bear thee company.“

„Then, good sooth, I will go alone,“ exclaimed

álta fel az akaratos leány; s sietve megtölté a tarisznyát, s még egyszer átlépte a szerencsétlen ajtó-küszöböt. Alig ért mindazáltal, a külső kapuhoz, midőn lépteket halla közeledni, s Miksa már oldala mellett állá.

„Minthogy te oly önfejű vagy,“ mondá Miksa, „még atyám tekintélye iránt is szófogadatlannak kell lennem. Én nem tűrhetem, hogy akár veszélyben, akár büntetve egyedül légy.“

És most e két szófogadatlan gyermek a magas fenyő-fák alatt s szokott gyalog-úton mendegélt; s a lég soha sem tetszék nekik kellemesben hűsítőnek, — a mohos föld lábuk alatt puhábbnak, — vagy a sötét lombokon keresztül tündöklő kék ég, vidámabbnak s örvendetesbnek.

Ők, egymást kéznél fogva, csatangoltak, s elhatározzák, hogy az erdő területén kívüli gyeppadhoz tartanak, — e pad felett gyönyörű bükkfa-lombok esüggtek egy tiszta vizű tócskára, mely az erdei patak medrének közelében a csorda használatára ásatott.

Ők megfeledkeztek arról mindazáltal, hogy azon kedvencz helyrei érhetés végett az erdőn keresztül fél mérföldnyi utat kellene tenni, egy terjedelmes — kukoricza vagy törökbúza föld mellett, a tulsószélén pedig a patak képezte folyását; de ők annyira el valának bájolva az idő kellemé által, s oly büszkék az alattomos szabadságukra, s oly aggodalmasok tovább foly-

the wilful girl; and hastily filling the wallet, she once more passed the fatal threshold. Scarcely had she reached, however, the outer gate, when she heard footsteps approaching, and Max was by her side!

„Since thou art so headstrong,“ said he, „I must even disobey my father’s authority. I cannot bear that thou shouldst be alone, either in thy peril or thy punishment.“

And now the two disobedient children took their accustomed path under the tall pine trees; and never did the air seem more¹⁰⁾ sweetly refreshing — the mossy earth softer under their feet — or the blue sky, gleaming through the dark branches, more gay and gladdening.

They sauntered on, hand in hand, determined to reach a grassy bank on the outskirts of the forest, — a bank, overspread by beautiful beech-trees, and itself overhanging a pool of clear water, which had been scooped for the use of the herds, beside the channel of a forest rivulet.

They forgot however, that, in order to reach this favourite spot, they must traverse half a league of the forest, besides an extensive field of maize, or Indian corn, at the further extremity of which the rivulet shaped its course; but they were so charmed with the loveliness of the weather, so proud of their furtive freedom, and so anxious to set forth their woodland feast,

tatni az erdős-vidéki ünnepélyöket, hogy ők sem fáradtságot, sem félelmet nem érzének ; s azon idő alatt közönbösek valának a távollevő szüleiknek adott szavok megszegése iránt.

Kibontakoztak végre a sötét árnyas erdőből a fényes napvilágra, mely ragyogva süté a kukoriczát, s annak fejait élénk aranszinű csökké érlelé.

Ők vidáman folytaták utjokat a magas kukoriczaszárak között, s elérék azon ohajtott helyet — a tiszta átlátszó tócskát, melynek fenekén, mozaik drága kövekként, tarka kavicsok csillogának.

Irma el volt ragadva örömében. Ő leheveredék a ruganyos pázsitra, mely felett a suhogó bükkfák rezgő árnyat vetének ; felbontván a tarisznyát, s szakasztott nehány — a tócskán lebegő — széles celtis levelet, melyeket lapostálkint a gyeppadra helyezgetett.

E perez ingerében még Miksa is megfeledkezett szülei parancsa iránti szokásos tiszteletről; elfeledé őket, mert már megfelejtkezett önmagáról. Ő beszélgetett, nevetgélt, énekelt s füttyörészett : a gyermekek megegyezőleg, soha sem élveztek kellemesb vendégséget ; kinevették s gúnyolták atyjoknak, — biztonságuk feletti rettegését.

Végre a fák, fejeik felett, hosszabb árnyat vetének a tócskán keresztül, s a kukoricza földek felett

that they felt neither¹¹⁾ fatigue nor¹⁾ fear; and were, for the time, indifferent to their breach of faith towards their absent parents.

They emerged, at length, from the dark shady wood into the open sunshine, which was basking brightly over the maize, and ripening its sheaves into cones of living gold.

They took their way merrily between the tall stalks, and reached the wished-for spot — the clear glassy pool, at the bottom of which the variegated pebbles gleamed, like a Mosaic of precious stones.

Mary was in an ecstasy of delight. She threw herself down upon the springing grass, which reflected the quivering shade of the rustling beeches above; and unfolding the wallet, she tore up some of the broad lotus leaves that floated on the pool, and arranged them like platters upon the bank.

In the excitement of the moment, even Max forgot his usual reverence for the will of his parents: he forgot them, for he had already forgotten himself. He talked, and laughed,¹²⁾ and sang, and whistled: the children agreed that they had never enjoyed a more delicious meal; and they began to laugh to scorn the alarms of their father for their safety.

At length, the trees over their heads threw longer shadows athwart the pool, and extended a slanting

harántékos árnyat terjesztének ; elérkezett vala az est, s ideje volt, hogy haza térjenek.

Irma kényszerülve volt fivérének azon kívánczságát teljesíteni, miszerint szorakozásuk ne hosszabbittassék továbbra ; de Irma panaszkodék, hogy még félig se pihente ki magát s lábait nehezkésen vonszoló a mint a terjedelmes gabnaföldön át, visszafelé haladának.

„Fivérem !“ susogá a kis leány, utjában hirtelen megállapodván, „én valami különös hangot hallok, — már többször is hallottam az utóbbi tíz percz óta.“

„Én mindig vettem észre, Irma,“ válaszolá Miksa, „hogy te, ki oly nagyon kérkedel bátorságoddal nem vagy képes a sarat kiállani. Ez szél, gyermek, zörgetvén a kukoricza levelek száraz lombozatát.“

„Az nem szél, én hallom,“ susogá a rémült leány még lassabb hangon, benső nyugtalansággal körütekintvén mindenfelé, míg szemei valami iszonyatos tárgyon el nem akadának.

Ő halál sápadt lőn, — térdeivel reszkete, — ajkai remegének, s lassan szétvevén az összekulesolt kezeit, s azok egyikével ijedelme serkedésére mutata.

Miksa követé nővérenek kinyújtott ujjá irányát, s borzalommal és ijedten — rájuk meregető két ádáz szemet vőn észre a kukoricza szárak között ! — Ő alél-tan fordula el ; s midőn ismét oda pillanta, a mormogás mély, de fenyegetőző hangja segíté általa megkü-

shade over the maize field; evening was coming on, and it was time they should return home.

Mary was obliged to comply with her brother's desire, that they should not prolong their diversion; but she complained that she was not half rested, and she dragged her feet heavily along, as they proceeded to recross the vast corn field.

„Brother!“ whispered the little girl, stopping short on the way, „I hear a strange sound, — I have heard it several times within the last ten minutes.“

„I have always noticed, Mary,“ answered Max, „that thou, who pratest so much of valour, art apt to fail in the proof. 'Tis the wind, child, rustling the parched flags of the maize leaves.“

„It is not the wind, I hear,“ whispered, the terrified girl, in a still lower voice, looking round on every side with intense anxiety, till her eyes appeared arrested by some hideous object.

She grew¹³⁾ pale as the dead — her knees trembled — her lips quivered — and having slowly unclosed the hands which she had clasped together, she pointed with one of them to the source of her terrors.

Max followed the direction of her extended finger, and with horror and dismay perceived two fierce eyes gazing at them, between the stems of the Indian corn! — He turned sickening away; and when he looked again, the sound of a low, but menacing growl assisted

lönböztetni, miszerint az, egy teljesen kifejlődött s határozottan feléjük haladó medve kölyök lenne.

A fiú egy perczig sem habozott. „Feküdjél le Irma,” mondá ő, „lapulj le a földre;“ ő pedig elszántsán megtartá állását a leborult test előtt, halk de érthető hangon kiálta fel, „el vagyunk veszve nővérem! Isten gyéren bocsátja meg a gyermekek szófogadatlan-ságát oly szülők irányában, mint a mieink. Isten veled, — édes nővérem! Oh jaj! miért okoztuk mi e búbánatot azoknak, kik minket szeretnek!“

Ő a könybe lábadt szemeit mereszté, hogy azokat ellenéire szegezhesse; ő megjegyzé magának ezen óvakodó cselekvényt, s halkán közeledék a tapasztalatlan medve-kölyökhöz, mely előbb rettentő mormogással kezde ijedelmet okozni, s magát egyszersmind dühbe hozni kísérle a támadásra.

A fiú nem mozdula, — alig lélekezék; — az ártatlan lelke imával foglalkozott, — bocsánat s segélyért imádkozék. De, fájdalom! se ártatlansága se alázatos-sága nem nyújtá segélyt megmentésére.

A vad állat már a köztük levő barázdán átveté magát, s a kis áldozatjára ugrék, őt fojtogató karmai-val átszorítandó.

A mint amaz, állásából hirtelen lerogyott; — egy golyó füttyölt egészen közel Miksa füle mellett! a vontfegyver durranása követé; — a medvekölyök élettelen a földre terült, és Miksa már atyja karjai közt szorítatott.

him to discern that a full-grown bear cub was deliberately advancing towards them.

The boy did not hesitate a moment. „Down, Mary,“ said he, „down, flat upon the earth;“ and resolutely taking his stand before her prostrate body, he exclaimed in a faint, but distinct voice, „we are lost, sister! God seldom pardons the disobedience of children to such parents as ours. Fare thee well, — sweet sister! — alas! why have we brought this sorrow upon those who love us!“

He strained his eyes, which were brimming with tears, to fix them upon those of his enemy; and he marked the cautious action, and slow approach of the inexperienced cub, whose first threatenings were now deepened into a tremendous growl, as though he were trying to infuriate himself for the attack.

The boy moved not — scarcely breathed; — his innocent heart was absorbed in prayer — in prayer for pardon and for aid. But, alas! neither his innocence nor his submission might avail to save him.

Already the savage beast, bounding over the intervening furrows, had sprung upon his little victim, and inclosed him in a stifling grasp.

As suddenly, however, he relaxed his hold; — a ball had whistled close to the ear of Max! the report of a rifle followed; — the cub rolled lifeless on the earth, and Max was already clasped in the arms of his father.

Néhány következő perczre — az öröm-könnyek s háladat, mind a fiút mind az apát egészen szótlanná tevék; és midőn ők, a kis Irma mozdulatlan alakjához fordulának, őt fölkelteendő, a hirtelen megrohant ijedelme, által, elájulva találák.

Midőn eszméletét visszanyeré, atyja térdein fekve, a tócska partján, — s mellette épségben levő fivérével lelé magát, s feléjük tekinté a tény felvilágosítása végett.

„Gyermekeim!“ mondá Hideghavy, „egyedül konok engedetlenségték vezetett benneteket a jeleni veszélybe. Tegnap este, nehogy titeket elrémítselek, tartózkodtam veletek tudatni, miszerint egy anya-medvét kölykeivel vettek észre a ház közelében, s a reggeli vadászatunk célja lévén, azokat kiirtani.“

„Kettő már elejtetett kezeink által, midőn áldott ösztönérzetem sugallá, hogy az életben maradt medvekölyök, napnyugat előtt, a tócskához jönne inni.“

„A mindenhatónak úgy tetszék, hogy lépteimet oltalmazástokra irányozzam, de most minden őszinteségték s szeretetek iránti gyengéd bizalmamat elveszítém. Mily melegséget fogtok engedetlenségték igazolására felhozhatni?“

A gyermekek lehajták fejeiket.

„Anyád, Miksa, egy köpenyt fog azon medve bőrből készíteni, és te azt, hibás tetted mintegy emlékeül viselni fogod. S most, gyermekek hazafelé tart-

For some succeeding minutes, tears of joy and gratitude rendered both the son and the father utterly speechless; and when they turned to raise the motionless form of little Mary, they discovered that, overcome by her terrors, she had fainted.

When her recollection returned, and she found herself lying on her father's knee, upon the brink of the pool, with her brother safe by her side, she looked¹⁴⁾ towards them for an explanation.

„My children!“ said Hideghavy, „your wayward disobedience alone betrayed you into your recent peril. I refrained last night, lest I should alarm you, from acquainting you that a she-bear and her cubs had been seen near the lodge, and that object of the morning's chase was to destroy them.“

„Two had already fallen by our hands, when some blessed instinct suggested to me that the surviving cub would come, before sun-set, to drink¹⁵⁾ at the pool.“

„The Almighty hath been pleased to direct my steps for your preservation; but I have lost all my tender confidence in your truth and affection. What plea have ye to offer in excuse for your disobedience?“

The children hung their heads.

„Thy mother, Max, shall shape a mantle of the skin of yonder bear, — and thou shalt wear it, as a memorial of thy misdoings. And now, children, let us

sunk, hogy térdre esve hálákat adhassunk Istennek az erdőben lévő kis gyermekek iránti kegyes oltalmáért.

A fönnbbi eseményt S. gróf vadas-felügyelője beszélé el az írónak.

V.

Stuart Mária kivégeztetése.

Kedd, február hetedikén a fotheringay-i várkastélyba érkezék két gróf, kik beléphetést kérének a királynőhez, ennek jelenlétében felolvasák a végrehajtóparancsot, s kívánák tőle, hogy a legközelebbi reggelre készüljön a halálra.

Mária végig hallgatá őket minden megindulás nélkül, s keresztet vetvén magára az atyának, és fiúnak, és szentlélek nevében:

Nem méltó — ugymond — az ég örömeire azon lélek, mely elesügged ha a testnek a bakó sujtását kellend kiállania. Jóllehet azt nem várám, hogy Angolhon királynője mutassa első példáját a sérelemnek, egy fejedelmi herczegnőnek fölKent személye irányában; mindazáltal örömet alávetem magam annak, a mit az isteni gondviselés határozott sorsomul.

S kezét egy bibliára tevén, mely történetesen kö-

homeward, that we may fall on our knees in thankfulness to God, for his gracious protection of the Babes in the Wood.

The above history was related to the writer, by the gamekeeper of Count S.

V.

Execution of Mary.¹⁾

On tuesday the seventh of february, the two earls arrived at Fotheringay, and demanded access to the Queen, read²⁾ in her presence the warrant for execution, and required her to prepare to die next morning.

Mary heard³⁾ them to the end without emotion, and crossing herself in the name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost:

„That soul, said she, is not worthy of the joys of Heaven, which repines because the body must endure the stroke of the executioner; and though I did not expect that the Queen of England would set the first example of violating the sacred person of a sovereign prince, I willingly submit to that which Providence has decreed to be my lot.“

And laying her hand on a Bible, which happened

zelében fekvék, erős hittel állítván, miszerint ő ártatlan lenne azon összeesküvésben, melyet Babington forralt Erzsébet ellen.

Megemlité aztán a kérelmet, melyet Erzsébethez intézett levelében foglala, de nem nyere semmi kielégítő választ.

Különös esdekléssel könyörgött, hogy most ez utolsó perceiben legalább udvari lelkésze türetnék meg körülé, hogy a vallása által előlirt áhitatos tanítások vigasztalását élvezhetné.

Még e kedvezmény is,— mely közönségesen a leg-aljasb büntettesnek is megengedteték, — egyáltalában megtagadtatott tőle.

Udvari-szolgái, e társalgás alatt sirásra fakadtak, s jöllehet megdöbbenvén a két gróf jelenléte által, mindamellet csak nehezen fojthaták el gyötrelmeiket,

De alighogy Kent és Shrewsbury elvonultak, ők azonnal urnőjökhez futának, s irántai gyöngédségök s bánatuknak legszenvedelmesb kifejezésével törtek ki.

Mária azonban, nem esakhogy tökélyesen megtartá lelki nyugalmát, hanem még azoknak szerfeletti szomorkodását is mérsékelni törekvék. S térdre esvén minden körötte lévő komornáival együtt, hálát adva az égnek, hogy szenvedéseinek nem sokára véget vetend,

to be near her, she solemnly, protested that she was innocent of that conspiracy which Babington had carried on against Elizabeth's life.

She then mentioned the request contained in her letter to Elizabeth, but obtained no satisfactory answer.

She entreated with particular earnestness, that now in her last moment, her almoner might be suffered to attend her, and that she might enjoy the consolation of those pious institutions prescribed by her religion.

Even this favor, which is usually granted to the vilest criminal, was absolutely denied.

Her attendants, during this conversation, were bathed in tears, and though over-awed by the presence of the two earls, with difficulty suppressed their anguish.

But no sooner did Kent and Shrewsbury withdraw, than they ran to their mistress, and burst out into the most passionate expressions of tenderness and sorrow.

Mary, however, not only retained perfect composure of mind, but endeavoured to moderate their excessive grief. And falling on her knees, with all her domestics round her, she thanked Heaven that her sufferings were now so near an end, and prayed that

s imádkozék, hogy a még hátra levő szenvedését illem-
s erős lélekkel elviselni képes lehessen.

Az est nagyobb részét a világi ügyei rendezésére fordítá. Végrendeletét saját kezével írta. Pénzét, ékszerét s ruházatát szolgálóinak — rang s érdemök szerint elosztogatója.

Egy rövid levelet írt Franciaország királyának, s egy másikat Guise hercegnek, gyengédteljes de nagylelkű érzelmekkel, s lelkét imáiknak, — búsongó szolgálóit pedig pártfogolásukba ajánlta.

Esteli alkalmával, szokása szerint, mérséklettel evék, s társalgása nem csak nyugodt, sőt derült vala; ő szolgáló mindegyikének egészségére ivék, s bocsánatot kért tőlök, ha egykoron kötelességének bár mily nemében vétett volna irányukban.

A szokott időben lefekvék, nyugodtan aludt néhány óra hosszat.

Kora reggel mellékszobácskájába vonula, s ideje tetemes részét áhítatossággal töltöte.

Nyolcz órakor a fő helytartó tisztviselőivel szobájába lépven, az oltárnál térdelve találá Máriát, ki azonnal fölemelkedék, s méltóságteljes arczczal, s esüggedetlen sőt derült magatartásával — Paulet két kísérlőjére támaszkodva, — a végrehajtó hely felé halada.

Ő gyászruhába — melyet már régóta, kivéve né-

she might be enabled to endure what still remained with decency and with fortitude.

The greater part of the evening she employed in settling her worldly affairs. She wrote⁴) her testament with her own hand. Her money, her jewels, and her clothes, she distributed among her servants, according to their rank or merit.

She wrote a short letter to the king of France, and another to the duke of Guise, full of tender but magnanimous sentiments, and recommended her soul to their prayers, and her afflicted servants to their protection.

At supper, she eat temperately, as usual, and conversed not only with ease, but with cheerfulness; she drank to every one of her servants, and asked their forgiveness, if ever she had failed in any part of her duty towards them.

At her wonted time she went to bed, and slept calmly a few hours.

Early in the morning she retired into her closet, and employed a considerable time in devotion.

At eight o'clock, the High Sheriff and his officers entered her chamber, and found her still kneeling at the altar. She immediately started up, and with a majestic mien, and a countenance undismayed and even cheerful, advanced towards the place of execution, leaning on two of Paulet's attendants.

She was dressed in a mourning habit, but with an

mely ünnep-napokat, nem vett magára, — esin- s fény-nyel öltözködék. Nyakában egy „Isten báránya“ pézsmagyöngy lánczolon, — olvasója pedig övén csüggött; és kezében egy elefántesont feszületet vive.

A lépesőzet talapzatán a két gróf, — a szomszéd vidékről érkezett több nemes úr kíséretével — fogadá őt; s ott Melvil Endre ur-, főudvarmesterének, — ki már több hét óta távoltartatott jelenlététől, — megengedték, hogy tőle végbúcsút vehessen.

Urnőjének — kihez oly gyengéd ragaszkodással vala, — ily helyzetbeni látása könyekre fakasztá, s a mint feljajdulván Mária állapota felett, panaszkodván saját nehéz sorsáról, miszerint ő lenne kijelölve e gyász eseményt Skóthonnak hirül vinni; Mária ekép válaszola:

„Ne sírj jó Melvil, hisz most nagyobb okod van örvendeni. Te Stuart Máriát e napon minden aggságitól megszabadulva látantod s így véget vetend hoszszadalmas szenvedésének, mit rég óta várt. Vigy tanúbizonyságot, hogy állhatatosan halok meg vallásomban, szilárdul Skóthon iránti hűségemben; s változatlanul Franciaország iránti szeretemben. Ajánlj fiamnak.“

„Mond meg neki, hogy én semmit sem követtem el királysága, becsülete s joga ártalmára; s Isten bocsásson meg mindazoknak, — kik minden ok nélkül véremet szomjuhozzák.“

elegance and splendor which she had long laid aside, except on a few festival days. An Agnus Dei⁵⁾ hung⁶⁾ by a pomander chain at her neck; her beads at her girdle; and in her hand she carried a crucifix of ivory.

At the bottom of the stairs the two Earls attended by several gentlemen from the neighbouring countries, received her; and there sir Andrew Melvil, the Master of her Household, who had been secluded, for some weeks, from her presence, was permitted to take his last farewell.

At the sight of a mistress whom he tenderly loved, in such a situation, he melted into tears; and as he was bewailing her condition, and complaining of his own hard fate in being appointed to carry the account of such a mournful event into Scotland, Mary replied:

— Weep not, good Melvil, there is at present greater cause for rejoicing. Thou shalt this day see⁷⁾ Mary Stuart delivered from all her cares, and such an end put to her tedious sufferings, as she has long expected. Bear witness that I die constant in my religion; firm in my fidelity towards Scotland; and unchanged in my affection to France. Commend me to my son.

Tell him I have done nothing injurious to his kingdom, to his honor, or to his right; and God forgive all those who have thirsted, without cause, for my blood.“

Nagy nehezen s csak sok esedezés után nyerheté meg Mária a két gróftól, Melvil részére az engedélyt, hogy ez őt, a három komornokja- s két komornájával együtt a vértőkéhez kísérhesse.

Mely ugyanazon teremben, — hol tárgyalás alá vétetett, a padlatnál kissé fellebb emelve, — volt felállítva, s a szék, vánkos és a tőke fekete posztóval valónak bevonva.

Mária derülten lépdelt föl a lépesőkön, megtekinté a halál előkészületeit változatlan magatartásával, s a feszülettel keresztet vetvén magára, leüle a székre.

Beale felolvasá a végrehajtó-parancsot fennhangon, a mit Mária szórakozottan hallgata hasonlólag ahoz, kit más gondolatok foglalkoztatnak.

Aztán a peterboroughi dékán — Mária jeleni helyzetéhez illő áhitatos beszédet tartani, s imáit üdvességeért az égnek ajánlani kezdé; mire Mária kinyilatkoztatá, hogy lelkiismeretesen nem hallgathatja őt; se imáját máséval nem egyesítheti; s térdeire esvén, egy latin imát mondott el.

Midőn a dékán elvégzé áhitatoskodását, Mária hallható hangon, s angol nyelven ajánlá Istennek az egyház aggasztó állapotát; s fia boldogsága-, s Erzsébet békés uralkodása- s hosszú életeért imádkozék.

Kinyilatkoztatá, miszerint irgalmat egyedül Krisztus halála által reméle, s az ő képe alatt most örömet

With much difficulty, and after many entreaties, she prevailed on the two Earls to allow Melvil, together with three of her men servants, and two of her maids, to attend her to the scaffold.

It was erected in the same hall where she had been tried, raised a little above the floor, and covered, as well as a chair, the cushion, and block, with black cloth.

Mary mounted the steps with alacrity, beheld all this apparatus of death with an unaltered countenance, and signing herself with the cross, she sat down in the chair.

Beale read the warrant for execution with a loud voice, to which she listened with a careless air, and like one occupied in other thoughts.

Then the Dean of Peterborough began a devout discourse, suitable to her present condition, and offered up prayers to Heaven in her behalf; but she declared that she could not in conscience hearken to one, nor join with the other; and falling on her knees, repeated a latin prayer.

When the Dean had finished his devotions, she, with an audible voice, and in the English tongue, recommended unto God the afflicted state of the Church, and prayed for prosperity to her son, and for a long life and peaceable reign to Elizabeth.

She declared that she hoped for mercy only through the death of Christ at the foot of whose image

ontandja vérét ; fölemelvén és megcsókolván a feszületet, így szóla hozzá :

„Valamint a te karjaid, ó Jézus ! kifeszítettek a keresztre ; azon módon irgalmad kiterjesztett karjaival fogadj el engem, s bocsásd meg bűncimet.“

Elkészüle aztán a vértőkére, letevéen fátyolát s felső ruházatát ; s a bakók egyike durva módon segíteni igyekezhén, de Mária gyöngéden visszatartá őt, s mosolylyal mondván, hogy nem szokott ily sok néző előtt levetkezni, se ily szolgák által szolgáltatni.

Nyugott s csüggedetlen lelki erővel tévé le nyakát a főkére s míg az egyik bakó kezét tartá ; azalatt a másik lesujtá a második ütésre fejét, mely kigördült diszruházatából, s észrevéteté, hogy haja már a bú s aggságok miatt egészen megöszüle.

A bakó feltartá a még vérző fejet, mire a dékán felkiáltván : „Igy vesszen Erzsébet királynő minden ellene.“ Kent gróf egyedül válaszola rá — „ammen-t.“

A nézők egy része hallgatag marada, s könyözönre fakadt, nem lévén képes a szájalom- s bámulatnál egyéb érzelmet mutatni.

he now willingly shed her blood; and lifting up, and kissing the crucifix, she thus addressed it:

„As thy arms, o Jesus, were extended on the cross; so with the outstretched arms of thy mercy receive me, and forgive my sins.“

She then prepared for the block, by taking off her veil, and upper garments; and one of the executioners rudely endeavouring to assist, she gently checked him, and said, with a smile, that she had not been accustomed to undress before so many spectators, nor to be served by such valets.

With calm but undaunted fortitude, she laid her neck on the block; and while one executioner held her hands, the other, at the second stroke, cut off her head, which falling out of its attire, discovered her hair already grown quite grey with cares and sorrows.

The executioner held it up still streaming with blood, and the Dean, crying out: „So perish all queen Elizabeth's enemies,“ the Earl of Kent alone answered, — Amen.

The rest of the spectators continued silent, and drowned in tears, being incapable, at that moment, of any other sentiments but those of pity or admiration.

VI.

**Stuart Máriának, kivégeztetése előtti napon
Erzsébet királynőhez intézett levele.**

Asszonyom, bár saját kezével alájegyzett végrehajtó-paranes által legyen halálra ítélve, azért ne higgye hogy ellenekép halok meg. Vallásom engem minden világi baj elviselésére tanít; öné pedig megengedi a rosztat büntetlenül elkövetni. Jóllehet mint büntetett ítéltettem el, mindazáltal ártatlan vagyok. Nem ön élete ellen irányzott merénylet végett leendek lefejezve, hanem azért, mivel oly koronát hordozok, mely után ön sóvárog. Azon hit, mely sz. Pált arra birta, hogy Neroért imádkozzék, Stuart Máriát szinte Erzsébetérti imára birandja. Egyébiránt egy törvénytelen királynő, nem méltó haragjára azon királynőnek, ki születési joga által hordozá a kormánypálcát.

E beszédmód kétség kívül felháborítandja önt, de már halálra ítélve, mitől tartsak? Halálbüntetésem, melyet ön nemtelennek gondol fogja diesőségemet befejezni. Mindazáltal ne képzelje hogy büntetlenül áldoz fel engem; fontolja meg, hogy ön is szintűgy fog ítéltetni mint én. De azért korántsem kívánom halálomat megboszúztatni, sőt igen boldognak tartandom magam ha a kiállott ideiglenes halálom ön lelke felvilágosítá-

VI.

**Mary's letter to Queen Elizabeth, written
the day before her execution.**

Madam, Though I am condemned to die by a warrant signed under your hand, think not that I die your enemy. My religion teaches¹⁾ me to endure all worldly evils ; yours permits you to commit them with impunity. Though I am condemned as a criminal, nevertheless I am innocent. I shall not be beheaded for attempting your life, but because I wore a crown for which you sighed. The faith which induced St. Paul to pray for Nero, will also induce Maria Stuart to pray for Elizabeth. Besides, an illegitimate queen is not worthy the indignation of a queen wearing her scepter by right of her birth.

This language will doubtless shock you, but already condemned to die, what have I to fear ? My punishment which you think ignominious, will complete my glory. However, do not imagine that you immolate me with impunity ; consider that you will be judged as well as I. Yet I am so far²⁾ from wishing my death revenged that I would esteem myself happy if the temporary death I suffer, would be a means to enlighten

sát, s az örök életbei vezetését eszközlendí. Isten önnel, asszonyom, higgye el a korona veszélyes birtok, az, unokanővére életébe kerül.

VII.

Erzsébet királynőnek, Stuart Máriávali rokonsága s viszonyai.*)

Stuart Mária, közönségesen Mária, Skótok királynőjének nevezteték, ő vala az első személy, ki Erzsébeten félelmet vagy boszúvágyat költe.

Hetedik Henrik, legidősb leányát Margitot ötödik Jakab, Skóthon királyának jegyzé el, ki meghalván, nem hagyta más érettkoru utódot Márián kívül, kit később skótok királynőjének nevezének el.

E főhercegnő igen fiatal korában mind személye, mind lelkületének minden oldalu képzettségével bírván, Ferencz, Franeziaország korona herezegének jegyeztetett el, ki meghalván, özvegyen hagyá őt tizen-nyolcz éves korában.

Ferencz halálával Mária, az özvegnő, hajlandónak mutatkozék ugyan a ezimet megtartani, de az özvegy

*) E történeti adatt az előbbi beszély fölvilágosítására „Goldsmithk” Angolhon történelméből vonatott ki.

your soul and lead³⁾ you to eternal life. Good bye Madam, believe me a crown is a dangerous possession, it costs⁴⁾ your cousin her life.

VII.

The relationship and relative position of Elizabeth and Mary.*)

Mary Stuart, commonly called, Mary queen of Scots, was the first person that excited the fears or the resentment of Elizabeth.¹⁾

Henry the Seventh had married his eldest daughter Margaret to James the Fifth, king of Scotland, who, dying, left no issue that came to maturity, except Mary, afterwards surnamed queen of Scots.

At a very early age this princess, being possessed of every accomplishment of person and mind, was married to Francis, the dauphin of France, who, dying, left her a widow at the age of nineteen.

Upon the death of Francis, Mary, the widow, still seemed disposed to keep²⁾ up the title; but finding

*) This historical fragment in illustration of the preceding narrative, is extracted from Goldsmith's History of England.

anyakirálynő által — ki ezennel Franciaország kormányzatát átvevő, — üldöztetésnek látván magát kitevé, visszatért Skóthorba, hol a népet, — az idők rajongó ihletségétől mélyen elfogulva találta.

Az uralkodó és a nép közti vallás különbség mindig rossz következményeket szül; míg az egyik részen elégtelenséget, addig a másikon bizalmatlanságot képes okozni.

Mária nem kerülheté ki, hogy a reformatus papság komor embercit, — kik most a skótok között nagy befolyást gyakorlának — mintegy gúnynyal vegyült gyűlölettel ne tekintse; mik ők, részükről, nem nézheték békés szívvél azon vidorságokat s könnyelműségeket, miket Mária közéjük hozza, borzalom s bosszúvágy nélkül. Az így támasztott bizalmatlanság napról napra erősen növekedék, a papság csak valamely szerénytelen cselekvényt vára a királynő részéről, hogy nyílt ellenkezéssel törhessen ki; és ennek ildomtalanúsága csak hamar elég alkalmat nyújtott arra.

Mária, visszatérte után Darnley grófhhoz ment nőül; ezen új imádójának kellemes külseje által megvakíttatván, egészen megfélemezék lelki képzettségére tekinteni. Darnley gyarló s tudatlan ember vala; heves, de merényletiben változékonny; felfuvalkodott, de hivékeny, és hizelgések által könnyen vezérelhető volt.

Tehát Mária, férje iránti bámulatát csakhamar

herself exposed to the persecutions of the dowager queen, who now began to take the lead in France, she returned home to Scotland, where she found the people strongly impressed with the gloomy enthusiasm of the times.

A difference of religion between the sovereign and the people is ever productive of bad effects; since it is apt to produce contempt on the one side, and jealousy on the other.

Mary could not avoid regarding the sour manners of the reformed clergy, who now bore sway among the Scots, with a mixture of ridicule and hatred; while they, on the other hand, could not look tamely on the gaieties and levities which she introduced among them, without abhorrence and resentment. The jealousy thus excited began every day to grow stronger the clergy waited only for some indiscretion in the queen to fly out into open opposition; and her imprudence but to soon gave them sufficient opportunity.

Mary, upon her return, had married, the earl of Darnley; but, having been dazzled by the pleasing exterior of her new lover, she had entirely forgotten to look to the accomplishments of his mind. Darnley was but a weak and ignorant man; violent, yet variable³⁾ in his enterprises; insolent, yet credulous, and easily governed by flatters.

She soon, therefore, began to convert her admira-

ellenszenvé kezdé változtatni; s Darnley feldühödvén nejének — iránta növekedő hidegsége felett, bosszút forralt mindazok ellen, kikre gyanakodék, hogy okai lennének Mária érzelmében-, s magaviseletébeni változásnak.

Az udvarban lakék akkor egy — Rizzio Dávid nevű turini zenész fia, önmaga is zenész lévén, kit Mária egész bizalmával ruházott fel. Ő vele tanácskozásk minden alkalommal; semmiféle kedvezmények nem eszközölthettek az ő közbenjárása nélkül; s minden folyamodó kényszerülve volt előbb Rizziot — ajándékok vagy hízeltés által részére megnyerni.

Könnyű volt Darnleyval, oly féltékeny s neje iránt vakon hódoló emberrel elhíttetni, hogy Rizzio lenne azon egyén, ki a királynő vonzalmait tőle elidegeníté; s egy megfogamzott gyanú, előtte bizonyos ténynek tekinteték.

Ő tehát azonnal tanácsot tarta néhány pártján lévő főúrral, kik elkísérék őt a királynő lakosztályáig, hol akkoron Rizzio tartózkodék, kivonszolák ezt az előszobába, s ott rajta ötvenhat sebet ejtve, kivégezték; a szerencsétlen főherczegnő mindegyre sirákozék ezen iszonyu szándék véghezvitele alatt.

Tudomást szerezvén mindazáltal magának, Rizzio balsorsáról Mária, egyszerre letörülé könnyeit, mondván hogy nem fog tovább sirákozni, hanem a tény megbszulására gondoland.

tion into disgust ; and Darnley, enraged at her increasing coldness, pointed his vengeance against every person he supposed the cause of this change in her sentiments and behaviour.

There was then in the court one David Rizzio, the son of a musician at Turin, himself a musician, whom Mary took into her confidence. She consulted him on all occasions ; no favours could be obtained but by his intercession ; and all suitors were first obliged to gain Rizzio to their interests, by presents or by flattery.

It was easy to persuade a man of Darnley's jealous, uxorious temper, that Rizzio was the person who had estranged the queen's affections from him ; and a surmise once conceived became to him a certainty.

He soon therefore consulted with some lords of his party, who accompanying him into the queen's apartment, where Rizzio then was, they dragged him into the anti-chamber, where he was dispatched with fifty-six wounds ; the unhappy princess continuing her lamentations while they were perpetrating their horrid intent.

Being informed, however, of his fate, Mary at once dried her tears and said^d) she would weep no more, for she would now think of revenge.

Mária mindazonáltal eltitkolá boszúvágyát, s anyyira uralkodék Darnley, férje felett, hogy ez magát Mária pártfogolásába helyezé, s nem sokára ezután elkíséré őt Edinburghba, mely hanyatló egészségére nézve kedvező helynek mondatott.

Mária a holyrood-housei palotában lakék; de mint-hogy a helység fekvése lapályos vala, s az udvarba se-reglő személyeknek szükségkép zajos kísérete, Darnley gyengélkedő egészségi állapotára nézve alkalmatlan lenne, Mária egy — esekély távra eső lakást bérelt ő részére, valamely magányos házban, mely Kirk oí Fieldnek nevezteték.

Mária nyájasságot s irántai vonzalmat mutata: szívélyesen társalga vele, s még néhány éjet Darnley lakása alatti szobában töltött.

Február kilencededike vala, midőn Mária mondá neki, hogy az éjet a palotában akarná tölteni, mert szolgálának egyike nászi ünnepélyét ott, az ő jelenlétében ülendi. A mi borzasztó következményeket vont maga után.

Két óra körül, hajnalban, az egész város egyszerre felriadt a nagy robaj hallatára; a ház, melyben Darnley fekvék, lőpor által fölvettetett. Hullája esekély távra a szomszéd telken találtatott vala, minden sérelmi vagy zúzási jel nélkül.

Nem leheté kételkedni Darnleyorgyilkoltatása fe-

She therefore concealed her resentment, and so far imposed upon Darnley, her husband, that he put himself under her protection, and soon after attended her to Edinburgh, where he was told the place would be favourable to his declining health.

Mary lived in the palace of Holyrood House; but as the situation of that place was low, and the concourse of persons about the court necessarily attended with noise, which might disturb him in his present infirm state, she fitted up an apartment for him in a solitary house at some distance, called the Kirk of Field.

Mary there gave him marks of kindness and attachment; she conversed cordially with him, and she lay some nights in a room under him.

It was on the ninth of February that she told him she would pass that night in the palace, because the marriage of one of her servants was to be there celebrated in her presence. But dreadful consequences ensued.

About two o'clock⁵) in the morning the whole city was much alarmed at hearing a great noise; the house in which Darnley lay was blown up with gunpowder. His dead body was found at some distance in a neighbouring field, but without any marks of violence or confusion.

No doubt could be entertained but that Darnley was murdered; and the general suspicion fell upon

lett; s az általános gyanú Bothwellre, mint a — közelebb Mária kegyébe vett — büntény elkövetőjére esék.

Egyik büntény a másikra vezet. Jóllehet Bothwell Mária férjének gyilkolásával vádoltaték, s a néptől általánosan gyűlölteték, mindazáltal ő, Máriát — ki stirlingi útjában vala fiát látogatandó, — nyolczszáz lovas élén elfogni bátorkodék, s Dunbarba vezette, hol kényszeríté őt tervezetének beleegyezésére.

A nép azt hitte, hogy ezzel Bothwell, büntényei tetőpontjára hágott; és hogy ő, — ki gyanúba vala a királynő férjének megöletését illetőleg, s most saját személye ellen követett volna el sérelmet, — semmi kegyelmet nem várhat, azonban csodálkozva láták, hogy a kegyvesztés helyett Bothwell még nagyobb kedvencezé lőn, mint az előtt vala; s a dolog végelemzésére, Máriát nőül vevé, saját nejétől elválván, egybekelésük eszközzése végett. ●

Ez, szerencsétlen egy kötelék volt Máriára nézve; a bonyolódott vétsége miatt a nép most felingerülvén, igen kevés hódolatot mutata tekintélye iránt. Egy társulat alakult, mely Máriát elfogató s őrizet alá tételé a lochlevini várkastélyba, mely hasonnevű tó mellett fekszik, hol Mária érzékeny szívvel szenvedé a gyengéd-telen felügyelő s öntudatvádolása minden szigorát.

A csapás bár mily nagy legyen, s még oly igazságosan érjen, gyéren történik, hogy az, könnyöriültre ne

Bothwell, a person lately taken into Mary's favour, as the perpetrator.

One crime led on to another: Bothwell, though accused of being stained with the husband's blood, though universally odious to the people, had the confidence, while Mary was on her way to Stirling, on a visit to her son, to seize her at the head of a body of eight hundred horse, and to carry her to Dunbar, where he forced her to yield to his purposes.

It was then thought by the people, that the measure of his crimes was complete; and that he who was supposed to have killed the queen's husband, and to have offered violence to her person, could expect no mercy, but they were astonished upon finding, instead of disgrace, that Bothwell was taken into more than former favour; and, to crown all, that he was married to Mary, having divorced his own wife to procure this union.

This was a fatal alliance to Mary; and the people were now wound up,⁶⁾ by the complication of her guilt, to pay very little deference to her authority. An association was formed, that took Mary prisoner, and sent her into confinement to the castle of Lochleven, situated in a lake of that name, where she suffered all the severities of an unkind keeper, and an upbraiding conscience, with a feeling heart.

The calamities of the great, even though justly deserved, seldom fail of creating pity, and procuring

inditson, s barátot ne szerezzen. Mária, bájai s ígéretei által rábirt egy — Douglas György nevű nemes ifjat, hogy a zárthelyezetéből megszökésre neki segítyt nyújtson; s ő csakugyan az álruhába öltözködött Máriát, — egy kis sajkában saját evezése által — a tulpartra szállította.

Mária kiszabadulásának hire terjedtével a nép minden hű érzelme ujonnan fölébredezett, s kevés nap mulva hat ezer ember élén szemlélé magát.

Langside mellett, Glasgow közelében esatát vivotak, mely végkép ellene dőlt; s most egészen tönkre jutván, a csatatérről nagy sebességgel dél felé meneküle, s kevés kísérvél Angolhon határaitra érkezék, hol pártfogolást reméle Erzsébettől, ez pedig oltalma helyett őt bezáratni rendelé, mindazáltal a tisztelet minden illő jelével bánék vele.

Következőleg Mária Stafford megyében fekvő tisburyi várkastélyba viteték, s ott Shrewsbury gróf őrizete alá helyeztetett; hol remény adatott neki Erzsébet részéről kegy nyerhetésre, és ha csak saját önelmüisége nem akadályozandja meg, utóbb kiengesztelés jöhetne létre.

Norfolk herezeg az országnagyok közt egyedül élvezé a nemesség legmagasb czimét Angolhonban; s a lelki tulajdonai összhangzottak magas állásával. Bár játékonysága, szivélyessége s nagylelküisége által meg-

friends. Mary, by her charms and promises, had engaged a young gentleman, whose name was George Douglas, to assist her in escaping from the place where she was confined; and this he effected by conveying her in disguise in a small boat rowed by himself ashore.

When the news of her enlargement was spread about, all the loyalty of the people seemed to revive once more, and in few days she saw herself at the head of six thousand men.

A battle was fought at Langside, near Glasgow, which was entirely decisive against her; and now being totally ruined, she fled southward from the field of battle with great precipitation, and came with a few attendants to the borders of England, where she hoped for protection from Elizabeth, who, instead of protecting, ordered her to be put in confinement, yet treated her with all proper marks of respect.

She was accordingly sent to Tutbury castle, in the county of Stafford, and put under the custody of the earl of Shrewsbury; where she had hopes given her of one day coming into favour, and that, unless her own obstinacy prevented, an accommodation might at last take place.

The duke of Norfolk was the only peer who enjoyed that highest title of nobility in England; and the qualities of his mind corresponded to his high station. Beneficent, affable, and generous, he had acquired the

nyeré a nép szeretetét; mindazáltal mérséklete által soha sem kelté fel az uralkodó féltékenységét.

Ő azon időben özvegy vala, s illendő korban lévén a skótok királynőjének eljegyzésére, kinek bájai, valamint Norfolk tulajdon érdekei költék benne föl az összekelési vágyat. Erzsébetet annyira megdöbbenté az ily házasság, hogy a herezeget csakhamar azután elfogatá, s az állami várba szállíttatá.

Inneni kiszabadulása alkalmával Erzsébet királynő, — s a reformata vallás ellenei által új szövethetési tervek kaptak lábra, melyeket Rodolphi, a római udvar egyik eszköze, s Ross püspök Máriának angolhoni országlára titokban forraltak.

Abban állapotának meg, hogy Norfolk, szándékát ujitaná meg Mária irányában, s ezt a trónra emelné, mire mind szenvedélye mind érdeke által valószínűleg ösztönöztetnék; s így a szövethetési tervökbe bonyolított a nemesszívű ember, kinek előbb csupán nagy-ravágyó szándéka, most bünszerűvé lőn.

Szolgái beidézttettek, urok büntényéről teljes valamást teendő; ezek után nem sokára Ross püspök, az egész dolgot fölfedezve látván, nem habozott tanu-valomásukat megerősíteni. A herezeg haladéktalanul az állami-várba záratott, s meghagyaték neki hogy készüljön el a tárgyalatásra.

Hoszonöt országnagyból álló törvényszék egyhangulag kimondta a halál-ítéletet felette; s a királynő négy hóval később, borzongva irá alá a végrehajtó íté-

affections of the people ; and yet, from his moderation, he had never alarmed the jealousy of the sovereign.

He was at this time a widower, and being of a suitable age to espouse the queen of Scots, her own attractions, as well as his interests, made him desirous of the match. Elizabeth, however, dreaded such an union, and the duke was soon after made prisoner, and sent to the Tower.

Upon his release from thence, new projects were set on foot by the enemies of the queen and the reformed religion, secretly fomented by Rodolphi, an instrument of the court of Rome, and the bishop of Ross, Mary's minister in England.

It was concerted by them, that Norfolk should renew his designs upon Mary, and raise^d her to the throne, to which it was probable he was prompted by passion as well as interest ; and this nobleman entering into their schemes, he, from being at first only ambitious, now became criminal.

His servants were brought to make a full confession of their master's guilt ; and the bishop of Ross, soon after, finding the whole discovered, did not scruple to confirm their testimony. The duke was instantly committed to the Tower, and ordered to prepare for his trial.

A jury of twenty-five peers unanimously passed sentence upon him ; and the queen, four month after, reluctantly signed the warrant for his execution. He

letet. Nagy lelkingugalom, s állhatatossággal halt ő meg; s bár magát minden — a királynő tekintélye elleni — törvénytelen szándéktól mentnek tartá, mindazáltal elismeré igazságát halálítéletének, mely által szenvedé.

Ezen összeesküvések Mária végveszélyének előkészítésére szolgálának, kinek is a legnagyobb szerenyesétlenségei inkább barátai túlbuzgalma, — mint ellenei rossz indulata által okoztattak. Erzsébet országlárai már régóta vártak a fogoly királynő ellenségeskedésének valami jeladó perczére, a mit árulási bűnre fordíthatnának; s azt nem sokára el is érték.

Azon idő táján, valami Ballard János nevű katolikus lelkész, ki a rheimsi angol papnöveldeben képeztetett vala, elhatározá hogy halálára fog törni a királynőnek, kit vallása ellenségének tekintett; s rajongó elszántsággal katonai álruhában, s felvett Fortesque kapitányi név alatt ájtöve Angolhonba. Ő egyszerre tör-ténő gyilkolás-, fölkelés- s kültámadási terv kidolgozása-n törekedett.

Az első személy, kihez fordula, dethiki Babington Antal, egy — előkelő családbeli s igen dús vagyonnal bíró — nemes ifju vala, Derby megyéből. Ezen egyén már régóta feltűnt a katholika ügyekbeni buzgalma, s kiválólág a fogoly királynőhezi ragaszkodása által.

Ő tehát készséggel lépett az összeszövetkezésbe,

died with great calmness and constancy; and though he cleared himself of any disloyal intentions against the queen's authority, he acknowledged^s) the justice of the sentence by which he suffered.

These conspiracies served to prepare the way for Mary's ruin, whose greatest misfortunes proceeded rather from the violence of her friends, than the malignity of her enemies. Elizabeth's ministers had long been waiting for some signal instance of the captive queen's enmity, which they could easily convert into treason; and this was not long wanting.

About this time, one John Ballard, a popish priest, who had been bred in the English seminary at Rheims, resolved to compass the death of the queen, whom he considered as the enemy of his religion; and with that gloomy resolution came over to England in the disguise of a soldier, with the assumed name of captain Fortesque. He bent his endeavours to bring about at once the project for an assassination, an insurrection, and an invasion.

The first person he addressed himself to was Anthony Babington, of Dethick, in the county of Derby, a young gentleman of good family, and possessed of a very plentiful fortune. This person had been long remarkable for his zeal in the catholic cause, and in particular for his attachment to the captive queen.

He therefore came readily into the plot, and pro-

s némely más társak közreműködését s segélyét is ki-
 eszközölje e veszélyes merényletben. A legközelebbi lé-
 pés vala, Máriát értesíteni az ő érdekében alakult ösz-
 szeesküvésről, a mit a hozzá utalt leveleik által eszköz-
 löttek egy serfőző segélyével — ki a családot serrel
 látta el — a lakosztály falán tört résen keresztül.

Ez uton, Babington tudomására juttatá Máriának
 a kultámadási szándokot, az otthoni fölkelési tervet,
 a megszabadítása s az összeesküvés tervezetét, mely
 szerint a bitorló hat előkelő nemes ur által gyilkoltat-
 nék meg, a mint azokat megnevezé, mindnyájan meg-
 hitt barátai valának, kik a katholika ügy irányában ta-
 núsított buzgalmok, — s ő felsége iránti szolgálatkész-
 ségök miatt vállalkoznának a szomoru kivégzésre.

Erre Mária azt válaszolá, hogy ő nagyon is hely-
 ben hagyja szándékukat, s hogy a nemes urak számol-
 hatnának mindazon jutalmakra, melyek megadása egy-
 koron hatalmában leendene; s hogy Erzsébet halála
 egy szükséges körülmény lenne, előzményeül minden
 további kísérleteknek, melyek akár kiszabadulását,
 akár a szándéklott felkelést illetnék.

Az összeszövetkezés így megérlett a kivégezte-
 tésre, s az összeesküvők elleni tanúbizonyságok két-
 ségtelenek lévén, Walsingham, ki alattomban minden-
 ről tudomást szerze, elhatározá, hogy büntetésöket nem
 halasztandja továbbra.

A fogparancs következőleg kibocsáttatott Babing-

cured the concurrence and assistance of some other associates in this dangerous undertaking. The next step was to apprise Mary of the conspiracy formed in her favour; and this they effected by conveying their letters to her by means of a brewer that supplied the family with ale, through a chink in the wall of her apartment.

In these, Babington informed her of a design laid for a foreign invasion, the plan of an insurrection at home, the scheme for her deliverance, and the conspiracy for assassinating the usurper by six noble gentlemen, as he termed them, all of them his private friends, who, from the zeal which they bore the catholic cause, and her majesty's service, would undertake the tragical execution.

To these Mary replied, that she approved highly of the design; that the gentlemen might expect all the rewards which it should be ever in her power to confer; and that the death of Elizabeth was a necessary circumstance, previous to any further attempts, either for her delivery or the intended insurrection.

The plot being thus ripe for execution, and the evidence against the conspirators incontestible, Walsingham, who was privately informed of all, resolved to suspend their punishment no longer.

A warrant was accordingly issued out for the ap-

ton befogatására, s az összeesküvők többi párthivei különféle álruhákba öltözködve, magukat elrejteni iparkodtak. De esakhamar fölfedeztettek, börtönbe vettettek, s tárgyalás alá vétettek.

Vallatásuk alkalmával egymásnak ellentmondtak, s a pártvezérek az ügy valóságáról teljes vallomást tenni kényszerítették. Tizennégyen ítéltettek el, s végeztettek ki, közülök heten elismerék bűntényöket.

E szerenesétlen emberek kivégeztetése csak előkészíté egy — még nagyobb nevezetesség utját, melyen egy fogoly-*királynő* alávetteték azon emberek igaztalan határozatának, melyre nem volt semmi joguk — csupán hatalmuk — őt elítélni.

Következőleg negyven országnagyból álló bizottmány — öt vagy azok nagyobb részéből álló bírákkal, — küldetett ki a tárgyalásra, s hogy halál-ítéletet hozzon ötödik Jakab, Skóthon királyának leánya, s trónörököse felett, ki közönségesen skótok *királynője*, s Francziahon özyegykirálynőjének neveztették.

prehending of Babington, and the rest of the conspirators, who covered themselves with various disguises, and endeavoured, to keep themselves concealed. But they were soon discovered, thrown into prison, and brought to trial.

In their examination, they contradicted each other,⁹⁾ and the leaders were obliged to make a full confession of the truth. Fourteen were condemned and executed, seven of whom died acknowledging their crime.

The execution of these wretched men only prepared the way for one of still greater importance, in which a captive queen was to submit the unjust decision of those who had no right, but that of power, to condemn her.

Accordingly, a commission was issued to forty peers, with five judges, or the major part of them, to try and pass sentence upon Mary, daughter and heir of James the Fifth, king of Scotland, commonly called queen of Scots, and dowager of France.

VIII.

I. Jakab elleni összeesküvés. *)

A római katolikusok nagy kedvezményt s engedékenységet várának Jakab trónra léptével, részint hogy ez, Stuart Mária — buzgó katolikának mint utódja, részint, mert ifjúságában némi ragaszkodást mutatott légyen e valláshoz ; de a katolikusok csakhamar beláták esalatkozásukat, és meglepve egyszersmind felbőszülve tapasztalák, hogy Jakab minden alkalommal nyilvánítaná határozottságát az ellenök szervezett törvények szigorú végrehajtásában.

E nyilvánítás felette kétségbeejtő rendszabályok határozatára bírá őket ; s végre eltökélék magokban, hogy a királyt, — a parlamenti házzal együtt, — fölvetetés által tönkre teendik. E terv először is Catesby Róbert, egy előkelő s régi családbeli nemes által lőn fölterjesztve, ki úgy vélekedék, hogy egy lőpor-rend alkalmaztatnék oly módon az országgyűlési-ház alá, hogy annak minden tagját a királylyal együtt légbe röpítené.

Mily borzasztónak tetszék bár e tervezet, mindazáltal a szövetség minden tagja hű s titokteljesnek

*) ,Goldsmith', Angolhon történelméből.

VIII.

Conspiracy against James I.*)

The Roman catholics had expected great favour and indulgence on the accession of James, both¹⁾ as a descendant of Mary, a rigid catholic, and¹⁾ also as having shown²⁾ some partiality to that religion in his youth; but they soon discovered their mistake, and were at once surprised and enraged to find James on all occasions express his resolution of strictly executing the laws enacted against them, and persevering in the conduct of his predecessor.

This declaration determined them upon more desperate measures; and they at length formed a resolution of destroying the king and both houses of parliament at a blow. The scheme was first broached by Robert Catesby, a gentleman of good parts and ancient family, who conceived that a train of gunpowder might be so placed under the parliament-house, as to blow³⁾ up the king and all the members at once.

How horrid soever contrivance might appear, yet every member seemed faithful and secret in the league;

*) From Goldsmith's History of England.

mutatkozik ; s mintegy kéthóval előbb a nemzetgyűlés megnyitásánál bérlének egy házat, mely tőszomszédja vala annak, melyben az országgyűlésnek kelle tartatnia.

Az első szándékuk vala, az országgyűlési-ház alatt utat ásni, honnan ők működhessenek, s munkás serénységgel a dologhoz láttak, de midőn a másfél ölnyi vastagságu falat átfurták volna, s a túlfelére közeledvén, meglepetéssel tapasztalák, hogy a ház alatt boltozva volna, s rendesen szénraktári helyiséget képez. E tekintetbeni csalatkozásuk, csakhamar kisegítették az által, hogy tudaklásuk következtében értésükre esett, hogy a szén eladandó lenne, s a pincze a legmagasb árt igérőnek bérbe adatnék.

Ők tehát megragadák az alkalmat a helyiség ki-bérlésére, s a szénmaradvány mennyiségét, mely ott lerakva vala, mint saját használatokra, megvevék. Ezek után a legközelebbi teendőjük vala, a Németalföldön vásárlott harminczhat hordó lőport oda szállíttatni ; s az egész készület, — e ezélből oda hordott szén- s rőzsével fedetett be. S aztán a pincze ajtai merészen felnyittattak, s mindenki oda engedteték, mintha az semmi veszélyes dolgot nem tartalmazna.

Bizván a sikerben, most tervezetők hátralévő részét kezdék kidolgozni. A király, királynő, s a király idősb fia Henrik herezeg, mindnyájan várattak, hogy

and about two month before the sitting of parliament, they hired a house in the name of Perey, adjoining to that in which the parliament was to assemble.

Their first intention was to bore a way under the parliament — house from that which they occupied, and they set themselves laboriously to the task ; but when they had pierced the wall, wich was three yards in thickness, on approaching the other side, they were surprised to find that the house was vaulted underneath, and that a magazine of coals was usually deposited there. From their disappointment on this account they were soon relieved, by information that the coals were then selling off, and that the vaults would then be let to the highest bidder.

They therefore seized the opportunity of hiring the place, and bought⁴⁾ the remaining quantity of coals with which it was then stored, as if for their own use. The next thing done was to convey thither thirty-six barrels of gunpowder, which had been purchased in Holland ; and the whole was covered with coals, and with faggots brought for that purpose. Then the doors of the cellar were boldly thrown open, and every body admitted, as it contained nothing dangerous.

Confident of success, they now began to plan the remaining part of their project. The king, queen, and prince Henry, the king's eldest son, were all expected

az országgyűlés megnyitásánál jelen leendének. A király második fiát, — ki kiskora végett távol lenne, — határozatuk szerint Percy ragadná el, vagy gyilkolná meg. Erzsébet hercegnőre nézve, — ki hasonlólag gyermekkoru, s Warwickshirban, Harrington főúr házában tartaték, — Digby Eberhard ur bizatott meg, őt hatalmába keríteni, s tüstént királynőnek kikiáltani.

Az országgyűlés napja már közeledék. Soha árulás nem volt titokteljesb, se végromlás látszólagosan kikerülhetlenebb; az óra türelmetlenül váraték, s az összeesküvők dicsőíték magukat a kigondolt büntényeikben.

A rettentő titok, — jóllehet mintegy húsz személyvel közölteték, — közel másfélév alatt vallásosan megtartaték; de midőn az emberiség, igazság s biztonság minden indokai elégtelenek valának, a magán barátság iránti szánalom menté meg a királyságot.

Percy Henrik ur, az összeesküvők egyike, Mounteagle főúrnak — mint hason elvvel bíró meghitt barátja s társának életét megmenteni szándékozván, mintegy tíz nappal, az országgyűlés megnyitása előtt, e nemesszívű ember, a városba visszatérte alkalmával, levelet kapott egy ismeretlen személytől, s a vivő azonnal eltűnt, a mint a küldött tárgyat kézbesíté. A levél ily tartalmu volt:

„Uram, legyen távol ez országgyűléstől, mert az

to be present at the opening of the parliament. The king's second son, by reason of his tender age, would be absent, and it was resolved that Percy should seize or assassinate him. The princess Elizabeth, a child likewise, was kept at lord Harrington's house in Warwickshire; and Sir Everard Digby was to seize her, and immediately proclaim her queen.

The day for the sitting of parliament now approached. Never was treason more secret, or ruin more apparently inevitable; the hour was expected with impatience, and the conspirators gloried in their meditated guilt.

The dreadful secret, though communicated to above twenty persons, had been religiously kept during the space of near a year and a half; but when all the motives of humanity, justice, and safety were too weak, a remorse of private friendship saved the kingdom.

Sir Henry Percy, one of the conspirators, conceived a design of saving the life of lord Mounteagle, his intimate friend and companion, who also was of the same persuasion with himself. About ten days before the meeting of parliament, this nobleman, upon his return to town, received a letter from a person unknown, and delivered by one who fled as soon as he had discharged his message. The letter was to this effect:

„My lord, stay away from this parliament; for

idők gonoszságának büntetéséhez Isten s emberek járulának. És ne vegye megvetőleg e figyelmeztetést, hanem vonuljon el falusi lakába, hol biztonságban várhatja be az eseményt. Mert ne mutatkozzék bár semmi lázongás, mindazáltal, mondom, rettentő csapás érendi a nemzetgyűlést; a nélkül, hogy látnák ártalmok okozóját. A tanács nem megvetendő, mivel ön javára lehet s nem árthat önnek. Mert a veszély — a mint e levelet elégette — azonnal elmúlt.“

E titokteljes levél tartalma, elbámitá és zavarba hozá ez uri embert, kihez az ezimezve volt; s jóllehet hajlandó volt azt balga kísérletnek tartani, hogy az által elrémittessék s nevetségessé tétessék, mindazáltal biztosabbnak vélte azt Salisbury főúr-, állami titkárhoz vinni. Salisbury ur szinte kevés figyelmet szándékozik annak tulajdonítani, de azért jónak tartá azt, a tanácsi ülésben a király elé terjesztetni, ki néhány nap múlva érkeznek a városba.

A tanácsban senki sem vala képes e dolgot megfejtetni, habár komoly s riasztónak látszék. A kétség s félelem közti általános izgatottságban, a király vala az első, ki behatott e homályos irat értelmébe. Ő ebből következteté, hogy lőpor által valami rögtöni veszély lenne előkészülőben, s tanácsosnak vélé a nemzetgyűlési-ház alatti pinezékét mind megvizsgáltatni.

Ebbeni eljárás Suffolk gróf, fő kamarás urat

God and man have concurred to punish the wickedness of the times. And think not slightly of this advertisement, but retire yourself into your country, where you may expect the event in safety. For though there be no appearance of any stir, yet I say they will receive a terrible blow this parliament; and yet they shall not see who hurts them. This counsel is not to be contemned, because it may do you good, and can do you no harm. For the danger is past as soon as you have burned the letter."

The contents of this mysterious letter surprised and puzzled the nobleman to whom it was addressed; and though inclined to think it a foolish attempt to affright and ridicule him, yet he judged it safest to carry it to lord Salisbury, secretary of state. Lord Salisbury, too, was inclined to give little attention to it, yet thought proper to lay⁵) it before the king in council, who came to town a few days after.

None of the council were able to make any thing of it, although it appeared serious and alarming. In the universal agitation between doubt and apprehension, the king was the first who penetrated the meaning of this dark epistle. He concluded that some sudden danger was preparing by gunpowder; and it was thought advisable to inspect all the vaults below the houses of parliament.

This care belonged to the earl of Suffolk, lord

illeté, ki szándékosan halogatta a kutatást az országgyűlés előtti napig. Ő nagy halmaz rőzsét vőn észre az országház alatti pinczében, hol egy — köpönyeges s nagy eszimas embert ragadott meg, ki a borzasztó merényletre előkészületeket tőn, s homályos lámpát tartván kezében. Ez nem volt más mint Fawkes Guidó, ki éppen akkor helyezgette el a legközelebbi reggel meggyújtandó gyúcsó minden részét, zsebében pedig kanócok s egyéb gyúszerek találtattak.

Most az egész szándék fölfedezteték, de a bűntény iszonyatossága, s a kegyelem feletti kétségbeesése elszántságot ihlelének belé, a törvényszék előtt csüggedetlen arcczal megvallá, hogy boldognak érezte volna magát, ha őket önmagával együtt fölvettetí.

A tanács előtt hasonló — sőt gúny- s megvetéssel vegyült rettenthetlen szilárdságot mutata, megtagadván szövetségesei kivallását, s nem nyugtalanítá őt semmi más mint a merénylet sikertelensége. De a merész lelke elvégre csüggedezett; bezáratván az államivárba két vagy három napra, s a kinpad alig mutattattott meg neki, bátorságát — kifáradván az oly hosszas lelkierőködése által, — utóbb elveszté, s teljesen kivallá büntársait.

Catesby, Percy, s a Londonban lévő összeesküvők, hallván hogy Fawkes elfogadtaték, legnagyobb sebeséggel Warwickshire-ba futottak, hol Digby Eberhard ur,— számolván az összeesküvési tervök teljes sikerére,

chamberlain, who purposely delayed the search till the day before the meeting of parliament. He remarked those great piles of faggots which lay in the vault under the house of peers, and seized a man preparing for the terrible enterprise, dressed in a cloack and boots, and a dark lanthorn in his hand. This was no other than Guy Fawkes, who had just disposed every part of the train for its taking fire the next morning, the matches and other combustibles being found in his pockets.

The whole design was now discovered: but the atrociousness of his guilt, and the despair of pardon, inspiring him with resolution, he told⁶) the officers of justice, with an undaunted air, that had he blown them and himself up together, he had been happy.

Before the council he displayed the same intrepid firmness, mixed even with scorn and disdain, refusing to discover his associates, and showing no concern but for the failure of his enterprise. But his bold spirit was at length subdued; being confined to the Tower for two or three days, and the rack just shewn him, his courage, fatigued with so long an effort, at last failed him, and he made a full discovery of all his accomplices.

Catesby, Percy, and the conspirators who were in London, hearing that Fawkes was arrested, fled with all speed to Warwickshire, where Sir Everard Digby, relying on all the success of the plot, was al-

— már fegyverben állott. De a helység azonnal föl kezdte riadni, s akármerre fordulának, mindenütt nagyobb fegyveres erőre akadtak, készen az ellenállásukra.

E szorult helyzetben minden oldalról megszállva, elhatározák magokban, számra nézve mintegy nyolczvanan, hogy nem futamodnak meg, hanem valamelyik warwickshirei házban erős állást veendnek, magukat utolsó emberig védendik, s éltöket oly drágán adandják a mint csak lehet. De még e sanyaru vigasztalás is megtagadtaték tőlök; mert a tüzből történetesen egy sziporka pattant a szárításra kiterített lőpor közé, mely fellobbant s a főbb összeesküvőket megcsonkítá, az életben maradtak elhatározák magokban, hogy a kaput felnyitandják s a házat körülvévő sokaságra kirontanak.

Némelyek e perezben felkonczoltattak; Catesby, Perey és Winter, hátat háthoz fordítván, hosszadalmasan s kétségbeesetten vívtak; a két első, egész a vegsőig küzdött, míg sebekkel tetézve elesék, Winter pedig életben fogadtatott el. Azok, kik túléltek e mérszárlatot, a törvényszék elé állittattak, s elmarasztaltattak; többen a bakó kezei által végeztettek ki. Némelyek a királytól kegyelmet nyertek.

A Jesuiták közül Garnet és Oldeorn, — kiknek tudomásuk vala az összeszövetkezésről, — a többiekkel együtt lakoltak; s árulásuk iszonyatossága ellenére, Garnet a párthivei által mintegy vértanúnak tekinteték, s a monda szerint, vére által esodák eszközöltettek.

ready in arms. But the country soon began to take the alarm, and wherever they turned they found a superior force ready to oppose them.

In this exigency, beset on all sides, they resolved, to about the number of eighty persons, to fly^r) no farther, but make a stand at a house in Warwickshire, to defend it to the last, and sell^s) their lives as dearly as possible. But even this miserable consolation was denied them; a spark of fire happening to fall among some gunpowder that was laid to dry, it blew up, and so maimed the principal conspirators, that the survivors resolved to open the gate, and sally out against the multitude that surrounded the house.

Some were instantly cut to pieces; Catesby, Percy, and Winter, standing back to back; fought^o) long and desperately, till in the end; the two first fell covered with wounds, and Winter was taken alive. Those that survived the slaughter were tried and convicted; several fell by the hands of the executioner, and others experienced the king's mercy.

The jesuits, Garnet and Oldcorn, who were privy to the plot, suffered with the rest; and, notwithstanding the atrociousness of their treason, Garnet was considered by his party as a martyr, and miracles were said to have been wrought by his blood.

IX.

A megjutalmazott erény.

János Bretagne egyik falvában, Vitré mellett született.

Szegényen születvén, s apját anyját elveszítvén, mielőtt képes lett volna neveiket gagyogni, tápláltatását pedig a közönség könyörének köszönheté.

Megtanult ő olvasni s írni. Neveltetése nem terjedt azon túl. Tizenötéves korában szolgának szegődött egy kis majorban, hol egy falka őrizetét bízák rá.

Margit, a szomszédságban lakó fiatal pórhölgy ugyanazon időben atyja nyáját őrzötte. Ő ki szokta azt a legelőre hajtani, hol gyakran látá Jánost.

Ez utóbbi minden kis szolgálatot megtett neki, a mit csak egy olyan koru s állapotu ifjútól várni lehet. A szokásos viszontlátásuk, foglalkozásaik, a kölesönös jó természetük, szíveskedéseik vonzalmat költöttek egymás irányában.

János eltökélte magában, hogy őt atyjától nőül kérendi. Margit megegyezett abban, de nem kívána jelen lenni a látogatásnál. Ennek a közelebbi napon a városba kelle rándulnia; s megkérte Jánost, hogy használja

IX.

Probity rewarded.

John was born in Brittany,¹⁾ at a village near Vitré.

Being born poor, and having lost his father and mother ere he could lisp their names, he was indebted for his maintenance to the public charity.

He learnt²⁾ to read and write. His education did not extend beyond that. At fifteen years of age, he engaged as a servant in a little farm, where he was intrusted with the care of the flocks.

Margaret, a young country girl of the neighbourhood, was at the very time in charge of her father's. She used to lead them into some pasture lands where she often saw John.

The latter did her all those little services, which could be expected from one of his age, and in his situation. The habit of seeing one another, their employments, their mutual good nature their kindness attached them to each other.

John resolved upon asking her in marriage of her father. She consented to this; but did not choose to be present at the visit. She was to go³⁾ the next day to town; she begged of John to take that opportunity. „You

fel azon alkalmat. „Jöjjön értem este,“ mondá Margit, „hogy megtudjam miként fogadtatott.“

A fiatal ember futott a kitűzött időre Margit apjához, s őszinte előadá neki, hogy leányát nőül venni óhajtaná.

„Te nőül venni leányomat!“ szakítá félben az öregember nyers modorával; „bizonyosan János nem fontoltad meg a dolgot.“ Mit mivelnél te? Adhatnál neki ruházatot, házat, hova vinnéd, s vagyont, mivel őt eltartanád? Te szolgálatban vagy; neked semmid sinés; s Margit nem bir elegendő vagyonnal hogy mindkettőtököt eltarthasson. Nem ily úton kell János a háztartáshoz készülnöd.“

„Van két karom“, válaszolá a fiatal ember, „és erős vagyok. Mindig van dolog azokra nézve, kik azt szeretik. Mit nem tennék, ha Margit eltartása ösztönözne engem arra? Idáig öt tallért kerestem évenként, s már husz darabot szereztem; kikerülend abból a lakodalni költség.“

„Még többet is fogok dolgozni; szerzeménycem növekedni fog, s idővel képes leendek egy kis majorot tartani. Falunk legvagyonosb lakosai is csak úgy kezdék mint én; mért nem sikerülne nekem is, valamint ő nekik.“

„Jó, jó, te még fiatal vagy,“ válaszolá az apa, „még várhatsz. Légy gazdag s elnyered leányomat. De addig ne beszélj nekem arról.“

János nem nyerhete egyéb választ. Futott Margit

shall come in the evening to meet me," said she "that I may know how you have been received."

The young man, at the time appointed, flew to Margaret's father; and ingenuously acquainted him that he wished to marry his daughter.

"You to marry my daughter," interrupted the old man in a blunt manner, "sure! John, you do not consider. What will you do? Have you clothes to give her, a house to take her to, and a fortune to support her? You are in service; you have nothing; and Margaret is not sufficiently rich to provide for your maintenance and her own. That is not the way, John, to set about house-keeping."

"I have two arms," replied the young man; "I am strong. There is always work for those who love it. What shall I not do when the support of Margaret shall actuate me? Hitherto, I have earned five crowns⁴⁾ a year; I have got twenty by me; they will defray the expences of the wedding."

"I will work the more; my savings will increase; and I may in time be able to take a little farm. The most wealthy inhabitants of our village began like me. Why should I not succeed, as they did."

"Well, well, you are young," replied the father, "you may wait still. Grow rich and you shall have my daughter. Till then, do not speak⁵⁾ to me about it."

John could get no other answer. He ran⁶⁾ to look

elé; kivel csakhamar találkozék. Ő búskomoly tekintetet mutata. Margit, a neki hirül hozott ujságot, már annak arczáról leolvasta: „Tehát apám tagadó választ adott?” mondá Margit szomorúan.

„Ah Margit, mily szerencsétlenség részemről, hogy szegénynek születtem! De azért nem vesztettem el minden reményemet; állapotom változhatik. Mint ön férje, semmi fáradságtól sem kiméltem volna magamat, hogy önnek kényelmes életet szerezzek: valjon kevesebbet kellend-e tennem, hogy férje lehessen?”

„Legyen csak nyugottan, mi előbb utóbb össze fogunk kelni. Emlékezzék arra, hogy szivét nekem adta s azt mindig megtartandja részemre.”

Még vitréi úton valának, midőn így beszélgetének. A közelgő éj sietetté őket hazafelé. Ők igen gyorsan lépdeltek.

János megbotlék, s elesett. A mint fölkele, megtapintván kezével elesésének okát; mely elég nehéz erszéynek mutatkozék. Ő felvév é azt. Kiváncsi léven annak tartalmát tudni, Margittal a mezőre ment, hol még égték némely gyökerek, melyeket napközben a mezei-gazdák gyujtottak meg.

A világosságnál, melyet azok nyujtának, feloldá az ersényt, s aranyat találá benne. „Mit látok,” kiálta fel Margit. „Ah János, ön most gazdag!” „Miesoda, Margit, most képes leendek önt nőül vehetni! az ég

for Margaret. He soon met her. He had a melancholy look. She read in his face the piece of news he was come to tell her. „So my father gave you a denial?“ said she to him sadly.

„Ah, Margaret! how unfortunate it is for me that I was born so poor! But I have not lost all hopes; my situation may change. As your husband, I would have spared no pains to procure you a comfortable life; shall I do less to become your husband?“

„Come! come! we shall be united some time or other. Remember you have given me your heart; and always keep it for me.“

They were still on the road to Vitré as they spoke thus. Night, which was coming on made them hasten back to their houses. They walked very fast.

John stumbled and fell. As he was getting⁷) up, he felt with his hands to find what had occasioned his fall. It proved to be a pretty heavy bag. He picked it up. Curious to know what it contained, he went with Margaret into a field where some roots were still burning which the husbandmen had set on fire in the day time.

By the light which they gave, he opened the bag, and found gold in it. „What do I see!“ cried Margaret. „Ah, John, you are rich now!“ „What, Margaret, I shall be able to have you! Did heaven, favouring our

kedveze kívánalmainknak, s küldé nekem, hogy ez ön atyját kielégíthesse, s minket boldoggá tegyen!”

Ezen eszme örvendezetteté lelkeiket, s kapzsisággal bámulák kincsöket. Miután némely gyengéd pillanatokot vetének egymásra, ismét utnak indultak, hogy az öreg embernek azt tüstént megmutathassák. Épen a mint házához érének, János egyszerre meg állapodék.

„Mi boldogságunk reményét csupán ezen aranyra építjük,” mondá ő Margitnak, „de a mienk-e az? Kétségkívül valamely utasé. A vitréi vásár épen most végződött. Valószínűleg valamely kereskedő veszíté azt el, hazamenet alkalmával. E pillanatban, míg mi örömi-nek adjuk magunkat, ő talán a leginségesb kétségbe-esés martaléka.”

„Ah! Janos,” mondá Margit, „e megjegyzés borzasztó.”

„A szerencsétlen embertársunk,” folytatá János, „kétségkívül búslakodik. Örülhetünk mi annak, a mi az övé? Mi történetesen találók azt, s megtartani tolvajság lenne.”

„Ön megborzaszt engem,” szakítá félben Margit.

„Mi atyádhoz akarók azt vinni,” folytatá János, „ki, merem mondani, boldoggá tett volna bennünket; de boldog lehet-e az ember, más szerencsétlensége által? Menjünk a lelkészhez; ő mindig felette kegyes volt hozzám. Ő helyezett engem e majorba, hol most szolgálok; az ő tanácsa nélkül mitsem kellend tenem.

desires, send me wherewith to satisfy your father, and make us happy?"

This idea cheered their souls. They eagerly gazed on their treasure. Then, after having exchanged a few looks of tenderness, they set out again to show it immediately to the old man. They had just got to his house when John stopped.

"We build^d) our hopes of happiness only upon this gold, said he to Margaret; but is it ours? It belongs, no doubt to some traveller. The fair of Vitré is just ended. Very likely a merchant lost it going home. At this moment, while we give ourselves to joy, he is perhaps a prey to the most woeful despair."

"Ah! John, said Margaret, this reflection of yours is dreadful."

"The unfortunate fellow," continued John, "grieves without doubt. Can we enjoy what is his? Chance made us find it; to keep it would be a theft."

"You make me shudder," interrupted Margaret.

"We were going," continued he, "to carry it to your father, who, I dare say, would have made us happy; but can one be happy in the misfortune of others? Let us go to the parson. He has always been exceedingly kind to me. It was he who placed me in the farm where I am a servant; I ought to do nothing without consulting him."

A lelkész otthonn vala. János átadá neki az erszényt, melyet találá, megvallván hogy az első pillanatban azt úgy tekinté mint az ég adományát. Ő nem titkolá el Margit iránti vonzalmát, s hogy szegénysége mennyire akadályozná összekelésöket.

A lelkész kegyesen hallgatá őt. Mindkettőjüket szemlélteté; Ezen eljárásaik mélyen meghatá őt. Látá mily forró gyengédséggel viseltetének egymáshoz. Bámulá azon erkölcsi érzelmet, mely még felülmulá amazt. Ő megdicsére cselekvényöket.

„Őrizd meg jövőben is, János, ugyanazon érzeményedet s az ég meg fog áldani. Majd feltalálándjuk ezen arany tulajdonosát, ki meg fogja jutalmazni erényteket. Én is adandok hozzá valamit abból, mit félretettem; és te elnyerended Margitot.

„Magamra vállalom a gondot, apja beleegyezését kieszközlendő. Ti megérdemlitek, hogy összekelhessetek. Ha e pénz, melyet nálam letesztek, nem követeltetik vissza, akkor a szegényeké; ti pedig szegények vagytok: tehát ha nektek visszaadandom, úgy vélem, hogy engedelmeskedem Isten parancsának. Ő már elintézte azt, ti kedvezményekre.“

A két fiatal egyén elvonula, élvezvén azon elégteliséget, melyet kötelességük teljesítése okozá, s eltelvén a nekik nyújtott édes reményekkel. A lelkész az elvesztett erszényt kihirdetteté plébániájában. Azután Vitré városában, s minden szomszéd faluban kitűzette a hirdetményt.

The parson was at home. John delivered him the bag he had found, confessing that he had at first looked upon it as a present from heaven. He did not conceal his affection for Margaret, and what an obstacle his poverty was to their union.

The minister kindly listened to him. He looked at them both. This proceeding of theirs deeply affected him. He saw how ardent was their tenderness. He admired that sense of probity which was still superior. He applauded to their action.

„Continue ; John, in the same sentiments ; heaven will bless you. We shall find out the owner of this gold⁹) ; he will reward your probity. I will add something out of what I have laid by : and you shall have Margaret.

„I take upon myself the care of getting her fathers consent. You deserve to be united. If this money which you deposit with me is not claimed, it belongs to the poor ; you are poor ; I shall think that by returning it to you, I obey God's command. He has already disposed of it in your favour.“

The two young people withdrew enjoying the satisfaction of having done their duty, and filled with the sweet hopes given to them. The parson caused the bag that had been lost to be cried in his parish. He had it afterwards posted up at Vittré, and in all the neighbouring villages.

Több birvagyó személy jelenkezik nála ; de egyik sem vala képes közülök pontosan megmondani az összeget, sem a pénz minőségét, sem az erszényt, melyben az foglaltaték. Azon idő közben, ő nem feledkezik meg Jánosnak tett ígertéről, miszerint boldogságukra gondoland. Szerzett ő neki egy kis majorságot, melyet marhával s a földművelésre szükségeltető eszközökkel ellátá.

Két hó mulva őt összeházasítá Margittal. A házaspár, kívánalma tetőpontját elérvén, viszonzá forró hátláját az ég- s a lelkésznek. János természetileg dolgos vala ; Margit pedig folytonosan a család körül foglalkozék. Ők pontosak valának, a major-tulajdonosnak járuló fizetésükben. Középszerű életmódot vezettek a megtakarított vagyonnal, s magokat boldogoknak érezték.

Lefolyt két év s az elveszített arany nem követelték. A lelkész nem tartá szükségesnek a további várakozást. Elvitte az összeget azon erényes házaspárnak, kiket ő adott össze.

„Barátim.“ így szóla hozzájuk, „élvezzétek ezen isteni-gondviselés kedvezményét, s ne éljetelek vele vissza. Ezen ötszáz guinea jelenleg semmit sem jövedelmez ; ti azt használatotokra fordíthatjátok. Ha történetesen feltalálnátok annak tulajdonosát, kétségkívül vissza kellend azt neki adni. Használjátok azt oly módon, miszerint annak csak minősége változzék, anélkül hogy értéke kisebbednék. János követte e tanácsot, s

Several covetous persons presented themselves ; but none of them could tell exactly the sum, nor could they tell the coin or the bag which contained it. In the mean time, he did not forget he had promised John to think of his happiness. He procured him a little farm. He supplied it with cattle and implements which are necessary for tillage.

Two months after, he married him to Margaret. The couple, at the height of their wishes, returned their ardent thanks to heaven and the parson. John was naturally laborious ; Margaret's constant occupation was in her family. They were ponetual in their payments to their landlord. They lived in a middling way with the remainder, and found themselves happy.

Two years expired, and the lost gold was not claimed. The parson did not think it necessary to stay any longer. He carried it to the virtuous couple he had united.

„My friends,“ said he to them, „enjoy this favour of Providence, and do not misapply it. These five hundred guineas¹⁰⁾ bring in nothing now ; you may put them to use. If ye should chance to find out the owner, ye ought undoubtedly to return them to him. Employ them in such manner as, changing their nature only will not lessen their value. John followed this advice. He designed to purchase the farm he had upon

elhatározá magát az általa haszonbérben birt major megvételére. Az eladandó volt. Valamivel többre becsültetett ugyan ötszáz guineanál, de készpénzzeli fizetés mellett remélik hogy azon az áron megkaphatják.

E pénz-összeg, melyet ő csupán rábizott tárgynak tekint, nem fordíthatott volna semmire jobban. Ha a tulajdonosa egykoron feltaláltatnék nem lenne semmi oka a panasza. A lelkész helyben hagyá e tervet, s a vásárlat azonnal megtörtént,

A majoros most a jószág birására jogot tartván; megjavítá földjét. Birtoka a jobb művelés által termékenyebbé lön.

Élvezé most azon kényelmes életet, melyet Margitnak szerezni ohajta. Két gyermek áldá házasságukat. Mily örömet érzének midőn magukat házasságuk gyengéd köteléke által felvidítva láthaták.

János a mint hazatére földjeiről, szokás szerint, elébe jövő nejével találkozáék, ki gyermekeit vezeté hozzája. János mindketőjüket átkarolta, aztán eleresztvén őket, hogy nejét ölelhesse meg; visszatérvén ismét amazokhoz s édelgésivel halmozá el őket. Egyik az arcát lepő port akarná letörölni, míg a másik, a vele hordott kapa terhe alól kísérle megkönnyíteni.

János mosolyogni szokott e gyengéd törekvések felett, s újra megölelé őket. Hálát ada az égnek, hogy oly gyengéd nő-, s anyára ütött gyermekekkel áldá meg.

Néhány év mulva az öreg lelkész meghalt. Gyak-

lease. It was to be sold. It was valued at something more than five hundred guineas ; but by paying ready money, there was a hope of getting it for that price.

This money which he looked upon only as a trust, could not be better applied. If the owner should one day be found out, he would have no reason to complain. The parson having approved this plan, the purchase was soon made.

The farmer being now possessor in his own right ; ameliorated his ground. His lands being better cultivated became¹¹) more fruitful.

He now lived that comfortable life he had wished to procure to Margaret. Two children blessed their union. They found a pleasure in seeing themselves revive in these tender pledges of their union.

John, as he came back from the fields, used to find his wife coming to meet him, and presenting her children to him. He would embrace them both ; leave them to clasp his wife in his arms ; then to return to them, and to load them with caresses. One would wipe the dust with which his face was covered ; whilst the other would try to ease him of the weight of the mattock which he carried.

John used to smile at these feeble efforts, and caress him anew. He would thank heaven for having given him a tender wife, and children that resembled her.

A few years after the old parson died. They often

ran megemlékezének róla gyengédséggel, hogy mily sokat köszönhetnének neki. E szomorú eset végett fontolóra vevék saját sorsukat. „Mi is nem sokára megfogunk halni,” mondák ők; „majorunk gyermekeinkre fog hagyatni. Vajjon mienk-e az? Ha annak tulajdonosa előkerülend, ő meg lenne attól örökre fosztva. Mi sirunkba vinnők azt a mi másé.”

Ők nem tűrheték tovább ezen eszmét. Öntudatuk gyöngédsége őket egy nyilatkozat iratására bírá, melyet az új lelkész kezeibe tevének-le; s azt a falu előkelő lakosai által aláíratták.

Ezen előrelátás, — melyet, a visszatérítés biztosításának tekintetéből gyermekeik kötelezésére szükségesnek véltek, — megnyugtató lelkeiket.

Már tíz év óta valának letelepedve. János egykor terhes munkája után haza térvén, ebédjét nejével elköltendő. Két személyt lát a országúton haladni egy kocsin, mely tőle néhány lépésnyire feldüle.

Hozzájok futván segítséget nyújtani, s megajánlani nekik igás-lovait, málháikat elszállítandó. Főlkéré az utasokat, hogy jönnének házához, s pihennék ki magukat. Ők nem valának megsértve.

„E hely, felette kedvezőtlen reám nézve,” mondá egyik közülök; „valahányszor ezen keresztül megyek, mindig ér valami szerenésétlenség: most tizenkét éve tetemes összeget vesztettem itt el. A vitrei vásárról visszatérvén, a nálam volt ötszáz guineat elveszítém.

thought with tenderness how much they were indebted to him. This incident caused them to reflect on themselves. „We shall die soon, said they. Our farm will remain our children's. Is it ours? If he to whom it belongs should retourn, he woud be deprived of it for ever. We should carry with us to the grave what belongs to others.“

They could not bear this idea, Their tenderness of conscience made them write a declaration which they deposed in the hands of the new parson. They had caused it to be signed by the principal inhabitants in the village.

This precaution which they deemed necessary to ensure a restitution to which they thought their children bound, made them easy in their minds.

They had been settled for ten years. John, after he had worked hard, was coming back one day to dine with his wife. He saw two men passing on the high road in a carriage which overturned a few steps from him.

He ran to give his assistance, and offered his ploughhorses to convey their trunks. He entreated the travellers to come and rest themselves at his house. They were not hurt.

„This spot is very inauspicious to me,“ said one of them; „whenever I pass through it, I meet with some misfortune or other: I suffered twelve years ago a loss which was rather considerable. I was coming back from Vitré fair, having with me five hundred guineas which I lost.“

„Kérem,“ mondá János, ki őt figyelmesen hallgatá, „elmulasztá ön azt tudakoltatni, hogy vissza szerezhesse?“

„Az nem volt lehetséges részemről, mert azonnal Lorient kikötőjébe menvén, honnan Indiába hajóztam. A hajó készen áll a elvitorlázásra, nem várokozott volna reám; lehetlennék találám a tudakoltatást. Egyébkint gondolám, hogy az úgy is sikertelen leendett. Utazásom késedelme pedig sokkal nagyobb káromra lett volna, mint a szenvedett veszteségem.

E beszéd fellángoló Jánost, s legnagyobb szolgálati készséget mutata az utas iránt; s fölkérvén őt, hogy fogadná el e menhelyet, melyet neki ajánla.

Háza a legközelebbi s a legesinosb lakás vala a helységben. Mind a két utas engedett kérelmeinek. János előre ment az útmutatás végett; s azonnal találkozék nejével, ki szokás szerint elébe jött, s ajánlá ennek hogy gyorsan menjen baza, ebédet készíteni a vendégeknek.

Mig az ebéd elkészült, üdítő szerekkel kínálá meg őket, s vissza vezeté a társalgást a veszteségre, mely felett azoknak egyike panaszkodék. Nem lévén többé semmi kétsége a felett, hogy a megtérítéssel neki ne tartoznék.

János elmene az új lelkészhez, közlé vele, mit legközelebb hallott legyen, s meghivá őt, hogy vendégeivel ebédeljen és társalogjon. Az utóbbi elmene vele, s egész úton esodálá a jó lelkű földmives örömét, me-

„Pray,“ said John who listened to him attentively, „did you neglect inquiring to recover them?“

„That was not possible for me: I was going to port Lorient, where I was to embark for the Indies. The ship being ready to set¹²) sail, would not have waited for me. I found it impossible to make inquiries. Besides I supposed they would have been fruitless. By retarding my departure, they would have hurt me much more than the loss I had suffered.

This discourse roused John. He showed the greatest eagerness to serve the traveller; and solicited him to accept of the asylum he offered him.

His house was the nearest and the neatest dwelling in the place. Both travellers yielded to his entreaties. John walked first to show the way. He soon found his wife. According to her custom she came to meet him. He bade her go quickly and prepare a dinner for his guests.

While the dinner was getting ready, he presented refreshments to them; and turned the conversation on the loss of which one amongst them had complained. He had no doubt now but that it was to him he owed a restitution.

He went for the new parson, informed him of what he had just learned; and invited him to come and dine with his guests and keep them company. The latter came along with him and all the way admired

lyet éreze e fölfedezés felett, mely neki romlását okozandja.

Midőn megebédelték az utasok, oly elégültek valának, hogy nem tudák mikép mutassák hálájukat Jánosnak, irányukba mutatott viseleteért. Bámulák a kis családot, annak jószívűségét, Margit nyíltszívűségét, tisztságát, tevékenységét; s megölelék a gyermekeket.

János ebéd után megmutatá nekik házát, konyhakertjét, birkanyáját, s marháit. Beszéle nekik földjeiről, s ezek mennyit termelnének. „S mindezek az önéi,“ mondá azután az előbbi utasnak: „Azon arany, melyet ön elveszite, én kezeimbe került, s történetesen nem követelteték vissza, a min e majorságot vásárlottam meg, azon szándokkal hogy átruházandom azt egykoron arra, kit az valósággal illetend; s önt illeti. Ha előbb meghaltam volna, mint ön azt felfedezi, ez uri ember, a mi lelkészünk birja azon okiratot, mely bizonyítja, hogy önt illeti e vagyon.

Az utas meglepetve olvasá a kötelezvényt, melyet a lelkész átnyújtott neki. Aztán János-, Margit- s gyermekeikre tekinté.

„Hol vagyok,“ kiálta fel végre, „és mit hallok? minő eljárás! mily erény! mily nemes lélek! s mily néposztályban lelém én őket! Van-e valami más vagyontok e majoron kívül?“ adá hozzá.

the joy which this good countryman felt at a discovery which must be the ruin of him.

When they had dined, the travellers, full of satisfaction were at a loss how they could show their gratitude for John's behaviour to them. They admired his little family, his goodness of heart, his frankness, Margaret's open heartedness, her candour and activity; and they caressed the children.

John after dinner, showed them his house, his kitchengarden, his sheepfold, and his cattle. He talked to them of his fields and what they produced. „All that belongs to you,“ said he afterwards to the first traveller: „This gold you lost fell into my hands; finding it was not claimed, I purchased this farm with it, designing to deliver it up one day to him who is really entitled to it. It is yours. If I had died before you had been found, this gentleman, our parson, has a piece of writing, which proves your property.

The stranger surprised read the deed which the parson delivered to him. He looked at John, Margaret, and their children.

„Where am I,“ cried he at last; „and what do I hear? What a proceeding! What virtue⁽¹³⁾! What nobleness of soul! And in what class of people do I find them! Have you any other property besides this farm?“ added he.

„Nincs; de ha ön nem adja azt el, akkor valamely haszonbélőre leendő szüksége, s remélem hogy az előnyt nekem adandja.“

„Erénytek más jutalmat érdemel. Tizenkét éve hogy elvesztém azon összeget, melyet ön megtalála; azon idő óta Isten megáldá üzletemet, mely gyarapodott, virágzott; s nem sokáig éreztem veszteségemet. E visszaadás nem tenne engem most gazdagabbá; ti megérdemlitek e kis vagyont. Az isteni gondviselés ajándékozott meg vele benneteket. Ha attól titeket megfosztanálak, Istent bántanám meg vele. Élvezzétek azt, a titek. Ha szükségeltetik, nektek adom. Ti azt megtarthattátok volna a nélkül, hogy azt visszaköveteljem.“

„Van-e olyan ember ki szerintetek cselekedett volna ?“ E szavakra eltépé azon iratot, melyet kezében tartá. „Ily szép cselekvénynek,“ adá hozzá, „nem kell ismeretlenül maradni. Itt nincs helye az új okmányoknak, mely átengedésemet — mint ti, s gyermekeitek kizárólagos jogát — biztosítsa. Mindazáltal megíratom azt azon okból, hogy örökítem érzelmek s becsületességtek emlékét.“

János és Margit az utas lábaihoz borulának; ez főleméle s megölelé őket.

Jegyzőért küldöttek, ki megírá az okmányt, melynél egész életében nem szerkesztett szivrelatóbbat.

János gyengédségi s öröm könnyeket hullata.

„No ; but if you do not sell it, you well want¹¹) a farmer ; I hope you will give me the preference.“

„Your probity deserves a different reward. It is twelve years since I lost the sum you found ; from that time God has blessed my trade ; it has enlarged, it has prospered ; I did not long feel my loss. This restitution would not now make me richer ; you deserve this little fortune. Providence has made you a present of it. By depriving you of it I would offend heaven. Enjoy it : it belongs to you. If it be necessary, I give it you. You might have kept it : I did not claim it.“

„Is there a man that would have acted as you have ?“ At these words, he tore the writing he had in his hands. „So fine an action,“ added he, „ought not to be left unknown. There is no occasion for a new deed to secure my cession, your exclusive right, and that of your children. I will however cause it to be written in order to perpetuate the remembrance of your sentiments and honesty.“

John and Margaret fell at the feet of the traveller. He raised them up and embraced them.

A notary, who was sent for, wrote the deed, than which he had never had in his life drawn up a more touching one.

John shed tears of tenderness and joy. Children,

„Gyermekeim,“ kiáltá ő „csókoljátok meg jóltévőtök kezeit. Margit e jóság a miénk; mi békével élvezhetjük azt minden lélekfurdalás nélkül.

X.

Török rege.

Azt hallottuk, hogy Mahomed szultán a folytonos háboruival honán kívül, s kényuralma által honában rom és pusztításokkal árasztá el államait, s Perzsia birodalmat felényire néptelené tévé.

A nagy szultán vezére, — vajjon szeszélyesség, vagy lelkesedésből, nem tudakolánk meg, — állítá hogy egy török paptól tanulta a madarak nyelvét érteni; azon módra, miszerint nem lenne oly madár, mely ha csőrét megnyitja, a vezér ne tudná, hogy az mit mond.

Egy este a esászárral vadászatról visszatérvén, egy pár baglyot látának a fán, mely egy régi fal közelében, az omladék halmazon kívül emelkedék.

„Én igen szeretném tudni,“ mondá a szultán, „hogyan két bagoly mit mond egymásnak: hallgasd meg beszélgetésüket, s add tudtomra.“

A vezér a fához közeledék, a két bagoly beszélgetéseire figyelmesnek teteté magát.

A szultánhoz visszatértekor, így szóla: „Felség,

cried he, kiss the hands of your benefactor. Margaret this estate is ours : we may enjoy it in peace and without any remorse.

X.

A Turkish tale.

We are told that the sultan Mahmoud, by his perpetual wars abroad, and his tyranny at home, had filled his dominions with ruin and desolation, and half unpeopled the persia empire,

The visier to that great sultan (whether a humorist or an enthusiast, we are not informed) pretended to have learned of a certain dervise to understand¹⁾ the language of birds; so that there was not a bird that could open his mouth, but the visier knew what it was he said.

As he was one evening with the emperor, in their return from hunting, they saw a couple of owls upon a tree that grew near old wall out of a heap of rubbish.

„I would fain know,²⁾ says the sultan, what those two owls are saying to one another : listen to their discourse, and give me an account of it.“

The visier approached the tree, pretending to be very attentive to the two owls.

Upon his return to she sultan, Sir,“ says he, „I have

én ugyan hallám társalgásuk egy részét, de azt, nem merem elmondani.“

A szultán nem elégedvén meg ily válasszal, hanem kényszeríté őt, hogy szóról szóra ismételje mind azt, mit a baglyok beszéltek.

„Tudnia kell tehát,“ mondá a vezér, „hogy az egyik bagolynak fia, s a másiknak leánya van; s közöttük most házassági szerződés van alakulóban.“

A fiu atyja, a leány atyjának — fülem hallatára — mondá: „Fivér, én bele egyezem e házasságba, ha leányodnak örökségkép ötven romba dőlt falvat bagymányozol.“

A mire a leány atyja válaszolá: „ötven helyett akár ötszázat is adok neki, ha úgy tetszik.“

„Isten sokáig éltesse Mahomed szultánt; míg ő uralkodik felettünk, addig nem leszen hiányunk a rombolt falvakban.“

A történelem szerint a szultán annyira szívére vette e regét, hogy a lerombolt városokat s falvakat újra fölépíttette, s ez időtől fogva népe boldogságáról gondoskodott.

heard part of their conversation, but dare³⁾ not tell you what it is.“

The sultan would not be satisfied⁴⁾ with such an answer, but forced him to repeat word for word every thing the owls had said.

„You must know then, said the visier, that one of these owls has a son ; and the other a daughter, between whom they are now upon a treaty of marriage.“

The father of the son said to the father of the daughter, in my hearing ; „Brother, I consent to this marriage, provided you will settle upon your daughter fifty ruined villages for her portion.“

To which the father of the daughter replied : „Instead of fifty, I will give her five hundred, if you please.“

„God grant a long life to sultan Mahmoud : whilst he reigns over us, we shall never want ruined villages.“

The story says, the sultan was so touched with the fable, that he rebuilt the towns⁵⁾ and villages that had been destroyed and from that time forward consulted the the good of his people.

XI.

Damon és Pythias.

Midőn Damon bizonyos napon — Dénes syracusai kényúr által — halálra ítéltetik, engedélyért esedezett, hogy azon időközben hazájába rándulhasson, siránkozó családja ügyeit rendbe hozandó.

A mit a zsarnak, tőle leghatározottabban szándékolt megtagadni, megengedvén mégis, azon általa lehetlennék vélt feltétel mellett: ha visszatéréseig helyébe túszkép állit valakit, éltének hasonló veszítése mellett.

Pythias hallván a feltételt, tüstént ajánlá magát barátja helyébe börtönöztetni, Damon következőleg szabadon bocsáttatott.

A király és minden udvaroncza esodálkoznak e eselekvény fellelt, mit semmi elfogadott elveik szerint nem magyarázhattak meg magoknak. — Ítéletük szerint, egyedül önérdék indokolá az emberi ügyeket; s az erényt, barátságot, jószívüséget, hazaszeretetet s több e félélt ugy tekinték, mint a bölesek által — a gyarlók hitegetésére feltalált kifejezéseket. Ők tehát Pythias e eselekvényét egyedül esztelensége tulzása, s értelme hiányának tulajdoniták, s korántsem valami erény-, vagy szive jó tulajdonainak.

Midőn a végrehajtási nap közeledék a kényúr

XI.

Damon and Pythias.

When Damon was sentenced by Dionysius¹) the tyrant of Syracuse, to die on a certain day, he begged permission to retire, in the mean time, to his own country, to set the affairs of his disconsolate family in order.

This the tyrant intended most peremptorily to refuse, by granting it, as he conceived, on the impossible condition of procuring some one to remain as hostage for his return, under equal forfeiture of life.

Pythias heard the condition, and instantly offered himself to confinement in the place of his friend, and Damon was accordingly set at liberty.

The king and all his courtiers were astonished at this action, as they could not account for it on any allowed principles.— Self-interest, in their judgment, was the sole mover of human affairs; and they looked on virtue, friendship, benevolence, love of country, and the like, as terms invented by the wise to impose upon the weak, They, therefore, imputed this act of Pythias to the extravagance of his folly, to a defect of understanding merely, and nowise to any virtue, or good quality of his heart.

When the day of execution drew²) near, the tyrant-

kiváncsi lévén Pithias börtönében meglátogatni; szemére veté magaviselete tulzásait, s gúnyolá egyideig balgaságát, sejtven hogy Damon, visszatértével épen oly regényesnek fog mutatkozni, mint ön-maga.

„Felséges úr,“ mondá hangnyomattal s nemes tekintettel Pythias, „jobb szeretnék ezer halált kiállani inkább, mint barátomat böcsületének bár mi nemében hibáztatni. Ő nem hibázhat e tekintetben felséges uram. Erényében úgy megvagyok győződve mint saját lételemben.“

„De esdekelve kérem az isteneket, hogy tartsák meg Damon barátom életét épségben. Tartóztassátok őt fel ti szelek, akadályozzátok becsületes törekvései buzgalmát s türelmetlenségét, s ne engedjétek őt megérkezni halálom előtt, mely által ezerszer lényegesebb s becsesebb életet váltottam meg az enyémnél; — drágábbat a szeretett neje, kedves kis ártatlan gyermekei, barátai s hazája részéről. Oh! ne engedjétek Damonomat a leggonoszabb halálnak.

Dénes tisztelettel eltelvén s megzavarodván ezen érzelmek méltósága, s még inkább szívreható modora felett, melylyel azok kifejeztettek. Szíve elérzékenyült kevésbé a megható igazság által; de az inkább zavarba hozá őt, mint felvilágosítá. Ő habozott. Beszélni akart volna. Lesüté szemeit, s csendesen elvonula.

A szerencsétlen nap megérkezék. Pythias előve-

had the curiosity to visit Pythias in his dungeon. Having reproached him for the extravagance of his conduct, and rallied him some time on his madness in presuming that Damon by his return, would prove as romantic as himself.³⁾

„My lord, said Pythias, with a firm voice and noble aspect, I would it were possible for me to suffer a thousand deaths, rather than my friend should fail in any article of his honor. He cannot fail therein, my lord, I am as confident of his virtue as I am of my own existence.“

„But I pray, I beseech the Gods to preserve the life and integrity of my Damon together. Oppose him, ye winds, prevent the eagerness and impatience of his honorable endeavours, and suffer him not to arrive till, by my death, I have redeemed a life a thousand times of more consequence, of more estimation than my own; more valuable to his lovely wife, to his precious little innocents to his friends, to his country. O leave me not to die the worst of deaths in my Damon.

Dionysius was awed and confounded by the dignity of these sentiments, and by the manner, still more affecting, in which they were uttered. He felt his heart struck by a slight sense of invading truth; but it served rather to perplex than undeceive him. He hesitated. He would have spoken. But he looked down, and retired in silence.

The fatal day arrived. Pythias was brought, and

zettetett, s komoly de elégtelt arezzal lépdelt az őrség között a végrehajtási hely felé. Dénes már ott vala. Ő egy magas s mozdítható trónon — mely hat fehér ló által huzatott, — gondolatokba merülve, s a rab magaviseletére figyelve ült. Pythias megérkezék. Ő könnyeden szökött az állványra, és szemlélgetvén egy ideig a halál előkészületeit, megfordula, s tetszetős magatartásával ily beszédet intéze a néptömeghez :

„Könyörgésim meghallgattattak ; az istenek kegyesek. Tudjátok barátim, hogy a szelek tegnap óta kedvezőtlenek. Damon nem jöhet : ő nem küzdheté le a lehetlenségeket ; ő itt leend holnap ; s a vér mely ma ontatik, megváltandotta barátom életét. Oh ! bár kitörülhetnék kebletekből minden kétséget, minden aljas gyanút, mely böcsületét támadja azon embernek, kiért közelebb szenvedendek ! akkor úgy járulnék halálomhoz, mintha nászomra indulnék. Elég legyen, azon közben, hogy barátom nemeslelkűnek fog találatni ; hogy igazsága vádolhatlan, a mit azonnal be is bizonyítand ; s hogy ő most utban van, sebesen vágat, vádolja önmagát, a kedvezőtlen elemeket, s isteneket. Én pedig sietek őt megelőzni gyorsaságában. — Bakó, tedd kötelességedet.“

A mint kiejté az utolsó szavakat, a legtávolabbi nép között zajongás emelkedett. Messziről egy hang hallatszott, és „megálj, megálj a végrehajtással,“ ismételtetett az egész néptömeg által.

Egy ember érkezék a legnagyobb sebességgel. A

walked, amid the guards, with a serious, but satisfied air, to the place of execution. Dionysius was already there. He was exalted on a moving throne, drawn by six white horses, and sat pensive, and attentive to the demeanor of the prisoner. Pythias came. He vaulted lightly on the scaffold, and, beholding for some time the apparatus of death, he turned, and, with a pleasing countenance, thus addressed the assembly :

„My prayers are heard ; the Gods are propitious. You know, my friends, that the winds have been contrary till yesterday. Damon could not come : he could not conquer impossibilities ; he will be here to-morrow ; and the blood which is shed to day will have ransomed the life of my friend. O ! could I erase from your bosoms every doubt, every mean suspicion, of the honour of the man for whom I am about to suffer ! I should go to my death even as I could to my bridal. Be it sufficient, in the mean time, that my friend will be found noble. That his truth is unimpeachable. That he will speedily prove it. That he is now on his way, hurrying on, accusing himself, the adverse elements, and the Gods. But I hasten to prevent his speed. — Executioner, do your office.“

As he pronounced the last words, a buzz began to rise among the remotest of the people. A distant voice was heard ; and „stop, stop the execution“ was repeated the whole assembly.

A man came at full speed ; the throng gave way

tömeg utat nyitja közeledésére. Ő egy tajtékszó paripán vágatott. Egy percz alatt,— lováról leugorván, az állványon termett, és Pythias karjai közt szorítá.

„Meg vagy mentve,“ kiáltá ő, „meg vagy mentve barátom, szeretett barátom; hála az Isteneknek, meg vagy mentve! most nincs egyéb hátra mint halálomat kiállani; s megszabadultam gyötrelmétől azon szemrehányásoknak, melyeket en-magamnak tevék, hogy egy sokkal drágább életet veszélyeztettem az enyémmél.“

Halványon, s majd szótlanul, Damon karjai közt, Pythias töredezett hangon válaszolá: „Átkozott sietség kegyetlen türelmetlenség! mily irigy hatalmak küzdtek le kedvedért a lehetlenségeket! Mindazáltal nem akarok egészen meghiusitva lenni. Minthogy halálom által nem menthetlek meg, nem akarlak túlélni.

Dénes hallá, látá s bámulattal észlelgeté mindazt, szemei meredtek valának, s nem tagadhatá tovább azon igazság elismerését, mely tények által oly elvitázhatlanul bebizonyított. Leszállott a trónról s föllépett az állványra:

„Éljen e hasonlíthatlan pár,“ kiálta fel. „Ti megczáfолhatlan tanúságát hozátok az erény lételének! Éljetek boldogul! Éljetek jóhirben! És oh! képezzetek ki tanaitok által, valamint példáitokkal megnyertetek, hogy méltó lehessenek az oly szent barátság megosztására.

to his approach. He was mounted on a steed of foam. In an instant he was off his horse, upon the scaffold, and held Pythias straitly embraced.

„You are safe,“ he cried, „you are safe, my friend, my beloved friend; the Gods be praised, you are safe! I now have nothing but death to suffer; and I am delivered from the anguish of those reproaches which I gave myself, for having endangered a life so much dearer than my own.“

Pale and almost speechless, in the arms of his Damon, Pythias replied in broken⁵) accents: Fatal haste! Cruel impatience! What envious powers have wrought impossibilities in your favour! But I will not be wholly disappointed. Since I cannot die to save, I will not survive you.

Dionysius heard, beheld, and considered all with astonishment; his eyes were opened and he could no longer refuse his assent to truths so incontestibly proved by facts. He descended from his throne. He ascended the scaffold:

„Live, ye incomparable pair,“ he exclaimed. „Ye have borne unquestionable testimony to the existenee of virtue! Live happy! Live renowned! And, O! form me by your precepts, as you have invited me by your example, to be worthy of the participation of so sacred a friendship.“

XII.

A szittya követek Nagy Sándorhoz.

Ha személyed is oly óriási lenne mint kívánalmaid, a világ nem foglalhatna be. Jobb kezed a keletet érintené; s a bal a nyugatot ugyanazon időben.

Több után karolsz, mint képességed engedi. Európából Ázsiába nyúlsz, és Ázsiából fogva tartod Európát, s ha az egész emberi nemzetet legyőznéd, akkor az erdők-, havasok-, folyók- s vad állatokkal látszol hajlandónak harezra kelni, s megkisérlened a természetet leigázni.

De megfontoltad-e a dolgok közönséges folyamát? Gondoltál-e arra, hogy mily sok év alatt érik el a fák magasságokat, s egy óra alatt levágnak.

Esztelenség egyedül a gyümölcsre gondolni, a nélkül, hogy megfontolnád a magasságot, hova másznod kell hogy oda érh. Vigyázz magadra, hogy míg a magasság elérése után törekszel, a földre ne zuhanj a gallyakkal, melyeket fogva tartasz.

Nem bir semmi oly erővel, hogy veszélyeztetve ne lenne a gyengék által. A rozsda megemészti a vas keménységét. Az oroszlán, felfalatik holta után a holók által.

XII.

The Scythian ambassadors to Alexander.

If your person were as gigantic as your desires, the world would not contain you. Your right hand would touch the East; and your left the West, at the same time.

You grasp at more than you are equal to. From Europe you reach Asia: from Asia you lay hold on Europe. And if you should conquer all mankind, you seem disposed to wage war with woods and snows, with rivers and wild beasts, and to attempt to subdue nature.

But have you considered the usual course of things? Have you reflected, that great trees are many years in growing to their height. and are cut down in an hour.

It is foolish to think of the fruit only without considering the height you have to climb, to come at it. Take care lest, while you strive to reach the top, you fall to the ground with the branches you have laid hold on.

There is nothing so strong, but it is in danger from what is weak. Rust consumes the hardness of iron. The lion, when dead, is devoured by ravens.

Saját böles belátásod szerint vigyáznod kellene magadra, tehetségedet felül muló merényleteknél.

Azon felül mi közöd van a szittyákhoz, vagy a szittyáknak hozzád? Mi sohasem rontottunk Macedoniába: mért támadnád meg a szittyákat?

Mi roppant sivatagokon, s járatlan erdőkben lakunk, hol nincs szükségünk Sándor neve hallására. Mi nem vagyunk hajlandók rabszolgai járom alá jutni, — se dicsvágyók más nemzetek felett zsarnokoskodni.

Hogy megértehedd a szittyák szellemét, mi ezenel egy ökör-igát, nyilat és serleget nyujtunk át; melyekkel mi illetőleg barátaink s elleneink viszonyaiban szoktunk élni. Barátinknak gabnát adunk, melyet ökreink munkálata által termesztünk. A serlegbe mi — a barátokkal egyesülve — italt töltünk, s azt isteneknek felajánljuk; a nyilakkal pedig elleneinket támadjuk.

Mi legyőztük azokat, kik saját honunkban kísérlék meg a zsarnokságot irányunkban, hasonlókép tevénk a médok s perzsák királyaival is, midőn igazságtalan hadat viselének ellenünk; s mi utat nyitottunk ön-magunknak Aegyptusba.

Azt állítod hogy a rablók büntetője vagy; hisz tenmagad vagy az emberi nemzet fő-rablója. Meghódítottad Lydiát, elfoglaltad Syriát, Perzsiának urává lettél, leigáztad a baktrianokat, s megtámadtad Indiát. Mindezek nem elégitendnek ki, ha csak a kapzsi telhetetlen kezeidet nem teszed falkáink- s esordáinkra.

It will, therefore, be your wisdom, to take care how you venture beyond your reach.

Besides, what have you to do with the Scythians, or the Scythians with you? We have never invaded Macedon: why should you attack Scythia?

We inhabit vast deserts, and pathless woods, where we do not want to hear of the name of Alexander. We are not disposed to submit to slavery, and we have no ambition to tyrannize over any nation.

That you may understand the genius of the Scythians, we present you with a yoke of oxen, an arrow, and a goblet. We use these respectively in our commerce with friends, and with foes. We give to our friends the corn which we raise by the labour of our oxen. With the goblet we join with them in pouring drink offerings to the gods; and with arrows we attack our enemies.

We have conquered those, who have attempted to tyrannize over us in our own country, and likewise the kings of the Medes and Persians, when they made unjust war upon us; and we have opened to ourselves a way into Egypt.

You pretend to be the punisher of robbers; and are yourself the general robber of mankind. You have taken Lydia: you have seized Syria: you are master of Persia; you have subdued the Bactrians; and attacked India. All this will not satisfy you, unless you lay your greedy and insatiable hands upon our flocks and our herds.

Mily oktalan eljárásod! Gazdagságok után kapdossz, melyeknek birása csak növeli birvágyadat. Éhségedet nagyítod az által, minek jóllakást kellene előidézni, oly módon, hogy mentől többet birsz annál többet kívánsz.

De elfeledted, hogy mily sokáig tartott fel a baktriánok legyőzetése? s míg ezeket leigáztad, a sogdiánok föllázadtak.

Győzelmeid nem szolgálnak semmi egyéb czélra, mint új had-viselésre foglalkozást találni. Mert minden hódítás feladata kétféle: győzni, s megtartani.

És légy bár a legnagyobb harezfi, mind a mellett el kell arra készülnie lenned, hogy a leigázott nemzetek törekedni fognak jármukat mentől előbb lerázni; mert mily nép szeretne idegen uralom alatt lenni.

Ha körösztil menendesz Don folyamon, beútazhatsz Szittyahont, s megszemlélheted, mily terjedelmes egy tartományt lakunk. De minket legyőzni, egészen más dolog. Hadseregéd különféle nemzetektől elragadt alkalmatlan zsákmányokkal van túlterhelve; a szittyákat pedig szegényeknek, egyszersmind fürgének találándod üldözéssedre; más alkalommal, midőn azt hiszed, hogy messzefutottunk tőletek, hirtelen tábortokra ütünk; mert a szittyák ép oly lelkesedéssel támadnak, mint a mily könnyen megfutamodnak.

De miért emlékeztessünk téged, honunk nagy

How imprudent is your conduct! You grasp at riches, the possession of which only increases your avarice. You increase your hunger by what should produce satiety; so that the more you have, the more you desire.

But have you forgot how long the conquest of the Bactrians detained you? While you were subduing them, the Sogdians revolted.

Your victories serve no other purpose, than to find you employment by producing new wars. For the business of every conquest is twofold: to win,¹⁾ and to preserve.

And though you may be the greatest of warriors, you must expect, that the nations you conquer will endeavour to shake off the yoke as fast as possible. For, what people chooses to be under foreign²⁾ dominion.

If you will cross the Tanais³⁾, you may travel over Scythia, and observe how extensive a territory we inhabit. But to conquer us is quite another business. Your army is loaded with the cumbrous spoils of many nations. You will find the poverty of the Scythians, at one time, too nimble for your pursuit; and, at another time, when you think we are fled far enough from you, you will have us surprise you in your camp. For the Scythians attack with no less⁴⁾ vigour than they fly.

Why should we put you in mind of the vastness

terjedelmére, melyet meghódítani kívánsz? Hisz Szittyahon sivatagai közönségesen Görögországban is említetnek; s az egész világ tudja, hogy a mi éldeletünk nagy térségen, nem pedig városok- s gyarmatokban lakni.

Tehát józanságod hozná már magával, hogy szigoru őrizettel tartsad meg mit nyertél. Több után kapdosván, elvesztheted mit birsch. Nekünk Szittyahonban egy közmondásunk van: hogy a szerenesének nineseknek lábai, csupán kezekkel van ellátva — szeszélyes kedvezményei osztogatására, — és uszszárnyakkal, hogy kijátszhassa kapdosását azoknak, kik irányában jótékony volt.

Ten-magadat istennek, Ammon Jupiter fiának adod ki. Isten jelleméhez illik, a halandókat kedvezményekben részeltetni, nem pedig megfosztani őket attól is a mivel birnak. De ha nem vagy isten, gondolj az emberiség szánandó sorsára. Ily módot bölesebbnek tartod, mint alattvalóid felett maradni, kik gőgödet felfuvalkodóbbá tevék, mi által ten-magadról megfélekedztél.

Látod mily kevésbé valószini azon győzelem, melyet Szittyahon hódításánál kísérlenél. Más részről pedig ha tetszik, előnyös szövetséget köthetsz velünk. Mi Europa s Ázsia határai fellett uralkodunk. Baktria s mi közöttünk csak a Don folyam van, s biradalmunk egész Tráciáig terjed, mely mint hallánk, Macedoniával ha-

of the country you will have to conquer? The deserts of Scythia are commonly talked of in Greece; and all the world knows, that our delight is to dwell at large, and not in towns or plantations.

It will therefore be your wisdom to keep with strict attention what you have gained. Catching at more, you may lose what you have. We have a proverbial saying in Scythia, that fortune has no feet, and is furnished only with hands, to distribute her capricious favours, and with fins to elude the grasp of those, to whom she has been bountiful.

You give yourself out to be a god, the son of Jupiter Hammon. It suits the character of a god, to bestow favours on mortals; not to deprive them of what they have. But if you are no god, reflect on the precarious condition of humanity. You will thus show more wisdom, than by dwelling on those subjects which have puffed up your pride, and made you forget yourself.

You see how little you are likely to gain by attempting the conquest of Scythia. On the other hand, you may, if you please, have in us a valuable alliance. We command the borders of both Europe and Asia. There is nothing between us and Bactria, but the river Tanais: and our territory extends to Thrace, which, as we have heard, borders on Macedon. If you decline

táros. Ha nem támadandasz meg bennünket ellenséges modorban, akkor számolhatsz barátságunkra.

Nemzetek, melyek soha háboruban nem voltak, hasonló lábon állanak. De hasztalan, bizalmat helyezni a legyőzött népben. Nem lehet őszinte barátság a leigázó és az elnyomott nép között. Sőt ez utóbbi béke idején is feljogosítva érzi magát a harczra az előbbi ellen.

Ha jónak találod, mi egyezkedésre lépendünk veled, a mi saját modorunk szerint, melyhez nem szükség aláírás, pecsétlés, s az isteneket tanúbizonyságul híni, mint Görögországban szokás; hanem tényleges szolgálat cselekvéséből áll. A szittyák nem szoktak ígérni; hanem cselekedni ígéret nélkül, s ők feleslegesnek tartják az istenekre hivatkozást, mert kik nem tekintenek az emberek becsületére, azok nem haboznak hamis eskü által az isteneket megbántani.

Azért fontold meg, valjon nem kívánnál e inkább ily jellemű népet, melynek helyzeténél fogva hatalmában lenne szolgálatot tenni, vagy neked ártani, a szerint a mint őt szövetséges-, vagy ellenségesnek tartandod.

attacking us in a hostile manner, you may have our friendship.

Nations, which have never been at war, are on equal footing. But it is in vain, that confidence is reposed in a conquered people. There can be no sincere friendship between oppressors and the oppressed. Even in peace the latter think themselves entitled to the rights of war against the former.

We will, if you think good, enter into a treaty with you, according to our manner, which is not by signing, sealing, and taking the gods to witness, as is the Grecian custom; but by doing actual services. The Scythians are not used to promise; but to perform without promising. And they think an appeal to the gods superfluous; for that those, who have no regard for the esteem of men, will not hesitate to offend the gods by perjury.

You may therefore consider with yourself, whether you had better have a people of such a character and so situated as to have it in their power either⁵) to serve you, or⁶) to annoy you, according as you treat them, for allies, or for enemies.

XIII.

A tolvaj majom.

Valami rendkívüli mulattató s mindenkor tanulságos egyszersmind a majom faj kandi s mesterséges bohózatainak szemtanúja lenni.

Gyakran órák hosszat szemlélgettem őket észrevétlenül, nem csak nevelt állapotukban, a midőn az emberi társulatbani részeltetés által finomabbakká lőnek; hanem inkább természeti vadonságukban, a mint vigan játszadoznak a zöld levelek közt, és bámulatos fürgeség-, s könnyedséggel ágról ágra szökdelnek; kiválólag a nöstény, mely a veszélynek első közeledtére karjába ragadja kised kölykét, s csodálatos sebességgel szökik a fára.

Ugy szinte felette nevetséges őket látni, midőn kisedeiket, — különösen fajukhoz illő természeti tulajdonaik-, s bohózataikra tanítják, s ezek nem maradnak hátra a tanulásban.

Jól emlékszem, midőn először láttam majmokat az erdőkben, a zöld kokuszdio-fa sűrű lombjai közt, vagy kikandikálva a tollszerű levelek alól, melyek a fák esúcsait koronázzák.

Én akkoriban újonez valék egy hadi-hajón, mely egy keletindiai hajórajt fedeze, s mi sz. Iago-, a zöld-

XIII.

The thievish monkey.

There is something extremely amusing, aye and instructive too, in witnessing the curious and cunning tricks of the monkey tribe.

I have watched them for hours unobserved, not only in their educated state, when they have become polished by mixing in the society of man, but also in their native wildness, when they sported among the green leaves and skipped from bough to bough, with wonderful agility and ease; particularly the female, who would catch her young offspring in her arm, and run up a tree with surprising rapidity, at the first approach of danger.

It is also most laughable to see them instruct their little ones in all the habits and drollery so peculiarly belonging to their species, and which they are not backward in learning.

I well remember the first time I saw them in the woods, amongst the thick clusters of the green cocoanuts, or peeping from underneath the long feather-like leaves that crowned the summit of the trees.

I was then a youngster in a ship-of-war which had convoyed a fleet of Indiamen, and we put into St.

foki szigetek egyikébe vitorlázánk, magunkat vízzel ellátandó.

A csapat e kötelességgel foglalkozván, sátort ütött a parton, s a fiatal tengeri hadapródok egyike — a fáradalom s a rekkenő hőség által legyőzve — leveté öltözete egy részét, lefekvék, s elaludt.

Fölébredésekor látván, hogy kabátja, mellénye, csizmái s tarajos-sisakja eltűntek legyen, s szigorú vizsgálat és kutatás következtében sem kerültek elő.

A gyanú egy portugálra esett, s ez bevádoltatott a sziget kormányzója előtt, ki szoros vizsgáztatást rendelt, de nem nagyobb sikerrel, s a fiatal uri-ember kényszerülve volt veszteségével távozni.

Néhány nap múlva ezek után, a tisztek egy része a sziget ellenkező oldalán kőj-kirándulást tőn, vad kecskéket lődözendő, s étkezésükre gyümölcsöt és főzeléket szerzendő, s e zsákmánylatnál nekem is megengedettett velők tartani.

Soha sem felejtendem el azon örömet, melyet élvezék, midőn utat törénk a gaják-bokrokon keresztül, melyeken fűrtben csüngött az érett gyümölcs, míg fejünk fölött a kokuszdió-fa lombjai lebegtek, védvén bennünket a nap égető sugarai ellen. Néha egy-egy kokuszdió pottyant füleink körül esörömpölve, s a majmoknak azonnali csevegése elárulá a büntettest, mely azt lehajítja.

Iago¹⁾), one of the Cape de Verd islands, to obtain a supply of water.

The party employed on this duty, had a tent erected on shore, and one of the young midshipmen being overpowered with fatigue and the oppressive heat, pulled off²⁾ a part of his dress, and laid himself down to sleep.

On awaking³⁾, he found his coat, waistcoat, boots, and cocked-hat had disappeared, nor could they be recovered, after a strict inquiry and search.

Suspicion attached to the Portuguese, and a complaint was laid before the governor of the island, who instituted a rigid examination, but with no better success, and the young gentleman was compelled to put up⁴⁾ with his loss.

A few days afterwards, a party of th officers set out for the opposite side of the island, on a sporting excursion, to shoot wild goats, and to collect fruit and vegetables for their mess, and in this trip, I was permitted to accompany them.

Never shall I forget the pleasure I experienced at forcing our way through the entangled guavabushes, clustering with ripe fruit, whilst the branches of the cocoa-nut tree waving above, screened us from the scorching rays of the sun. Sometimes a cocoa-nut would come rattling about our ears, and the immediate chattering of the monkeys would point out the culprit that had hurled it down.

A mint e pajkosságot elkövették, seregesen tova futottak, kaczagván s rialkodván a legnagyobb hangviszálylyal; s pedig oly odorjas helyzetben, hogy lehetlen volt magunkat a túlságos nevetéstől visszatartanunk.

Mi a sziget közepe táján egy csúcsos hegyre mászánk, melynek minden kül-idoma a régebbi tűz-hányásra mutatott, s a mint lemenénk a völgybe, fülcinket a legiszonyubb zajongás ütötte meg, mely a fák sűrű lombjai közül hallatszott, a mint az ágak alatt haladánk.

Kalaúzunk tudatá velünk, hogy ott a majmok valami rendkívüli dolgokkal foglalkoznának; vagy tán szárnyasvadat fogtak, melylyel mulatnák magokat.

Szemtanui kívánánk lenni e látványnak, ovatosan közeledénk hozzájuk, s látók a nagy sokaságát ez állatoknak, melyek felette tréfás bohózatot vittek végbe, — kaczagván, sivítván, helyről helyre lejtván, s ismét visszatérének egy központhoz, mire kalaúzunk azt mondá, hogy most már kiveheti vidámságuk okát.

A tisztek egyike meg akarván győződni a felett, vajjon azok madarat fogtak legyen-e vagy nem, s ezélba veszi vadászfegyverével a sötét tárgyat, mely felé vonzódtak; rátüzelt, s valami tárgy súlyosan a földre zuhant; mily nagy vala bámulatunk, midőn a helyhez közeledénk, egy szép majmot látánk meglőve, s a tengeri hadapród elvesztett mellényével ruházva,

Having accomplished their mischief, away they would fly in troops, screaming and hallooing in the most discordant manner; but yet in such grotesque attitudes, that it was impossible to avoid laughing immoderately.

We had passed a mountainous ridge, near the middle of the island, which bore every appearance of former volcanic eruptions, and were descending into the vale, when our ears were assailed by the most tremendous noise, in a thick cluster of trees, under the boughs of which we had to pass⁵).

Our guide informed us that it was the monkeys, engaged in some extraordinary business; or that perhaps they had caught⁶) a wild-fowl, with which they were diverting themselves.

Desirous of witnessing this spectacle, we cautiously approached, and discovered a great many of these animals, performing the most ludicrous antics,—screaming, shouting dancing from place to place, but still returning to a central point, where the guide said he could distinguish the cause of their merriment.

One of the officers determined to ascertain whether they had caught a bird or not, and levelled his fowling piece at⁷) the dark object of their attraction; he fired, and something fell heavily to the ground; but what was our surprise, on approaching the spot, to find he had shot a fine monkey, who was clothed⁸) in the midshipman's lost waiscoat, having thrust his

melynek ujja helyén volt a majom feje át-dugva, s a mellénynek többi része teste körül csüngött! A zenebona oka azonnal meg vala fejtve, a mint a tolvaj föl-fedeztetett.

E majom egyéniség — mely oly kora leejtetett gögös magasságából, — valjon lopta-e e ruha-czikket, s mint sajátjára tartott igényt, vagy azzal a többiek, mint állami ruhával öltöztették légyen fel, azt lehetlen meghatározni.

Ott fekvék élettelen, s társai közül egy sem marada ott, minket felvilágosítandó, mert a fegyver durranása mind elrettenté őket.

Nem lehetetlen, hogy a tengeri hadapród ruházatának többi részlete valahol a szomszédságban valának, s igen élvezetes lett volna egyik viesorgó bohóczot a tarajos-sisakkal ugrándoizva, a másikat pedig — katona-örként a faköpenyegben, — a esizmából kikandikálva látni!

De sem az idő sem az alkalom nem engedé meg a további keresést, s így kényszerülve valánk utunkat ismét folytatni, s azokat zsákmányuk élvezésére hagyni.

head through one arm-hole, and the other part hanging round his body ! The cause of the uproar was immediately explained as well as the thieves detected.

Whether the individual monkey, who was plucked untimely from the height of his ambition, had stolen⁹⁾ the article, and so claimed it as his own right, or whether they were investing him with it as a robe of state, it is impossible to decide.

There he lay, dead ; and not one of his companions remained to give us any information, as the report of the gun frightened them all away.

It is not improbable that the other parts of the midshipman's dress were somewhere in the same neighbourhood ; and it would have been delectable to have seen a grinning rogue jumping about in the cocked hat, or another, like a soldier from a sentry-box, peeping out of a boot !

But neither time nor occasion would permit the search, so we were compelled to pursue our way, and leave them to enjoy their plunder.

XIV.

A juhász kutyája és az eltévedt gyermek.

Grampian hegyeken Skóthonban nagy terjedelmű legelők találhatók. Azokon számos birka-nyáj őriztetik, melyeket több mérföldnyi távra, különféle irányban engednek kószálni. A birkás soha sem látja az egész falkáját együtt, kivéve, midőn nyíresi szándokból seregeltetik az össze.

Ő naponként látogatást szokott tenni legelője határszélein, kutyájára bizván visszaterelését egynémely birkájának, mely saját határán túl barangolna.

Egy juhász-ily kirándulása alkalmával magával vivé mintegy három éves kis gyermekét. Miután körösztrül járta volna legelőit, egy ideig kutyája által kísérve, a juhász némi távra eső meredek halomra mászkálni kénytelenítették.

Minthogy nagyon fárasztó lett volna gyermekének őt felkisélni, azért ezt alant egy kis lapányon hagyá, azon szigorú parancsa mellett, hogy el ne hagyja a helyet visszatérteig.

Alig hogy a hegy-tetőre ére, sűrű köd emelkedék, s minden körötte lévő tárgyat elborita.

XIV.

The shepherd's dog and the lost child.

On the Grampian mountains in Scotland there are pastures of great extent. In these are kept numerous flocks of sheep which are permitted to range several miles in every direction. The shepherd never has a view of the whole flock except when collected for the purpose of shearing.

He is accustomed to make daily visits to the extremities of his pasture, trusting to his dog, to drive ¹⁾ back any of the sheep which may straggle beyond the proper limits.

In one of these excursions a shepherd carried with him a little child about three years old. After traversing his pastures for some time attended by ²⁾ his dog, the shepherd found himself under the necessity of ascending a steep hill at some distance.

As it would have been too tiresome to the child to accompany him, he left him on a small plain at the bottom with strict orders not to leave the spot till his return.

Scarcely however had he gained the summit, when a thick ³⁾ mist arose and covered every object around.

Az aggodalmas apa tüstént vissza-sietett gyermekéhez, de a sötétség és félelem miatt eltéveszté útját. Hosszadalmas tébolygása után, a holdvilágnál azt vevé észre, hogy csekély távolra lenne saját kunyhójától.

Hasztalan s veszélyes lett volna azon éjjel keresését megújítani. Ő tehát haza térvén, fájdalmasan szomorgott szeretett gyermeke elvesztése felett. Kutya, mely őt több évig hűragaszkodással szolgálta, szinte elveszett.

Alig hogy a nap viradni kezdte, ő szomszédjaival csapatosan utnak indult, elvesztett kisedét fölkeresendő. Egész nap hosszát hasztalan keresék; s este vigasztalatlanul tértek haza. Hol hallák, hogy a kutya nap-közben a kunyhóban volt, s miután egy darab zabpogácsát kapott volna, azonnal eltűnt.

Három egymásután következő napon megújítja a birkás keresését, s esténként, midőn haza tére, hallá hogy a kutya a kunyhóban volt, s kenyeret vagy pogácsát vitt el.

Ismervén a kutya finom szaglását, elhatározá magában, hogy azt megvárandja s követendi. S úgy is cselekvék, s miután iszonyu mélységekbe vezető uton mászkálna lefelé, látá a kutyát egy barlangba menni, melynek torkolata, majdnem a lapányon vala, bámulatos magasságu vizesés előtt.

The anxious father immediately hastened back to his child ; but owing to the darkness and his own fears, he lost his way. After wandering about a long time, he discovered by the light of the moon, that he was within a short distance of his own cottage.

It would have been both useless and dangerous to have renewed his search that night. He therefore returned home bitterly mourning over the loss of his beloved child. His dog too which had served him faithfully for many years, was also missing.

As soon as day dawned, he set out with a band of his neighbours to seek his lost little one. All day they searched in vain ; and at night they returned home disconsolate. Here they learned that the dog had been at the cottage in the course of the day ; and after receiving a piece of oat-cake had immediately disappeared.

For three successive days the shepherd renewed his search ; and each night, when he returned home, he found that the dog had been at the cottage, and carried off ¹) either bread or cake.

Knowing the sagacity of the animal he resolved to wait and follow him. He did so, and after scrambling his way down frightful precipices, he saw the dog enter a cavern, the mouth of which was almost on a level with a stupendous mountain waterfall.

A barlangba lépén, megpillantá gyermekét, ki a pogácsát evé, melyet a hű kutya szerze neki, mialatt ez utóbbi a legnagyobb elégtétellel őrködött mellette, míg a gyermek a pogácsát meg nem ette.

A kis gyermek magára hagyatván, s rásötétedvén, valószínűleg lehempelygett vagy mászott a mélységbe, s félvén a barlangot — annak torkolatánál habzó vizesés miatt elhagyni. A kutya sohasem hagyá el a gyermeket, kivévén, midőn tápszert hozza neki, s akkor is mindig a legnagyobb sebességgel, láták azt futni.

XV.

Az öreg ember és szamara.

Egy öreg ember és egy kis fia szamarat hajtának a legközelebbi vásárra eladni.

„Mily esztelen egy ficzkó ez,” mondá egy ember útközben, „gyalog vánczorog csak hogy szamara könnyen járhasson.”

Az öreg ember hallván ezt, feltevé fiát a szamar hátára, s fütyörészve ballagott mellette.

„Hej gyerkőcz!” kiált egy másik ember a fiúnak, „hozzád illik az, a szamárra ülni, míg szegény vén apád gyalog jár.”

On entering the cavern he beheld his child eating the cake which the faithful dog had procured, while the latter stood ³⁾ by with the utmost satisfaction and watched until it was devoured.

The little boy being left alone, and the darkness coming on, he had probably fallen or scrambled down the precipice, and had been afraid to leave the cave on account of the foaming waterfall at its mouth. The dog never left the child except to procure him food, and then was always seen running at full speed.

XV.

The old man and his ass.

An old man and a little boy were driving an ass to the next market to sell.

„What a fool is this fellow,“ says a man upon the road, „to be trudging it on foot that his ass may go light.“

The old man hearing this ; set his boy upon ¹⁾ the ass, and went whistling by the side of him.

„Why, sirrah!“ cries a second man to the boy, „is it fit for you to be riding²⁾, while your poor old father is walking on foot.“

Az apa e dorgálásra, levevé fiát a szamár hátáról, s ön-maga ült fel.

„Látod,” mondá egy harmadik, „hogyan ül a barmán az a tunya vén lator, míg szegény kis fia majd megsántul a járásban?”

Az öreg ember alig hallá ezt, fiát is felvette háta megé.

„Kérlek, tisztos barátom,” mondá a negyedik, „sajátod e szamár?” — „Igen,” felelé az ember.

„Nem gondolta volna az ember,” válaszolá a másik, „miszerint azt oly irgalmatlanul megterhelitek.”

„Hisz te és fiad jobban elbírnátok a szegény állatot, mint ez titeket.”

„Legyen minden tetszés szerint,” mondá a tulajdonos, és leszállván fiával együtt, összeköték lábait a szamárnak, melyet egy rud segítségével törekedtek vállalkon viinni, egy — a városba vezető hidon keresztül.

Ez oly mulatságos egy látvány volt, hogy a nép csoportosan futá utánnok, őket gúnyolandó; míg a szamár türelmét vesztvén gazdája tulságos sziveskedése, felett, széttépé a madzagokat, melyekkel összekötve vala, lesikamlott a rudról, s a folyóba zuhant.

A szegény ember legjobbnak tartá haza menni, megszégyenítettett s kigúnyoltatott az által, hogy mindenkinek tetszeni iparkodván, s senkinek sem tetszett, s még szamarát is elveszté azon felül.

The father, upon this rebuke, took down his boy from the ass and mounted himself.

„Do you see,“ says a third, „how the lazy old knave rides along upon his beast, while his poor little boy is almost crippled with walking³⁾ ?“

The old man no sooner“ heard this, than he took up his son behind him.

„Pray, honest friend,“ says a fourth, „is that ass your own ?“ — „Yes,“ says the man.

„One would not have thought so,“ replied the other, „by your loading him so unmercifully.“

„You and your son are better able to carry the poor beast, than he, you.“

„Any thing to please⁴⁾,“ says the owner; and alighting with his son, they tied the legs of the ass together; and by the help of a pole endeavoured to carry him upon their shoulders over the bridge that led to the town.

This was so entertaining a sight, that the people ran in crowds to laugh at it; till the ass, conceiving a dislike at the overcomplaisance of his master, burst asunder the cords that tied him, slipped from the pole, and tumbled into the river.

The poor old man made the best of his way home, ashamed and vexed, that by endeavouring to please every body, he had pleased nobody, and lost his ass into the bargain⁵⁾.

XVI.

Ilonka és Negro.

Egy zöld, keskeny s árnyas ösvény mellett, nem messze Howard János ur kastélyától, kis kunyhó fekvék, melyben az öreg Hudson Mária lakott Ilonka leánya-, s Negro kutájával.

Mária jó asszony vala, bár nagyon szegény, Ilonka pedig tiszta, életre való, s csinos kis hölgy vala. Negro valóban nem dicselkedhetett szépségével, mind a mellett Mária s Ilonka, mindketten úgy kedvelék őt, mintha Howard urnőnek fehér, göndör, finom szőrű francia ölebe szépségével birt volna; holott Negro egy bozontos fekete kutya vala, s minthogy nagyon keveset kapott enni, sovány s vékony volt, a mi nem járult szépségéhez.

Bár elég nyugalmas volt Negro, ha más ember jött a kunyhóba, mindazáltal ha Howard urnő jött látogatni, — ki néha csekély pénzt ada Máriának, — akkor ugatott s keservesen zajongott. Talán nem örömet látta Floss ölebet, mely a szolga karjain vitetett, gondolván hogy szint oly jól járhatna ő is; vagy talán a szolga roszul bánt egykor vele. E dolgok közül melyik volt az oka, meg nem mondhatom; de annyi

XVI.

Helen and Negro.

In a green narrow shady lane not far from the manorhouse of Sir John Howard, stood a small hut in which there dwelt old Mary Hudson, her daughter Helen, and her dog Negro.

Mary was a good woman, though very poor, and Helen was a clean, lively, healthy, and pretty little girl. Negro indeed had no beauty to boast of, but Mary and Helen were both as fond of him as though he had been as handsome as Lady Howard's fat French lapdog with his white curly silky coat. Now Negro was a large rough black dog, and as he got very little to eat, he was meagre and thin, which did not add to his beauty.

Though Negro was quiet enough when other people came to the cottage, yet when Lady Howard called, which she sometimes did to give Mary a trifle of money, he would bark and make a sad noise. Perhaps he did not like to see Floss, the lapdog, carried in the footman's arms, but thought he might as well walk; or perhaps the footman had treated him ill. Which of these things was the case I cannot tell; but

bizonyos, hogy Negro mindig zajongos s féktelen vala, valahányszor Floss a kunyhóba vitetett.

„Csodálom Hudson Mária,“ mondá egykor Howard urnő, „hogya e förtelmes ugató komondoron túl nem ad. Ön alig kereshet élelmet ön-maga részére, s így mit sem tehet félre annak tartására. Adjon ki rajta, vagy ha senkinek sem kell ezen utálatos teremtmény, jobb lesz ha vízbe fojtandja.“

„Oh nem! nagysád,“ mondá Hudson Mária, „én nem válhatok meg szegény Negrotól; mert Ilonkám midőn eleintén járni kezde, egy mély tóba esék, mig én jajgattam s segítségért kiáltoztam, gondolván, hogy szegény gyermekemet örökre elveszitém, Negro oda futa, a vízbe ugrék s ruhájánál fogva sértetlenül kihozta a szegény gyermeket. Remélem, nagysád, nem gondolja, hogy rosszul teszek, midőn hálás vagyok még egy kutya irányában is, mely gyermekem életét menté meg.“

Howard urnő hallván ezen eseményt, megdicséré Hudson Máriának, kutya iránti jóságát, s ezen időtől fogva gyakran küldé a kunyhóba hideg sültet, melyből Negro is mindig részesült.

Hudson Mária élelmét len-fonással szerzé, s a fonálból vászon szövetett, melyből ingek, lepedők, törülköző-kendő, s egyéb hasznos tárgyak készítettettek. Ha ő bizonyos mennyiségű fonalat font, Ilonka azt egy kosárba tévé, s elvitte a takácshoz, ki azt megvevé, s a pénzzel elment Ilonka a vásártérre, kenyeret s bur-

certain it is that Negro was always noisy and ill-behaved when Floss was brought to the cottage.

On day Lady Howard said, „I wonder Mary Hudson, that you do not get rid of that ugly barking cur. You can scarcely find food for yourself, and can have nothing to spare for his support. Give him away, or, if no one will take the ugly creature, you had better have him drowned.“

„Ah! no my Lady,“ said Mary Hudson, „I could not part with poor Negro; for when my Helen was first able to walk, she fell into a deep pond, and while I was crying and screaming for help, and thinking my poor child was gone for ever, Negro came, sprang into the water, laid hold of her clothes, and brought the poor baby out unhurt. I hope your Ladyship will not think I do wrong in being grateful²⁾ even to a dog that saved the life of my child.“

Lady Howard having heard this story, prayed Mary Hudson's kindness to her dog, and after that time she often sent cold meat to the cottage, of which Negro always had a share.

Mary Hudson got her living by spinning flax into thread, which is woven into linen-cloth to make shirts, sheets, towels, and many other useful things. When she had spun a quantity of thread, Helen put it into a basket, and carried it to the weaver, who paid ³⁾ her for it, and with the money she went to market and

gonyát vásárlandó. Negro mindig vele ment, s ha Ilonka karja kifáradt a kosár terhe alatt, le szokta azt a földre tenni, s aztán Negro fogta fel fogaival, s haza vivé. Ha ők nem mentek a takácshoz, vagy a mezővárosba, akkor versenyt szoktak futni, vagy Negro köveket hordott neki, hogy kedvezzen kis urnőjének. Ők a leggyengédebb játoszó pajtások valának, soha nem ismerék a czivakodást.

A házikónak, melyben Hudson Mária lakék, javításra volt szüksége; de Mária, ki egész nap rokkájával vala elfoglalva, nem vevé észre, hogy a kunyhó roskadó félben vala; tehát egy éjjel, midőn ő s Ilonka az ágyban valának, Negro pedig az ajtónál aludt, a kunyhó egész fedélzete leszakadt, a mi mindkettőjüket agyon-ütötte volna, ha nem esik oly módon, hogy az ágy felett félszegesen marad, s nem érinté őket; mindazáltal egészen be voltak zárkozva, s a levegő hiánya miatt kevés idő alatt meg kellett volna halniok Negro gondoskodása nélkül.

A kutya sem vala megsértve, s azonnal kapart magának utat az omladékon keresztül; s alig hogy kijutván, egyenest a kastélyhoz futa, s ott addig vonított, s kapargatá az ajtót, míg a család tagjai közül valaki azt meg nem hallá.

A kocsis fölkelvén, s lejött ostorával őt elhajtandó; de alig hogy kinyitá az ajtót, Negro megragadá őt ruhájánál, s a kunyhó felé huzni kísérlé. Ezen em-

bought bread and potatoes. Negro always went with her, and when Helen's arm was tired with the weight of the basket, she used to set it down, and Negro would take it up with his teeth and carry it home. When they had not to go to the weaver's or to the market-town, they used to run races, or Negro would fetch and carry stones to please his little mistress. They were a most loving pair of playfellows, and never knew what it was to quarrel.

The cottage that Mary Hudson lived in wanted repair; but Mary, who was busy all day long at her spinning-wheel, did not observe that the roof of her hut was likely to give way; but one night when she and Helen were in bed, and Negro asleep by the cottage. It must have killed them both, only it fell in such a way that it lay sloping over the bed, and did not touch them. Yet they were quite shut ⁴) up, and must have died for want of air in a very short time but for the care of Negro.

The dog also was not hurt, and soon scratched himself a passage through the rubbish. He had no sooner got out, than away he ran to the manor-house, and there he howled and scratched at the door till he was heard by some of the family.

The coachman got up, and came down with a whip to drive him away; but as soon as he opened the door, Negro seized him by the coat, and tried to

ber elkergeté őt, de megint visszajövé, tutult és ordított, s segítséget kérni látszék.

Végre lejövé a kertész, s mondá: ő bizonyos abban, hogy valami baj van a kunyhónál, s követni fogja a kutyát, ordításának jelentését megtudandó. Úgy is tett, s a házikót leroskadva, s Hudson Máriát Ilonkával a romok alá temetve találta. Három vagy négy munkás ember kiásta őket; és oh, mily öröndetes találkozás foglalt helyet Negro s ő közöttök; a pillanatban két életet mentett meg e kutya.

Howard urnő, tulajdon kastélyába vevé Máriát s Ilonkát, míg a kunyhó felépülhetett; s aztán mindig jobban szerette az asszonyág a rut s hű Negrot, mint a szép Flosst, a haszontalan ölebet.

XVII.

Victoria angolkirálynő gyermekkori történetéből.

Malvernbeni tartózkodása.

Sétálván egy napon a lapányokban a kised főhercegnő, — gyakori szokása szerint, — anyja s nevelőnöje előtti futással mulatá magát, a szép kis kutyája kíséretében, míg egy kis — hason koru, de csinosan

pull him towards the cottage. The man beat ⁵) him off, yet still he came back, howled and cried, and seemed to beg for help.

The gardener at length came down, and said he was sure something was wrong at the cottage, and that he would follow ⁶) the dog to learn the meaning of his cries. He did so, and found the cottage fallen down, and Mary Hudson and Helen buried under the ruins. Three or four active men soon dug them out; and oh, what a joyful meeting took place between them and Negro, who in this instance had saved two lives!

Lady Howard took Mary and Helen into her own house till the cottage could be rebuilt; and ever after her Ladyship was more fond of ugly faithful Negro, than of handsome Floss, the useless lap-dog.

XVII.

**From the history of the infancy of Victoria,
queen of England¹).**

Her stay at Malvern.

Walking one day on the downs, the young princess amused herself (as was her frequent habit) by running on before her mother and governess, accompanied by her beautiful little dog, till she overtook a

öltözködött pórhölgyet utol nem ért, kivel valószínűleg társalgásba ereszkedni kívánván, vagy valóban hivén hogy kutyája elfáradt legyen, így szólítá meg a kised társát:

„Kutyám nagyon elfáradt, nem sziveskednék kegyed azt nekem vinni.“

A jó indulatu gyermek, egészen öntudatlan a hozzá forduló magas rangját illetőleg tüstént teljesíté ennek kívánalmát, s felfogván karjaiba a kis kutyát, a kised főherczegnő mellett egy ideig vidámon csacsogva mendegélt; de végre így szóla:

„Most már fáradt vagyok, s nem vihetem tovább ön kutyáját.“

„Fáradt!“ mondá a kised főherczegnő, „lehetetlen, gondolja csak, mily kis darabig vitte őt.“

„Elég nagy távra,“ volt a fesztelen válasza; „egyébiránt nagynénémhez kell mennem, s ha ön kutyájának vitetnie kell, mért nem viszi ön-maga?“

Ezt mondván, s letevé a gyepre kutyáját, mely ismét vidáman ugrándozott királyi urnője körül.

„Nagynénjéhez megy,“ mondá a kised főherczegnő, s kicsoda kegyed nagynénje?“

„Johnson asszony, a molnár neje.“

„És hol lakik ő?“

„Azon csinos kis fehér házban, melyet ön a halom tövénél lát;“ s a zsenge pár megállapodék, mig a kis főherczegnő meggyőződék annak igazmondásában, a

little girl of about her own age, of the peasant class, but neatly dressed, with whom probably she wished to enter into conversation, or otherwise really thinking that her dog was fatigued, she thus addressed her young companion:

„My dog is very tired, will you carry him for me if you please?“

The good-natured child, quite unconscious of the exalted rank of the applicant, immediately complied, and taking the dog in her arms, tripped alongside the princess for some time in cheerful chat; at length she said :

„I am tired now, and cannot carry your dog any longer.“

„Tired!“ said the young princess, „impossible, think what a little way you have carried him.“

„Quite far enough,“ was the unceremonious reply; „besides, I am going to my aunt's, and if your dog must be carried, why cannot you carry him yourself?“

So saying, she replaced the dog on the grass, and he again joyfully frisked beside his royal mistress.

„Going to your aunt's,“ said the young princess, „and who is your aunt?“

„Mrs. Johnson, the miller's wife.“

„And where does she live?“

„In that pretty little white house, which you see just at the bottom of the hill;“ and the youthful pair stood still that the young princess might make sure

mi időt engede Kent hercegnő-, s Lehzen bárónőnek őket utolérhetni.

„Oh! én szeretném kegyed nagynénjét látni,“ kiálta fel derülten a kisded főhercegnő, „én kegyeddel menendek, fussunk le együtt a dombról.“

„Nem, nem főhercegnőm,“ mondá a bárónő, a királyi fenségét kezénél fogván, „ön már elég sokáig társalga e kis hölgygyel s most Kent hercegnő kívánja hogy ő vele menjen.“

E szóra „főhercegnő“ a pórhölgy pirulván s reszketvén, őszintén bocsánatot kére a magának vett szabadságáért; mindamellett a hercegnő megköszöné fáradságát, miszerint Victoria főhercegnő kutyáját vinni sziveskedett, s jutalmul egy tallért ajándékozott neki. A pórhölgy bókolva köszöné, s vidáman nagynénjéhez futa, hol elbeszélé mindazt a mi vele történt, s különösen megdöbbenését ismétlé, melyet érze, midőn megtudá, hogy főhercegnő volt légyen az, kitől azt kíváná, hogy vigye ön-maga kutyáját.

A tallér aztán keretbe téteték, s a szerény társalgó szobájokba függeszteték, mintegy emlékeül e kedves kalandnak.

Öltözk-, s életrendi egyszerűsége.

A kisded főhercegnő mind honn, mind künn fel-tűnő tiszta öltözetben jelent meg. Hőfehérségű, s a legszebb himzésű bodorral piperézett kamrai patyolat ruha s köpeny, és piros vagy kék selyemmel bélelt

she was right, thus giving time for the duchess of Kent and the baroness Lehzen to come up to them.

„Oh! I should like to see her,“ exclaimed the merry yuong princess, „I will ³⁾ go with you, so let us ⁴⁾ run down the hill together.“

„No, no, my princess,“ said the baroness, taking her royal highness's hand, „you have conversed long enough with the little girl, and now the duchess of Kent wishes ⁵⁾ you to walk with her.“

At the word princess, the peasant child, blushing and trembling, earnestly begged pardon for the liberties she had taken, but was kindly thanked by the duchess for her trouble in carrying the princess Victoria's dog, and recompensed by the gift of a crown. She curtsied her thanks, and ran briskly to her aunt's, where she related all that had passed, and particularly dwelt upon the apprehension she had felt, when she found that it was the princess whom she had desired to carry her dog for herself.

The crown was afterwards framed, and hung up in the homely parlour as a memento of this pleasing adventure.

Simplicity of dress and diet.

The young princess always appeared both at home and abroad in a dress of striking neatness. A cambric frock and pelisse, white as snow, and trimmed with a frill of the finest needlework, and a straw bonnet lined

szalma-kalap — azon színek a gyengéd arcz-színéhez legjobban illettek, — tevék legközségesben nyári-öltözetét; mely télen csupán melegebb kelme által váltaték fel, a mint a küllég változása kíváná; s a feltűnő minta-képe a fesztelenség és egyszerűségnek, melylyel nevelteték utánzásra méltó példát nyújt, miszerint se göndörítő-vas-, se papírral nem volt szabad szép haját érinteni, míg a főhercegnő tizedik évét meg nem haladá, mely koráig haja csupán ketté választaték a nagy homloka felett, minden mesterséges hajék kísérlete nélkül.

Visszatérvén egy alkalommal Ramsgate-ből Londonba, a királyi család Maidstonban — lóváltás végett megállapodék, de nem szállott le kocsijából. A nézők nagy sokasága tolúlt azon helyre, lehetlen megközelítőleg is leírni bámulatukat s elégtelenségeket, hallván a kiskoru főhercegnőt — midőn kérdeznék tőle, mily üditő szert kívánna venni, — a leggyöngédebb hang-ejtéssel válaszolni, „egy darab száraz kenyeret.”

Örömük ezen egyszerü esemény felett határt nem ismerve, a lehangosb s leglelkesebbetebb éljen-kiáltásokban tört ki.

A sejtőleges trón-örökös.

Negyedik György király halála után, s Vilmos király trónra léptével, — mely esemény 1830, Junius 26-dikán történt, — a királyi fensége, Victoria főher-

with pink or blue silk, by both which colours her transparent complexion was shown off to the best advantage, were her most usual summer attire; this was varied in the winter only by the warmer material which the change of atmosphere required; and it is remarkable instance of the plainness and simplicity with which she was educated, affording an example worthy of imitation, that neither curling-irons nor papers were permitted to approach her beautiful hair until the princess had completed her tenth year, up to which period she always wore it merely parted over her ample forehead, without an attempt at artificial ornament.

Returning on one occasion from Ramsgate to London, the royal party stopped at Maidstone to change horses, but did not alight from their carriage. A vast assemblage of spectators were attracted to the spot, and it impossible adequately to describe their astonishment and gratification on hearing the young princess, when asked what refreshment she would take, request in the sweetest accents, „a small piece of stale bread.“

Their delight at this simple circumstance exceeded all bounds, and broke forth in the loudest and most enthusiastic acclamations.

The heiress presumptive.

By the death of king George the fourth, and the accession of king William, which event occurred on the 26-th of june 1830, her royal highness the prin-

ezegnő azon előnyös helyzetbe juta, miszerint e királyság sejtőleges trón-örökösnője lőn.

Már tapasztaltatott hogy a kisded főhercegnő, körülbelől a jeleni időszakig nem vevé észre magas rendeltetését, mely tény a legmagasb tekintély által eredt érdekes adoma is erősíti.

Ugyanazon — az az 1830-ik — év tavaszának folytán, a királyi fensége, anyja jelenléte alkalmával, nevelőnője-, Lehzen bárónővel az angol történelmet olvasván, némely pontokra akadt, melyek a korona öröklési ággal valának egybekötve, — valószínűleg szándékosan tétetett épen azon időszakban elébe, — a főhercegnő a származat-rendi táblához folyamodott, mely a történelmi tanulmányokhoz folytonosan mellékelve vala, s miután azt egy ideig figyelmesen észlelgetvén, kérdé nevelőnőjétől:

„Nagybátyám, a király halála után ki leend a sejtőleges trón-örökös?”

A bárónő e kérdésre kitérőleg válaszolá:

„Clarence herezeg fog a jeleni király halála után a trónra lépni.”

„Igen,” mondá a kisded főhercegnő, „azt tudom, de ki fog ő utánna a trónra lépni?”

A nevelőnő látván a kérdés horderejét, habozott egy pillanatig, s aztán ekép válaszola:

„Főhercegnő önnek több nagybátyja van!”

cess Victoria was placed in the interesting light of heiress presumptive to the throne of these realm.

It has been already noticed that the young princess was not aware of her exalted destiny until nearly the present period, and an interesting anecdote which strongly confirms this fact, is derived from the highest authority.

During the spring of the present year (1830), her royal highness, in reading English history with her governess, the baroness Lehzen, in the presence of her mother, met with some point connected with the line of succession to the crown (probably purposely placed before her just at this period); the princess had recourse to her genealogical table, the constant companion of her historical studies, and after considering it attentively for some time, inquired of her governess:

„In the event of the death of the king, her uncle, who would be the presumptive successor to the throne?“

The baroness eluded the question by the reply:

„The duke of Clarence will succeed on the death of the present king.“

„Yes,“ said the young princess, „that I know, but who will succeed him?“

The governess who saw the bearing of the inquiry hesitated a moment, and then answeredⁱ):

„Princess, you have several uncles!“

A királyi fensége most benső nyugtalanságot kezdé érzeni, arcát rózsapír borítá el hirtelen, s nagy komolysággal jegyzé meg.

„Az mind igaz ; de én azt vettem itt észre,“ a származat-rendi táblára mutogatva, „miszerint Clarence nagybátyámhoz korra nézve atyám állna legközelebb, s nekem úgy tetszik a jeleni olvasmányomból, hogy ha mind ő, mind a jeleni király meghalna, én leendek Angolhon királynője!“

Lehzen urnő a királyi anya felé tekintvén, s hallgatott.

Kent hercegnő némileg felriadva, s kétség kívül nagyon megindulva, rövid szünet után e következő módon válaszola :

„Mi folytonosan előttünk tartjuk a jövőt, szeretett gyermekem, azon reményben, miszerint ön kedves nagynénje-, Clarence hercegnőnek gyermekei születhetnének ; bár adná Isten ! mindazáltal ha ezen eset nem fordulandna elő, s kegyed életben maradna azon igen távoli időszakig, melyben szeretett uralkodónk, s Clarence herceg beeses élteiket bevégeznék, remélem, hogy hazánk megalapított törvényei szerint kegyed leend valóban a kétségtelen utódjok.“

„Megtörténhetik, — hogy ez igen távoli s bizonytalan eset jelenben esupán igyekvésünk ösztönzésére szolgáland, miszerint kegyed lelke úgy képeztessék ki, hogy oly magas rendeltetésre magát méltóva tehesse ; — ha pedig azon esemény valóban bekövetkeznék,

Her royal highness now became agitated, the colour rose^s) rapidly to her cheek, and she observed with much seriousness.

„True, I have ; but I perceive here,“ pointing to her table, that my papa was next in age to my uncle Clarence ; and it does appear to me from what I have just been reading, that when he and the present king are both dead, I shall become queen of England !“

Lady Lehzen looked towards the royal mother, and was silent.

The duchess of Kent somewhat startled, and doubtless much affected, after a short pause, replied to the following effect :

„We are continually looking forward, my beloved child, in the hope that your dear aunt, the duchess of Clarence, may yet give birth to living children ; should it please God, however, that this be not the case, and that you are spared to the period, very distant, I trust, which terminates the valuable lives of our revered sovereign, and the duke of Clarence, you will indeed, by the established laws of our country, become their undoubted successor,“

„Should this event — at present too remote and uncertain to engage our attention, further than to stimulate our endeavours so to form yor mind as to render you not unworthy so high a destiny — should this event indeed occur, may you prove a blessing to

adná az ég, hogy hazájára áldást hozzon, s a trónnak, melyre felhivatik, ékessége legyen!”

Az anyai szorgosság által adott oktatások, oly fontos s érdekes alkalommal, valószínűleg tovább folytatottak; de úgy tetszék utóbb, hogy a trón közeledésének ismerete komoly természetű gondolatokat költött a kiskoru főhercegnőben.

Modorai az nap folytán komolyak s némileg nyugtalanok valának; a jövő királyságát tekintve se örömet se könnyelműséget nem mutata, a mit egy oly fiatal korutól várhattak volna.

A főhercegnő tizenegy éves korában.

Vilmos király trónra léptekor egy érdekes s reményteljes kilátás nyilott a hazára a kiskoru örökös nő személyében, ki, kevéssel előbb éré a tizenegyedik évét el.

A királyi fensége inkább kicsiny volt korához képest, jóllehet Kent hercegnő egy — azon idő körül irt — bizalmas levelében említi, hogy „Victoriánk nagy, erőteljes, s csinos lesz, ő nagy elmetehetséget tanúsít bár mibe kapjon.”

Képességei valóban kiválók, s észlelései ildomosak s tudnivágyók; de azon gyorsaság, — melylyel a kérdés egyik tárgyáról a másikra térni szokott, — oktatóinak gyakran nagy fáradságot okozott, rugalmas képzelmenét békével tarthatni.

your country, and an ornament to the throne you are called to fill!"

The precepts suggested by maternal solicitude on so important and interesting an occasion, were probably pursued much further; but it appeared, at least that the recognition of her close proximity to the throne excited in the mind of the young princess thoughts of serious import.

Her manners during the day were grave and somewhat agitated, and she exhibited none of the pleasure or levity in contemplating her future regality which might have been expected from one so young.

The princess at eleven years old.

At the period of king Villiam's accession to the throne, an interesting and hopeful prospect opened upon the country in the person of the youthful heiress. who had lately completed her eleventh year.

Her royal highness was rather short for her age, although the duchess of Kent, in a familiar letter written about this time, says, „Our Victoria grows tall⁹), robust, and handsome, she evinces much talent in whatever she undertakes.“

Her abilities were indeed excellent, and her observations sensible and inquisitive, but the rapidity with which it was her habit to turn from one subject of inquiry to another, frequently occasioned her instructors some trouble in keeping pace with her elastic imagination.

Nevelése a legjobb alapra vala fektetve, a kereszténység igazság alapos ismerete a legkielégítőbb előmenetelt tanusíta, minden rendkívüli koraérettség, vagy időelőtti haladás nyeglesége nélkül. Majd minden europai nyelvet folyón s esinosan beszéle; latinban is már szép ismereteket szerzett, Virgilt s Horacot könnyűséggel olvasta, úgy szinte a mennyiség-tanban is jelentékeny előmenetelt tőn.

Bibliai ismerete és felfogása olyan vala, milyent csak várni lehet a tisztelendő oktatójának tehetsége-, s eruyedetlen buzgalmától, ő neki köszönheté főleg az általános történelemnek ő és ujkori, kiválólag szülő földje ismereteit. A tudós tanár, Amos ur, Angolhon alkotmányából adott neki oktatást.

A korához illő könnyebb képződésekben — a királyi fensége hasonlólag kielégítő előmenetelt tőn; kiválólag a zenében öröklött tehetsége a legérdekesebb modorban fejlődék. A királyi anyja több izben tevé e megjegyzést róla, hogy „a kedves hölgy rendkívül kedveli a zenét; a zongorán már némi ügyességgel játszik, s igen kitünő hanggal bir.“

Francia nyelvésze egykor igen érdekes regét adott neki angolból francziára fordítandót, s oktatás végeztével Kent herezegnő kíváná tőle, hogy köszönje meg Grandineau ur fáradságát. „Nem, anyám,“ vála-

Her education, laid on the best foundation, a solid understanding of the great truths of christianity, was now most satisfactorily proceeding, without any affectation of unusual precocity or premature proficiency. She spoke with fluency and elegance nearly all the modern European languages; in Latin she was already a fair scholar, reading Virgil and Horace with ease; and in mathematics¹⁰⁾ she had made considerable progress.

Her knowledge and understanding of the Bible were such as might be expected from the talents and unremitting exertions of her reverend preceptor, to whom she was also chiefly indebted for an extensive acquaintance with ancient and modern history generally, but particularly with that of her native country; and from the learned professor, Mr. Amos, she was now receiving lectures upon the English constitution.

In the lighter accomplishments suited¹¹⁾ to her years, her royal highness's advance was equally gratifying; in music especially, her hereditary talent was developing itself in a most interesting manner. Her royal mother again observes, „The dear girl is extremely fond of music; she already fingers the piano with some skill, and has an excellent voice.“

Her french-master having once given her an interesting narrative to translate from English into French, the duchess of Kent desired her when she had finished her lesson, to thank Mr. Grandineau for the trouble

szolá a kiseded főherezegnő, tettetett méltósággal; „Grandineau ur tartoznék nekem köszönni, hogy fáradtam részére lefordítani a történetet.“

Erzsébet királynő feletti véleménye.

Midőn a főherezegnő tizenkettődik éve felé halad, Kent herezegnő különös kérelmére a londoni s lincolni püspökök megvizsgálák a királyi fenségének nevelésében tett haladást, s felette kielégítő jelentést tehettek a királynak, a szerzett ismeretéről a tanulmányok mind azon nemeiben, melyek a vizsgára határozattak.

A főherezegnő jó hangulata s a jeles ítélő tehetsége kiválólag feltűnt azon válaszában, melyet a mély tiszteletű főpapok egyikéhez intézett, ki is hallván kevéssel előbb a királyi fenségét Angolhon történelméből olvasni, s kérdé tőle, minő véleménynyel lenne Erzsébet királynő iránt. A főherezegnő szerény s félénk tiszteletmutatással, — mely jellemének oly érdekes oldalát képezé, — rögtön válaszolá:

„Én úgy vélem, miszerint Erzsébet királynő igen nagy királynő volt; de abban nem vagyok egészen bizonyos, hogy oly jó nő volt legyen.“

Ő méltóságaik tapasztalák, hogy a királyi fenségének elmés felfogása korához képest rendkívüli, a

he had taken. „No mamma,“ replied the young princess with assumed dignity; „Mr. Grandineau should thank me, for I have taken the trouble to translate the story for him.“

Opinion on queen Elizabeth.

It was when the princess was about twelve years old, that the bishops of London and Lincoln, at the especial request of the duchess of Kent, examined into the progress of her royal highness's education, and they were enabled to send a most highly satisfactory report to the king of her proficiency in all those branches of study which were included within the limits of their inquiry.

The good disposition and excellent discrimination of the princess were eminently evinced in her answer to one of the right reverend prelates, who, observing that her royal highness had been lately reading⁽¹²⁾ the history of England, asked what opinion she had formed of queen Elizabeth. The princess, with the modesty and timid deference which form so interesting a part of her character, immediately replied :

„I think⁽¹³⁾ that queen Elizabeth was a very great queen, but I am not quite sure that she was so good a woman.“

Their lordships considered that her royal highness's capacity was extraordinary for her years. Her

tanulásnáli könnyűsége igen nagynak tetszék, s lángelnéje annyira feftünő vala, miszerint ötven személyből álló társaságban is valamennyi felett jártatá szemeit, s tudá mindegyik foglalkozását.

facility at learning appeared to be very great, and her acuteness so remarkable, that in company of fifty persons she would have her eye upon all¹⁴), and know how each was employed.

TARTALOM.

ELSŐ RÉSZ.

	<i>lap.</i>
Előszó.	2.
1. A spanyol özvegy s gyermekei.	10.
2. Arc Johanna.	32.
3. A kora házasság és kora halál.	40.
4. A kisdud gyermekek az erdőben.	64.
5. Stuart Mária kivégeztetése.	90.
6. Stuart Máriának, kivégeztetése előtti napon, Erzsébet királynőhez intézett levele.	102.
7. Erzsébet királynőnek, Stuart Máriávali rokonsága s viszonyai.	104.
8. 1. Jakab elleni összeesküvés.	124.
9. A megjutalmazott erény.	136.
10. Török rege.	158.
11. Damon és Pythias.	162.
12. A szittya követek Nagy Sándorhoz.	171.
13. A tolvaj majom.	18.
14. A jáhász kutyája s az eltévedt gyermek.	188.
15. Az öreg ember és szamara.	192.
16. Honka és Negro.	196.
17. Victoria, angolkirálynő gyermekkori történetéből.	202.

CONTENTS.

PART THE FIRST.

	<i>Page.</i>
Preface.	3.
1. The Spanish widow and her children.	11.
2. Joan of Arc.	33.
3. The early wed and early dead.	41.
4. The little children in the wood.	65.
5. Execution of Mary.	91.
6. Mary's letter to queen Elizabeth, written they day before her execution.	103.
7. The relationship and relative position of Elizabeth and Mary.	105.
8. Conspiracy against James I.	125.
9. Probity rewarded.	137.
10. Turkish tale.	159.
11. Damon and Pythias.	163.
12. The Scythian ambassadors to Alexander.	172.
13. The thievish monkey.	181.
14. The shepherd's dog and the lost child.	189.
15. The old man and his ass.	193.
16. Helen and Negro.	197.
17. From the history of the infancy of Victoria.	203.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

Los Angeles

This book is DUE on the last date stamped below.

LIBRARY-URL

JAN

E 1980

7 1980

RECD LIBRARY

LB

3 1158 00539 3896

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

AA 000 352 674 6

